ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ,
ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

ΜΟΥΣΙΚΗ Α΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΒΙΒΛΙΟ ΜΑΘΗΤΗ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑ

Α΄ ΕΝΟΤΗΤΑ:
ΡΥΘΜΟΣ, ΗΧΟΣ ΚΑΙ ΧΡΩΜΑΤΑ

1. Διάλογοι στην ήπειρο του ρυθμού

2. Μουσικοί διάλογοι και αντίφωνα

3. Ανακαλύπτω τη φωνή

4. Τα χρώματα των ήχων

Α΄ ΕΝΟΤΗΤΑ:
ΡΥΘΜΟΣ, ΗΧΟΣ ΚΑΙ ΧΡΩΜΑΤΑ
1. Διάλογοι στην ήπειρο του ρυθμού

Σκοπός: Εισαγωγή στην έννοια του ρυθμού μέσα από ρυθμικά παιχνίδια, κίνηση, ακρόαση και αυτοσχεδιασμό, ερώτηση απάντηση (call and response).

Λέξεις Κλειδιά: Ερώτηση-απάντηση, αντιφωνία, πολυρυθμία, ιδιόφωνα (baobab, sansa, agogo), μεμβρανόφωνα (bass-drum, djembe), αερόφωνα (καλαμένιοι αυλοί), χορδόφωνα (λαούτο, sese, άρπα, λύρα, obukamo).

ΑΚΡΟΑΣΗ Ακούστε το «Kikamba» και εργαστείτε στο Τετράδιο Εργασιών σας.

Kikamba ονομάζεται η γλώσσα που μιλούν οι **Akamba**, μια από τις μεγαλύτερες ομάδες των **Bantu**, που ζουν στο ανατολικό μέρος της Κένυας. Οι Akamba αγαπούν τη μουσική και το χορό και αυτό φαίνεται σε όλα τα γεγονότα της καθημερινής τους ζωής. Στους χορούς τους υπάρχει ευελιξία και ακροβατικές δεξιότητες των κινήσεων του σώματος.

Ερώτηση-Απάντηση (Call and Response).

Είναι τρόπος ανθρώπινης επικοινωνίας και είναι βασικό στοιχείο μουσικής φόρμας. Αποτελείται από δύο ξεχωριστές φράσεις, που συνήθως εκτελούνται από διαφορετικούς εκτελεστές και η δεύτερη φράση ακούεται ως άμεση ανταπόκριση στην πρώτη φράση. Αυτό το είδος μουσικής είναι πολύ συνηθισμένο στην Αφρική. Ένα άλλο στοιχείο που χαρακτηρίζει έντονα την αφρικάνικη μουσική είναι ο αυτοσχεδιασμός.

Αφρικάνικη Μουσική και Πολυρυθμία.

Μεγάλο μέρος της παραδοσιακής αφρικάνικης μουσικής είναι πολυρυθμική. Οι διάφοροι ρυθμοί στα τύμπανα συνοδεύονται από άλλα όργανα όπως έγχορδα, πνευστά και διάφορα είδη σείστρων. Ταυτόχρονα, στη μουσική, προστίθεται το τραγούδι, καθώς και κτυπήματα χεριών και ποδιών. Ο κάθε εκτελεστής εκτελεί το δικό του ρυθμό, ο οποίος είναι διαφορετικός από τους ρυθμούς που εκτελούν οι υπόλοιποι και συνεχώς αυτοσχεδιάζει. Αυτό δημιουργεί ένα πολύπλοκο ρυθμικό αποτέλεσμα, που είναι δύσκολα κατανοητό από άλλους λαούς.

Χάρτης της Αφρικής.
Ξεχωρίζουν με χρώματα η Κένυα και η Τανζανία.

ΑΦΡΙΚΑΝΙΚΑ ΜΟΥΣΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ

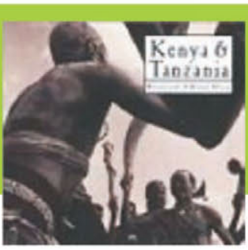

Μουσικά Όργανα της Κένυας

Ιδιόφωνα.

Περιλαμβάνουν:

- Αυτοσχέδια όργανα, που παράγουν ποικίλους ήχους.
- Είδη «σείστρων». Υπάρχουν, επίσης, ιδιόφωνα κατασκευασμένα από αριθμό κολοκύθων, δεμένων μεταξύ τους, που περιέχουν σπόρους από το δέντρο baobab.
- Είδη ξυλοφώνων (**sansa** είδος χειροπιάνου).

Agogo

Agogo. Κρουστό μεταλλικό όργανο ακαθόριστου τονικού ύψους, το οποίο αποτελείται από δύο διαφορετικού μήκους μεταλλικές κουδούνες, κωνικού σχήματος. Παίζεται με έναν επικρουστήρα.

Djembe

Μεμβρανόφωνα.

Διάφορα είδη τυμπάνων. Συνήθως είναι σκαλισμένα σε σκληρά ξύλα, αλλά χρησιμοποιούνται, επίσης, τύμπανα από τενεκέδες ή από βαρέλια λαδιού πάνω στα οποία τεντώνεται μεμβράνη ζώου. Υπάρχουν μικρά τύμπανα-παιχνίδια για τα παιδιά, τα οποία κατασκευάζονται από το κέλυφος σκληρών φρούτων ή άλλων κοίλων αντικειμένων. Ο ήχος τους προκαλείται από την κρούση του δέρματος (μεμβράνης) με επικρουστήρες.

- **Bass-drum**. Μεγάλο αφρικάνικο τύμπανο στο οποίο υπάρχει τεντωμένη μεμβράνη, που παίζεται με τα χέρια.
- **Djembe**. Αφρικάνικο τύμπανο που παίζεται με τα χέρια, που κτυπούν σε διαφορετικά σημεία του οργάνου, ανάλογα με τον ήχο που θέλει ο εκτελεστής.

Αερόφωνα.

Διάφορα είδη αυλών από καλάμια.

Χορδόφωνα.

Λαούτο. Μονόχορδο βιολί (sese ή zeze), κατασκευασμένο από κολοκύθα ή από κοίλο κομμάτι ξύλου ή μπαμπού σκεπασμένου με δέρμα.

Άρπα με δοξάρι με πέντε, έξι, επτά και οκτώ χορδές.

Λύρες διαφόρων μεγεθών.

Το **obukamo** είναι μπάσο όργανο.

Τραγούδι 1

Τραγουδήστε το πιο κάτω παραδοσιακό αφρικάνικο τραγούδι στη μορφή «ερώτησης-απάντησης».

Kye Kye Kule - Τσε Τσε Κούλε

Παραδοσιακό Αφρικής

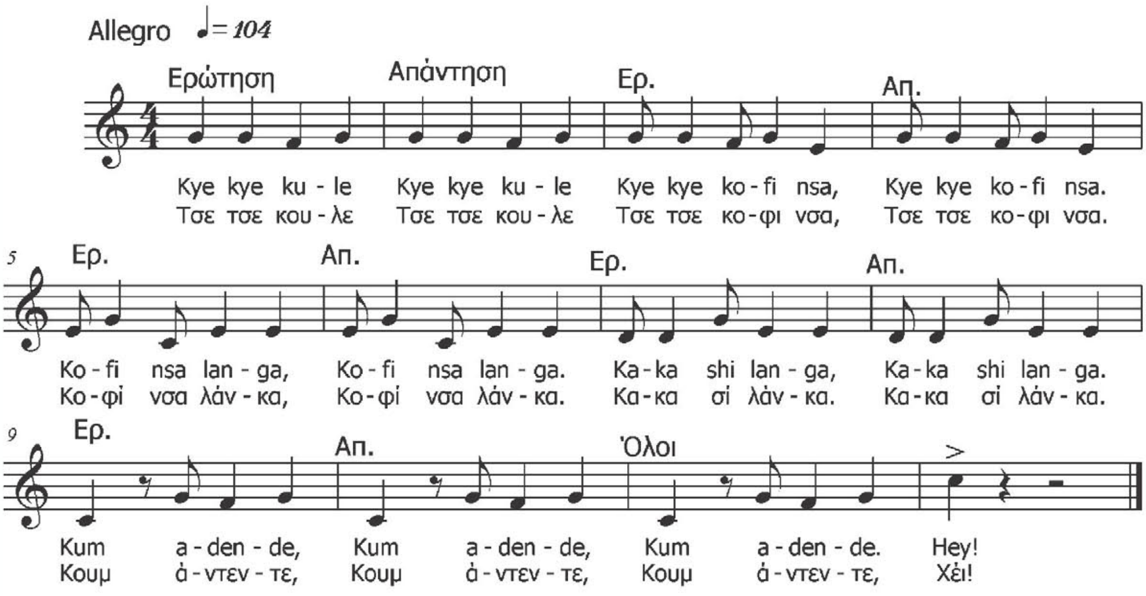

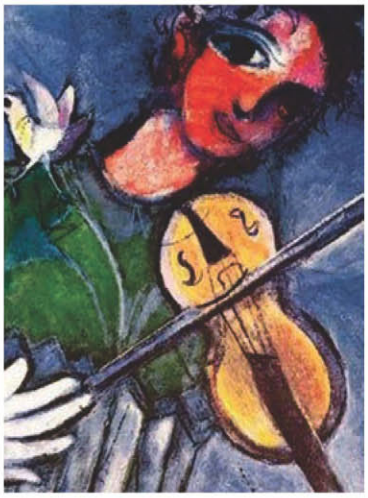

Τραγούδι 2

(α) Τραγουδήστε το παραδοσιακό τραγούδι της Τανζανίας «Κου ρι Λένγκαϊ» *(Kou Ri Lengai)* στη μορφή «ερώτησης-απάντησης». Η πέμπτη φράση επαναλαμβάνεται τέσσερις φορές. Κάθε επανάληψη να ακούεται πιο δυνατά από την προηγούμενη.

Kou Ri Lengai - Κου Ρι Λένγκαϊ
(Η δύναμη του λιονταριού)

Μουσικό παιχνίδι της Τανζανίας

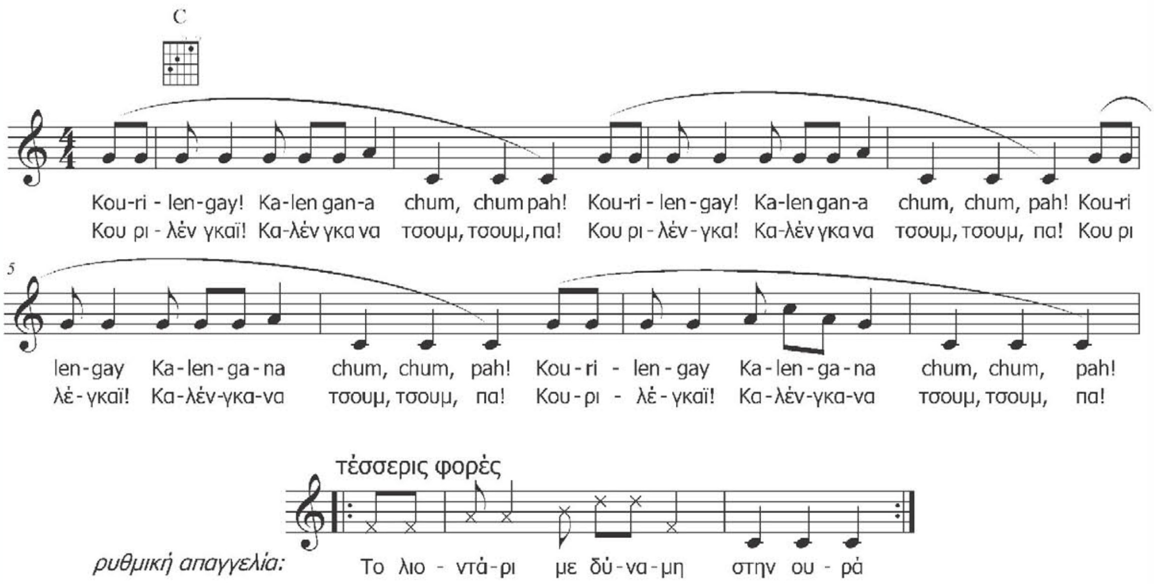

Τραγούδι

(β) Να εργαστείτε στις ομάδες σας για να εκτελέσετε την πρώτη και τρίτη φράση του τραγουδιού (ερώτηση) με όργανα και φωνές, ενώ στη δεύτερη και τέταρτη φράση (απάντηση) ένας μαθητής να αυτοσχεδιάζει με μελωδικό ή κρουστό όργανο στις νότες Ντο, Σολ, Λα, Ντο[1]. Στην 5^{η} φράση («το λιοντάρι με δύναμη στην ουρά») ένας άλλος μαθητής να αυτοσχεδιάσει στίχους. Να παρουσιάσετε την εργασία σας στους συμμαθητές σας.

Α΄ ΕΝΟΤΗΤΑ:
ΡΥΘΜΟΣ, ΗΧΟΣ ΚΑΙ ΧΡΩΜΑΤΑ
2. Μουσικοί διάλογοι και αντίφωνα

Σκοπός: Εισαγωγή στην έννοια του ρυθμού μέσα από ρυθμικά παιχνίδια, κίνηση, ακρόαση και αυτοσχεδιασμό. Μορφή σε μικροεπίπεδο (ερώτηση-απάντηση), αντιφωνία, οστινάτο.

Λέξεις Κλειδιά: Ηχώ, spirituals, moderato, Βυζαντινά αντίφωνα.

Παιχνίδι «ΗΧΩ» Να επαναλαμβάνετε τα πιο κάτω ρυθμικά σχήματα που εκτελεί ο καθηγητής σας ως ερώτηση-απάντηση.

ΗΧΩ*

Μπεντ Λόρεντζεν
Bent Lorentzen

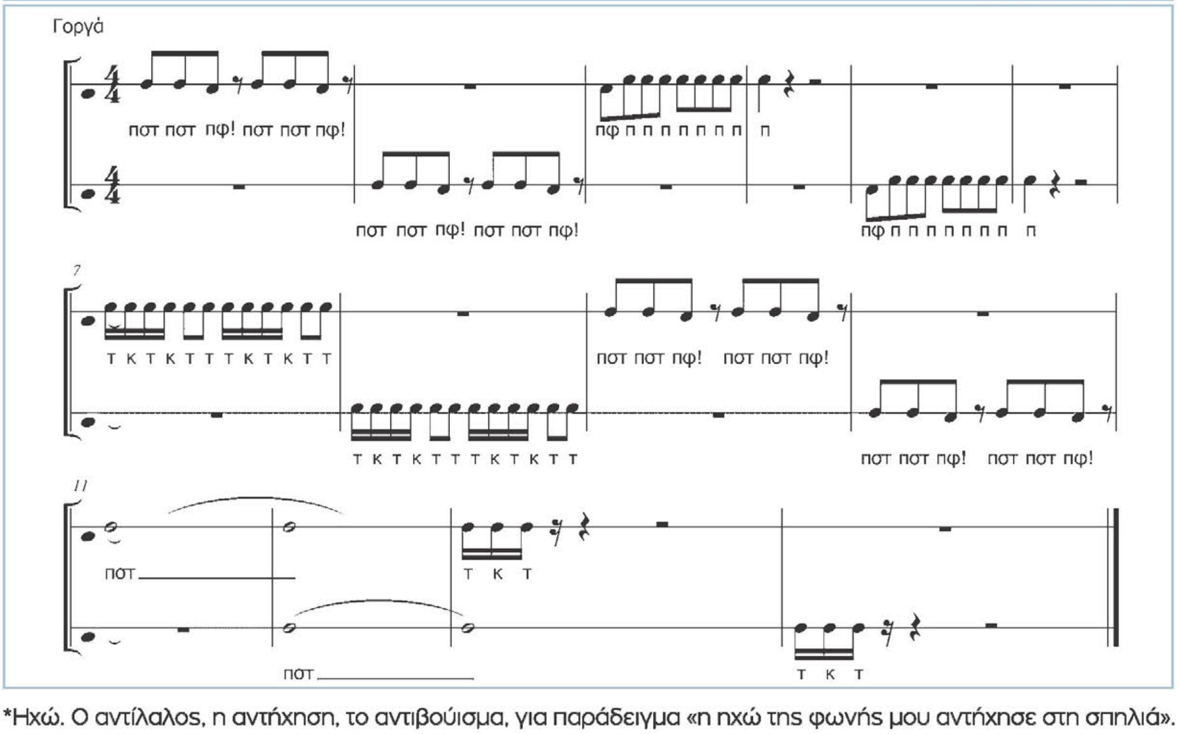

*Ηχώ. Ο αντίλαλος, η αντήχηση, το αντιβούισμα, για παράδειγμα «η ηχώ της φωνής μου αντήχησε στη σπηλιά».

Νέγρικα Spirituals. Στις αρχές του 19ου αιώνα δουλέμποροι ξερίζωναν μαύρους σκλάβους από την πατρίδα τους την Αφρική και τους φόρτωναν με τη βία στα καράβια για την Αμερική, όπου τους υποχρέωναν σε

καταναγκαστική εργασία. Η μεταφορά Αφρικανών σκλάβων σε άλλες χώρες είχε αρχίσει κιόλας από το 15° αιώνα, αλλά τους πρώτους σκλάβους στην πολιτεία Βιρτζίνια της Αμερικής τους έφεραν Ολλανδοί το 1619. Τα επόμενα 250 χρόνια, ένα εκατομμύριο μαύροι μετανάστευσαν χωρίς τη θέλησή τους στη βόρεια Αμερική και ακόμα περισσότεροι μεταφέρθηκαν στις Δυτικές Ινδίες. Τα πρώτα είδη της μουσικής των μαύρων σκλάβων στην Αμερική ήταν τα τραγούδια δουλειάς (σύντροφοι στη σκληρή, απάνθρωπη και μονότονη εργασία τους) και τα νέγρικα spirituals. Τα νέγρικα spirituals εκφράζουν την νέγρικη αντίληψη του θείου μηνύματος. Για τους νέγρους σκλάβους το μήνυμα του Χριστού ήταν αυτό της ελπίδας για μια καλύτερη ζωή. Συνήθως έχουν τη μορφή της ερωταπόκρισης (call and response) με τη συνοδεία ρυθμικών χτυπημάτων των χεριών ή των ποδιών.

Τραγούδι 1

(α) Να χωριστείτε σε δύο ομάδες και να τραγουδήσετε το πιο κάτω νέγρικο τραγούδι στη μορφή «ερώτησης-απάντησης».

Στέκω εμπρός Σου ευλαβικά
(Standing in the need of prayer)

Νέγρικο
Απόδοση στα Ελληνικά: Μάρω Σκορδή

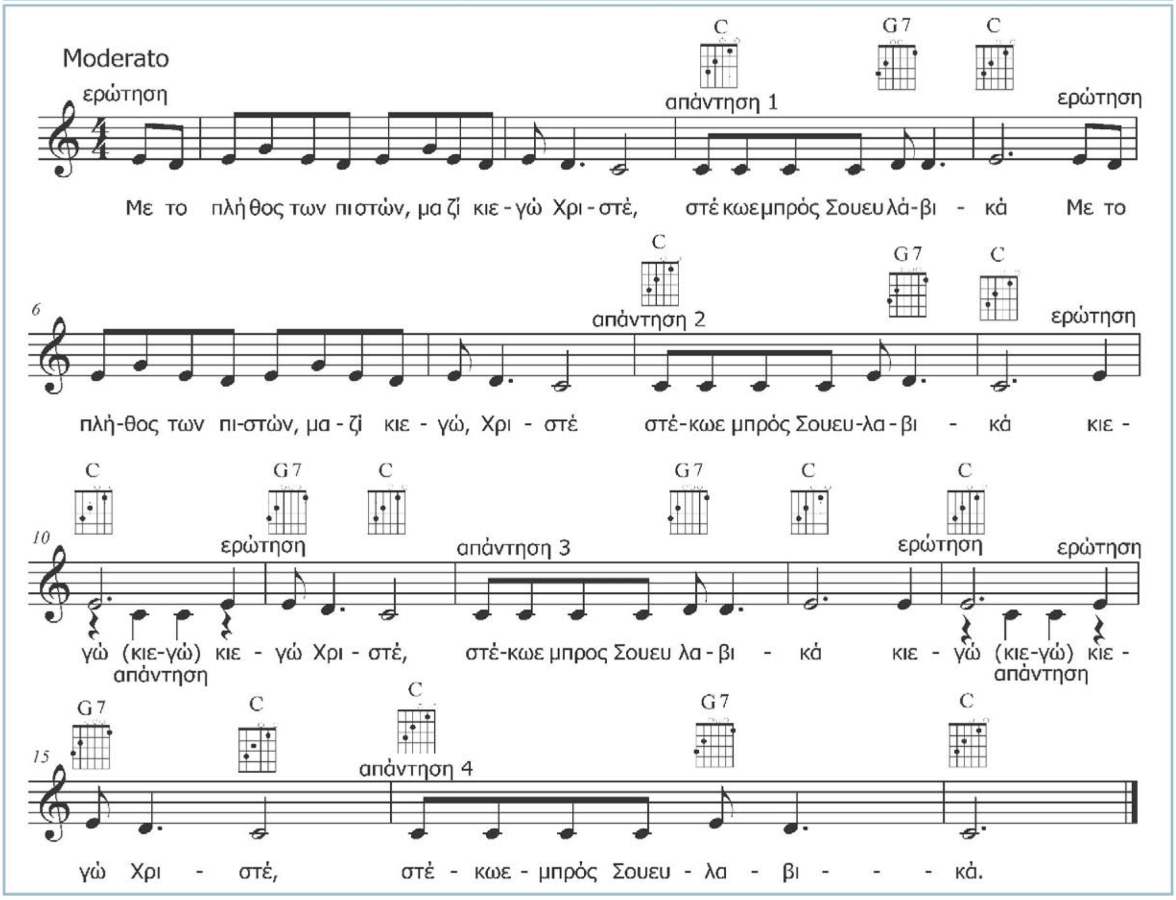

(β) Να τραγουδάτε την ερώτηση και να εκτελείτε με μουσικά όργανα τάξης την απάντηση:

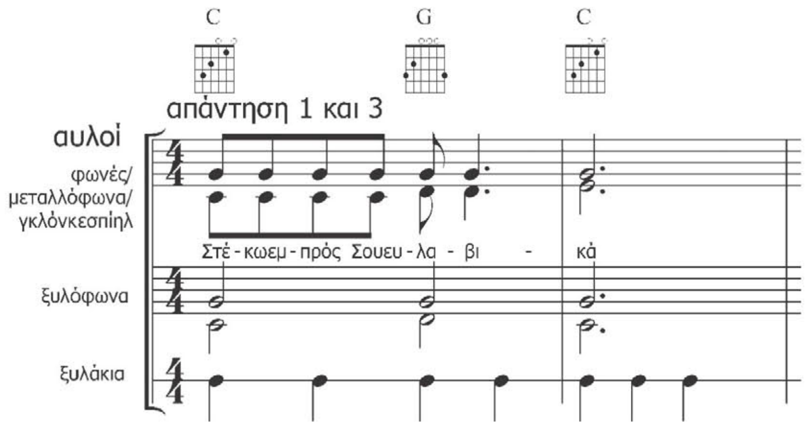

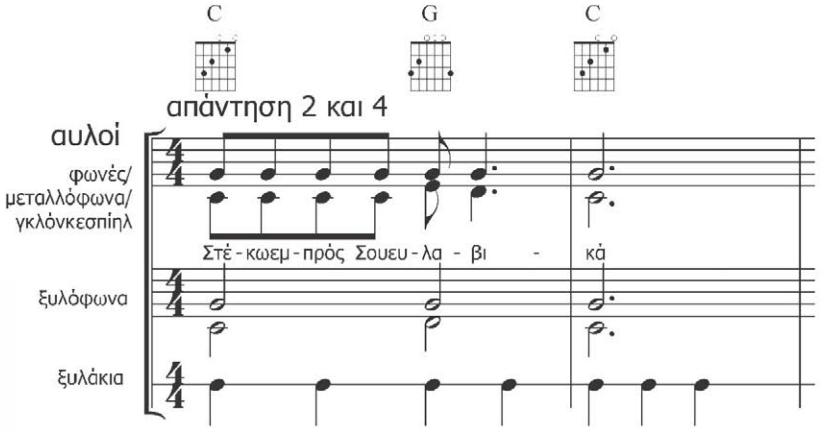

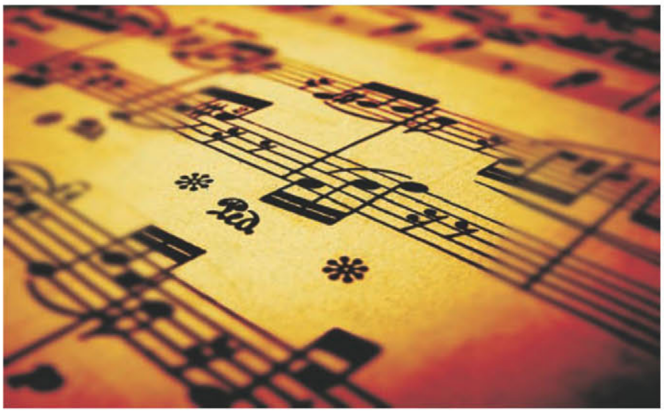

Τραγούδι 2

(α) Τραγουδήσετε το ελληνικό τραγούδι «Γιαλό-Γιαλό» το ρεφραίν του οποίου είναι στη μορφή «ερώτησης-απάντησης».

Γιαλό-γιαλό

Επτανησιακή Καντάδα

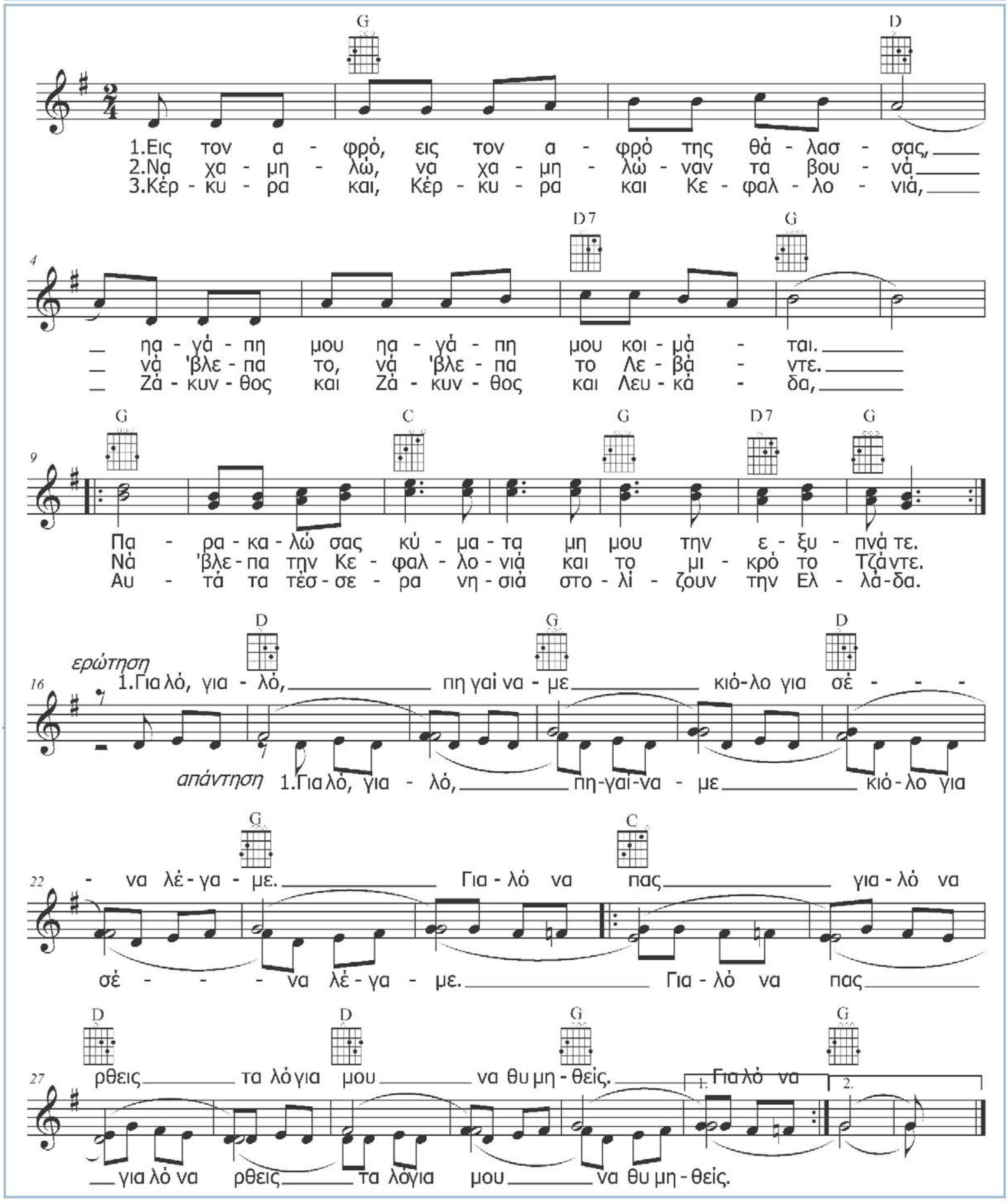

ΑΚΡΟΑΣΗ Βυζαντινό Αντίφωνο, με βυζαντινή και ευρωπαϊκή σημειογραφία.

Πιο κάτω, σας δίνουμε ένα Βυζαντινό Αντίφωνο. Παρουσιάζεται τόσο σε βυζαντινή σημειογραφία (παρασημαντική), όσο και σε ευρωπαϊκή. Ψάλλεται πρώτα από το δεξιό χορό και επαναλαμβάνεται πιστά, ως απάντηση, από τον αριστερό χορό. Στη συνέχεια επαναλαμβάνεται για τρίτη φορά από το δεξιό χορό, αλλά με διαφορετική μελωδική κατάληξη:

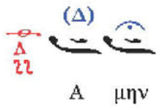

1. Εὐλόγει ἡ ψυχή μου τὸν Κύριον καὶ πάντα τὰ ἐντός μου τὸ ὄνομα τὸ ἅγιον αὐτοῦ.

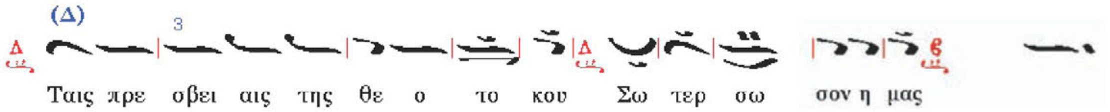

2. Εὐλόγει ἡ ψυχή μου τὸν Κύριον καὶ μὴ ἐπιλανθάνου πάσας τὰς ἀνταποδόσεις αὐτοῦ.

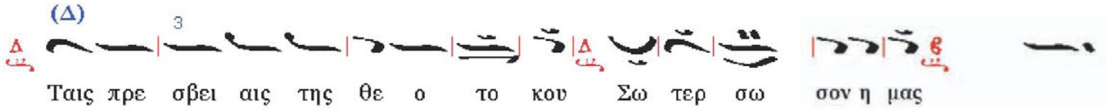

3. Κύριος ἐν τῷ οὐρανῷ ἡτοίμασε τὸν θρόνον αὐτοῦ καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ πάντων δεσπόζει.

Ταις πρεσβείαις της Θεοτόκου — Βυζαντινό αντίφωνο

Πρώτο και δεύτερο αντίφωνο

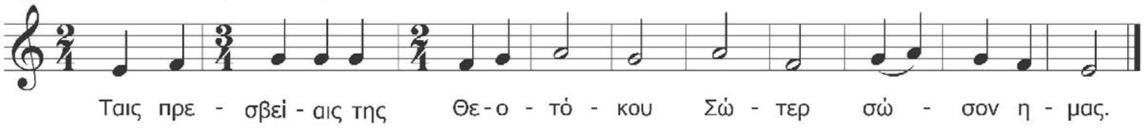

Τρίτο αντίφωνο με τελική κατάληξη

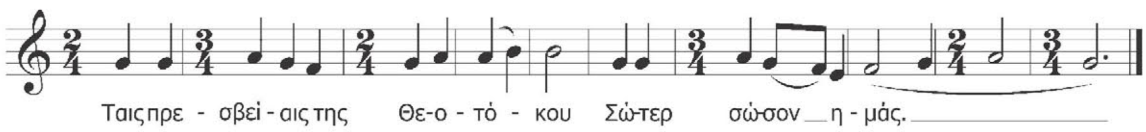

Η πιο πάνω μεταγραφή του αντιφώνου από βυζαντινή σε ευρωπαϊκή σημειογραφία δεν μπορεί να αποδώσει με ακρίβεια κανένα μελωδικό διάστημα εξαιρουμένου του διαστήματος Φα-Σολ που αποδίδεται με ακρίβεια. Αν υποδιαιρέσουμε το διάστημα τόνου σε 12 μόρια και του ημιτόνιου σε 6, τότε εύκολα μπορούμε να κατανοήσουμε τη δυσκολία της ευρωπαϊκής σημειογραφίας να απεικονίσει στο πεντάγραμμο τα διαστήματα Μι-Φα και Σολ-Λα που απέχουν 8 μόρια καθώς επίσης και του Λα-Σι που απέχει 14.

Α΄ ΕΝΟΤΗΤΑ:
ΡΥΘΜΟΣ, ΗΧΟΣ ΚΑΙ ΧΡΩΜΑΤΑ
3. Ανακαλύπτω τη φωνή

Σκοπός: Εξερεύνηση των ιδιοτήτων του ήχου, σύγχρονες φωνητικές προσεγγίσεις και παραδείγματα από γραφικές παρτιτούρες.

Λέξεις Κλειδιά: Ήχος, ιδιότητες του ήχου, έκφραση, γραφική παρτιτούρα, γκλισσάντο, Λουτσιάνο Μπέριο, "Σεκουέντζα ΙΙΙ "για γυναικεία φωνή, Τζωρτζ Κραμπ, "Αρχαίες φωνές παιδιών", τεχνικές φωνητικής εκτέλεσης.

Ο ΗΧΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΙΔΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ

Ήχος.

Ο ήχος είναι μια μορφή ενέργειας. Είναι οι παλμικές δονήσεις που δημιουργούνται από ένα οποιοδήποτε σώμα, όταν τεθεί σε κίνηση, σε κραδασμό. Την κίνηση σε ένα σώμα που βρίσκεται σε αδράνεια, μπορεί να την προκαλέσει μια κρούση, μια νύξη (τσίμπημα), μια τριβή. Τα ηχητικά κύματα, που ξεκινούν από τους παλμούς του ηχογόνου σώματος και μεταδίδονται σφαιρικά προς όλες τις κατευθύνσεις, φτάνουν και προσκρούουν στη μεμβράνη του ακουστικού μας τυμπάνου και θέτουν σε ενέργεια το μηχανισμό της ακοής.

ΙΔΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΗΧΟΥ

Οι ιδιότητες του ήχου χωρίζονται σε βασικές και δευτερεύουσες:

Βασικές ιδιότητες του ήχου.

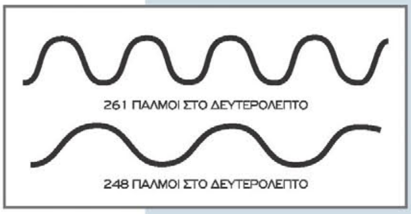

Ύψος

Το ύψος είναι η ιδιότητα του ήχου που μας κάνει να ξεχωρίζουμε αν ένας ήχος είναι ψηλός (λεπτόφωνος) ή χαμηλός (βαθύφωνος). Το κάθε ηχογόνο σώμα, ανάλογα με το σχήμα του, το μέγεθος, τη μάζα του, το είδος του υλικού του, παράγει παλμούς που αντιστοιχούν σε έναν ήχο. Όταν ο αριθμός των παλμών σε ορισμένο κλάσμα χρόνου (συχνότητα) είναι μικρότερος, οι ήχοι που παράγονται είναι βαθύτεροι και όταν οι παλμοί στο ίδιο κλάσμα είναι περισσότεροι, οι ήχοι που παράγονται είναι οξύτεροι.

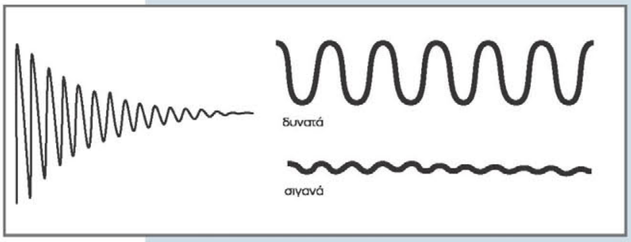

Ένταση

Ένταση είναι η δυναμική απόδοση της μουσικής και αποτελεί βασική ιδιότητα του ήχου. Όσο εντονότερη είναι η αιτία που θα προκαλέσει παλμούς σε ένα ηχογόνο σώμα, τόσο μεγαλύτερου πλάτους παλμούς θα παράγει αυτό. Έτσι ο παραγόμενος ήχος είναι εντονότερος.

Δευτερεύουσες ιδιότητες του ήχου.

Χροιά (ηχόχρωμα).

Όλα τα χαρακτηριστικά που κάνουν ιδιαίτερο και αναγνωρίσιμο έναν ήχο αποτελούν τη χροιά του ήχου.

Διάρκεια.

Η διάρκεια του ήχου εξαρτάται από τη διάρκεια και την ένταση της αιτίας που τον προκαλεί.

Έκφραση

Ο συνδυασμός όλων αυτών των ηχητικών παραμέτρων, που γνωρίσαμε, μπορεί να κάνει τους ήχους να αποδοθούν με πολλούς και διαφορετικούς τρόπους. Έτσι, μπορούν να εκφράσουν πολλά και διαφορετικά πράγματα όπως εικόνες, συναισθήματα και διάφορες καταστάσεις. Μικρές διαφοροποιήσεις σε μία από τις παραμέτρους του ήχου μπορούν να αλλάξουν εντελώς αυτό που εκφράζει ένα μουσικό κομμάτι.

Λουτσιάνο Μπέριο, συνθέτης. (Luciano Berio, Ιταλός, 1925-2003). Ήταν πρωτοπόρος σε πειραματισμούς στην Ηλεκτρονική Μουσική και στην ανάπτυξη της τεχνικής κολάζ (collage), δανειζόμενος αποσπάσματα από άλλους συνθέτες ή μιμούμενος τα χαρακτηριστικά του ύφους τους.

Σεκουέντζα III για γυναικεία φωνή (Sequenza III) (1965).

Ο Μπέριο έγραψε μια σειρά από πρωτότυπα έργα με τον τίτλο Sequenza: π.χ. η πρώτη Σεκουέντζα (Sequenza I) γράφτηκε το 1958 για φλάουτο και η τελευταία, η δέκατη τέταρτη, το 2002, για βιολοντσέλο. Σ' αυτά τα έργα ο συνθέτης χρησιμοποιεί όλες τις δυνατότητες του κάθε οργάνου/φωνής. Η Σεκουέντζα III είναι γραμμένη για γυναικεία φωνή και είναι βασισμένη στο πιο κάτω ποίημα:

> Give me a few words, for a woman to sing, a truth allowing us, to build a house, before night comes.

Κάθε λέξη του ποιήματος είναι για το συνθέτη ένας ξεχωριστός ήχος. Μπορεί να ακούγεται ολόκληρη ή να σπάζει σε συλλαβές, ακόμα και σε γράμματα.

ΑΚΡΟΑΣΗ (α) Ενώ ακούτε την αρχή της «Σεκουέντζα III για γυναικεία φωνή» του Λουτσιάνο Μπέριο, να παρακολουθείτε την πιο κάτω γραφική παρτιτούρα του έργου. (β) Να απαντήσετε τις σχετικές ερωτήσεις στο “Τετράδιο Εργασιών”.

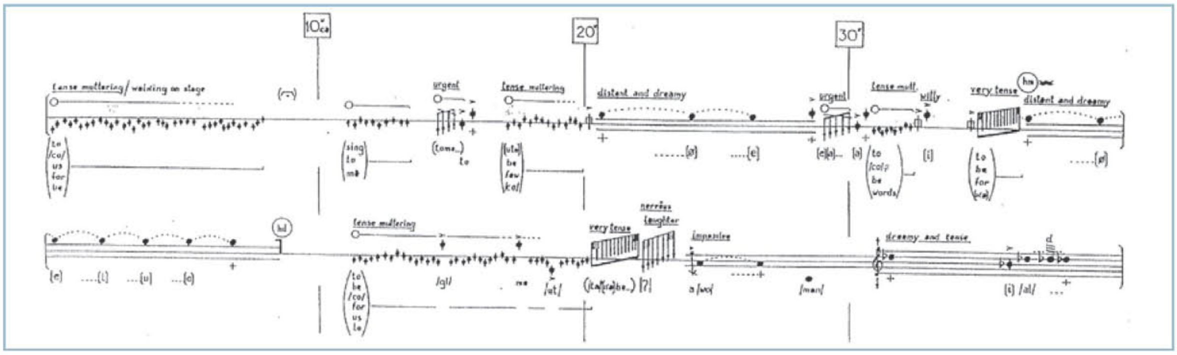

Παραδείγματα από Γραφικές Παρτιτούρες Σύγχρονης Μουσικής

Πιο κάτω, σας δίδονται παραδείγματα από γραφικές παρτιτούρες σύγχρονης μουσικής. Προσέξτε τους διάφορους τρόπους που οι συνθέτες δίνουν οδηγίες για την εκτέλεσή τους.

Α. Στηβ Μπλοκ (Steve Block, 1952): Γραφική Παρτιτούρα

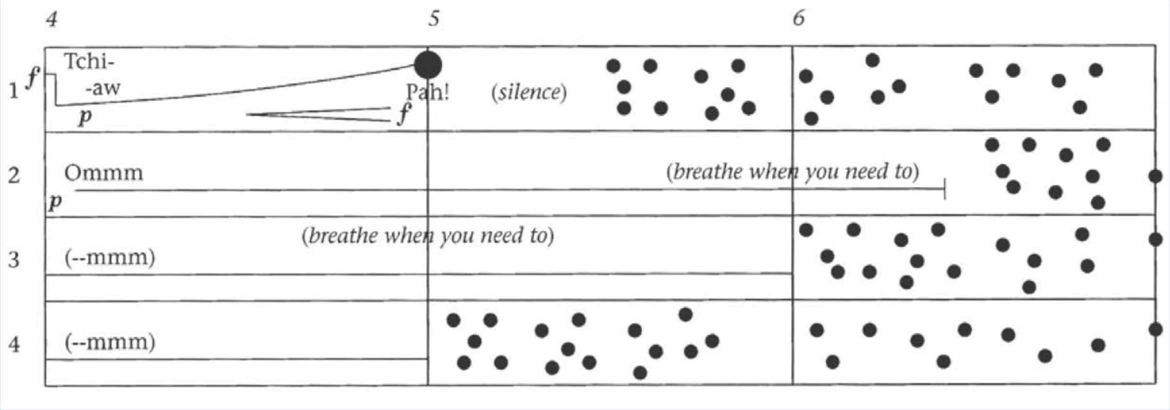

Β. Ιάννης Ξενάκης (Έλληνας, 1922-2001)

"Μεταστάσεις"

Μέρος της γραφικής παρτιτούρας που δείχνει τα γκλισσάντι στα έγχορδα.

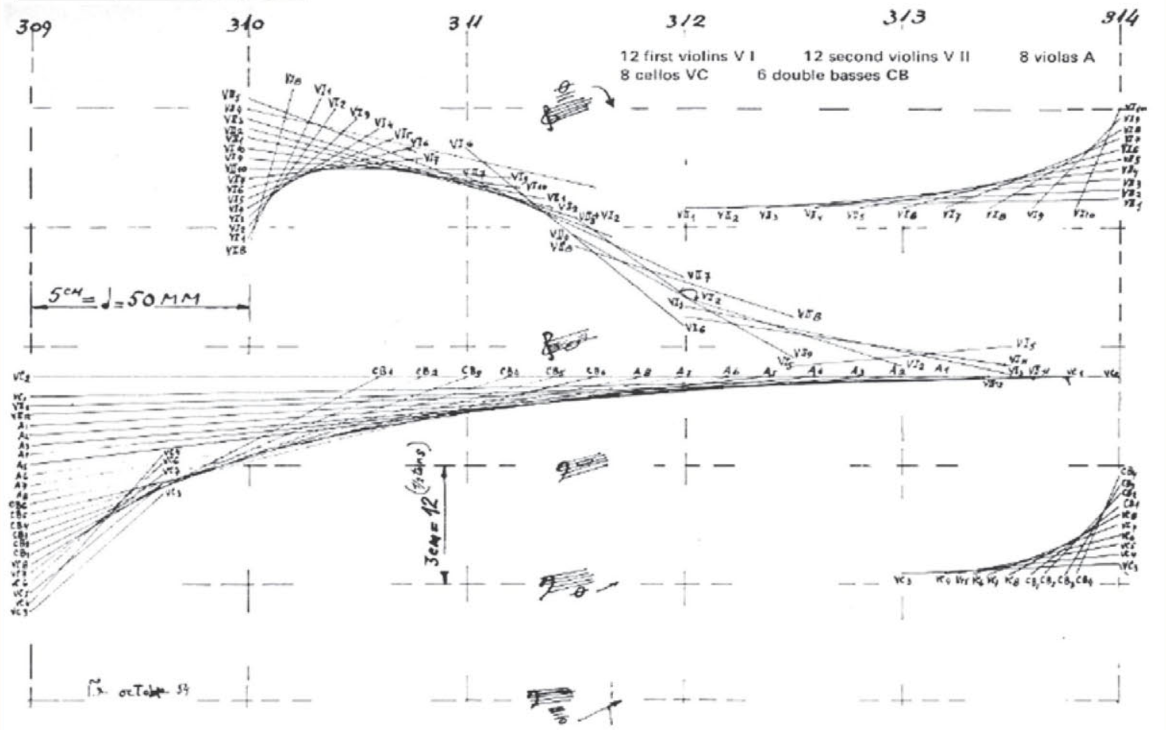

Fig. I–2. String Glissandi, Bars 309–14 of *Metastasis*

Γ. Χανς Κρίστοφ Στάινερ (Hans-Christoph Steiner): "Μοναξιά"

Εκτέλεση φωνητικής παρτιτούρας.

Να χωριστείτε σε ομάδες και να εκτελέσετε την πιο κάτω φωνητική παρτιτούρα. Έπειτα να την παρουσιάσετε στην υπόλοιπη τάξη:

"Μεγάλης και μικρής διάρκειας ήχοι - Σιγανοί και δυνατοί ήχοι"
(γραφική παρτιτούρα, βασισμένη σε μια ιδέα των Steve Block και Clive Kempton)
Άντρη Χατζηγεωργίου-Λυμπουρή

1	2	3	4	5
1. (σιωπή)	(σιωπή)	Οοοοοο	(σιωπή)	Αααααα
2. (σιωπή)	(σιωπή)	Οοοοοο	(σιωπή)	ποτ ποτ p ποτ
3. (σιωπή)	Ηηηηηη		(σιωπή)	ποτ p
4. p Ααααααα		(σιωπή)	(σιωπή)	ποτ ποτ p ποτ

1. p Σσσσ ποτ f ποτ f	Sub. p Μιάου---	1 2 3 Χα!
2. p Σσσσ ποτ f ποτ f	Sub. p Μιάου---	1 2 3 Χα!
3. p Σσσσ ποτ f ποτ f	Sub. p Μιάου---	1 2 3 Χα!
4. p Σσσσ ποτ f ποτ f	Sub. p Μιάου---	1 2 3 Χα!

3. Ακουστική αναγνώριση ιδιοτήτων του ήχου και τεχνικών εκτέλεσης.

Ενώ ακούτε απόσπασμα από το έργο "Αρχαίες Φωνές Παιδιών" (Ancient Voices of Children) του Τζωρτζ Κραμπ (George Crumb), να εργαστείτε στο Τετράδιο Εργασιών, για να αναγνωρίσετε διάφορες τεχνικές εκτέλεσης.

ΑΚΡΟΑΣΗ Απόσπασμα από το έργο "Αρχαίες Φωνές Παιδιών" (Ancient Voices of Children). Συνθέτης: Τζορτζ Κραμπ (George Crumb, 1929).

Το έργο. Γράφτηκε το 1970 και είναι βασισμένο σε ποίηση του Φεντερίκο Γκαρθία Λόρκα. Ο Κραμπ χρησιμοποιεί μουσικές εικόνες που υποβάλλει η ποίηση του Λόρκα, αναφορικά με τη ζωή, το θάνατο, τον έρωτα, το άρωμα της γης, τους ήχους του ανέμου και της θάλασσας.

Α΄ ΕΝΟΤΗΤΑ:
ΡΥΘΜΟΣ, ΗΧΟΣ ΚΑΙ ΧΡΩΜΑΤΑ
4. Τα χρώματα των ήχων

Σκοπός: Εξοικείωση με τον ήχο των κατηγοριών των οργάνων της Συμφωνικής Ορχήστρας.

Λέξεις Κλειδιά: Συμφωνική ορχήστρα, έγχορδα, χορδόφωνα, πνευστά, αερόφωνα, κρουστά, ιδιόφωνα, Μπέντζαμιν Μπρίττεν, "Οδηγός στην ορχήστρα για νέους".

Η Συμφωνική Ορχήστρα

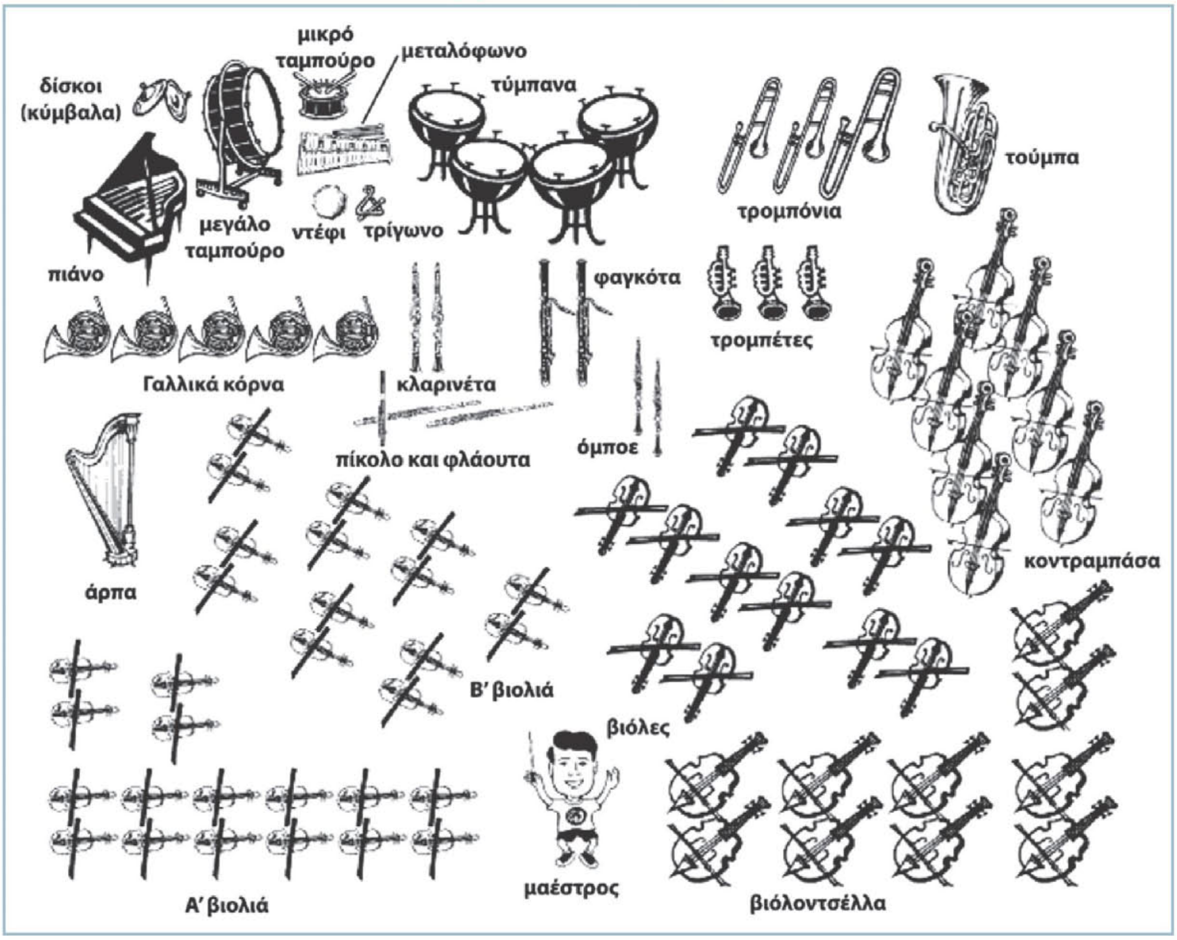

Συμφωνική Ορχήστρα. Μικτό σώμα το οποίο συγκροτούν 50 ή και περισσότεροι εκτελεστές διαφόρων συγκεκριμένων ομάδων μουσικών οργάνων. Οι μεγαλύτερες ορχήστρες μπορεί να πλησιάζουν και τα 100 όργανα.

Η Συμφωνική Ορχήστρα χωρίζεται ανάλογα με τον τρόπο εκτέλεσης σε τρεις κατηγορίες μουσικών οργάνων:

- **(τοξωτά) έγχορδα:** τα έγχορδα που παίζονται με δοξάρι.
- **Πνευστά:** τα αερόφωνα, τα οποία διακρίνονται επιπλέον με βάση το αρχικό υλικό κατασκευής, σε ξύλινα και χάλκινα.
- **Κρουστά:** Τα περισσότερα είναι ιδιόφωνα (κρουστά χωρίς μεμβράνη) και μεμβρανόφωνα. Διακρίνονται σε όργανα συγκεκριμένου και σε όργανα μη συγκεκριμένου τονικού ύψους.

Έγχορδα (χορδόφωνα)

Είναι τα όργανα των οποίων ο ήχος παράγεται από τις παλμικές δονήσεις μιας ή περισσότερων χορδών, που είναι τεντωμένες πάνω σ' ένα ηχείο. Όταν αναφερόμαστε στα έγχορδα της ορχήστρας, εννοούμε την οικογένεια του βιολιού (βιολί, βιόλα, βιολοντσέλο, κόντρα-μπάσο).

Πνευστά (αερόφωνα)

Λειτουργούν με το φύσημα, την εκπνοή του αέρα από τους ανθρώπινους πνεύμονες. Όμως στην παραγωγή του ήχου παίζουν βασικό ρόλο τα χείλη. Τα πνευστά της ορχήστρας χωρίζονται σε δύο οικογένειες ανάλογα με τον τρόπο παραγωγής του ήχου: στα **ξύλινα** και στα **χάλκινα**. Οι όροι 'ξύλινα' και 'χάλκινα' επεκράτησαν στις μέρες μας, αν και δεν αντιστοιχούν πάντα στο υλικό από το οποίο κατασκευάζεται το όργανο.

Ξύλινα: Ονομάζονται ξύλινα όχι απαραίτητα επειδή είναι φτιαγμένα από ξύλο, αλλά κυρίως επειδή είτε παλαιότερα κατασκευάζονταν από ξύλο (π.χ. φλάουτο) είτε επειδή ο ήχος τους συγγενεύει με τον ήχο των ξύλινων πνευστών. Πολλά από τα ξύλινα πνευστά σήμερα είναι φτιαγμένα από μπρούντζο, ασήμι, εβονίτη ή και πλαστικό. Χωρίζονται στις εξής κατηγορίες, ανάλογα με τον τρόπο παραγωγής του ήχου:

Με απλό περιστόμιο: Φλάουτο και πίκολο,

Με μονή γλωττίδα: κλαρινέτο, μπάσο κλαρινέτο, σαξόφωνο.

Με διπλή γλωττίδα: όμποε και αγγλικό κόρνο (κορ ανγκλέ), φαγκότο και κόντρα φαγκότο.

Χάλκινα: Τρομπέτα, τρομπόνι, κόρνο, τούμπα. Είναι πνευστά όργανα που αρχικά κατασκευάζονταν από μπρούντζο, ενώ σήμερα κατασκευάζονται και από άλλα μέταλλα. Η ομάδα των χάλκινων πνευστών στην συμφωνική ορχήστρα αποτελείται συνήθως από 4 κόρνα, 3 τρομπέτες, 3 τρομπόνια και 1 τούμπα.

Κρουστά

Τα όργανα που παίζονται με κρούση, με κτύπημα. Ηχούν, όταν τα κτυπήσει κανείς είτε με το χέρι είτε με ειδικό κρουστικό μέσο, όπως π.χ. είναι οι “μπαγκέτες”, με τις οποίες παίζεται το τύμπανο.

ΑΚΡΟΑΣΗ Να ακούσετε προσεκτικά την αρχή του έργου "Οδηγός στην ορχήστρα για νέους" του Μπέντζαμιν Μπρίττεν (Benjamin Britten) και να συμπληρώσετε τον οδηγό ακρόασης στο "Τετράδιο του Μαθητή".

Μπέντζαμιν Μπρίττεν (Benjamin Britten, 1913-1976)

Άγγλος συνθέτης, εκτελεστής βιόλας, πιανίστας, μαέστρος. Ο Μπέντζαμιν Μπρίττεν ξεκίνησε μαθήματα πιάνου στα 7 του χρόνια. Σπούδασε μουσική στη Βασιλική Μουσική Ακαδημία του Λονδίνου. Από το 1939-1942 πήγε στον Καναδά και στις Η.Π.Α. Το 1947 ίδρυσε την Ομάδα Αγγλικής Όπερας (English Opera Group) και το 1948 το Φεστιβάλ του Ώλντεμπουργκ.

Οδηγός στην ορχήστρα για νέους, έργο 34

Συνθέτης: Μπέντζιαμιν Μπρίττεν (Benjamin Britten, Άγγλος, 1913-1976)

Το έργο γράφτηκε το 1946 με τον υπότιτλο "Παραλλαγές και Φούγκα σε ένα Θέμα του Πέρσελ". Το βασικό θέμα είναι παρμένο από το έργο "Αμπτελάζαρ" (Abdelazar) του Χένρυ Πέρσελ (Henry Purcell, Άγγλος, 1659-1695). Αρχικά το έργο είχε γραφτεί για μια ταινία ντοκιμαντέρ με τίτλο "Τα όργανα της ορχήστρας" με τη Συμφωνική Ορχήστρα του Λονδίνου υπό τη διεύθυνση του Σερ Μάλκολμ Σάρτζεντ (Sir Malcolm Sargent). Το έργο είναι αφιερωμένο "με στοργή στα παιδιά του Τζων και της Τζην Μωντ: το Χάμφρεϋ, την Πάμελα, την Καρολίν και τη Βιρτζίνια, για διαπαιδαγώγηση και διασκέδασή τους".

Το έργο αυτό είναι γραμμένο για:

Πίκολο, 2 φλάουτα, 2 όμποε, 2 κλαρινέτα, 2 φαγκότα,
4 κόρνα, 2 τρομπέτες, 3 τρομπόνια, τούμπα
κρουστά (τύμπανα, γκραν-κάσα, δίσκοι, ταμπουρίνο, τρίγωνο, στρατιωτικό τύμπανο, «wood block», ξυλόφωνο, καστανιέτες, γκονγκ, και «whip»).
άρπα και έγχορδα (πρώτα και δεύτερα βιολιά, βιόλες, βιολοντσέλα και κοντραμπάσα).

Τραγούδι

Να τραγουδήσετε το πιο κάτω τραγούδι «**Να η Ορχήστρα**» (Θέμα Α από το έργο "Οδηγός στην Ορχήστρα για νέους" (Guide to the Orchestra) του Μπέντζαμιν Μπρίττεν (Benjamin Britten).

Να η Ορχήστρα

Απόδοση στα Ελληνικά:
Μ. Σκορδή - Ά. Χατζηγεωργίου -Λυμπουρή

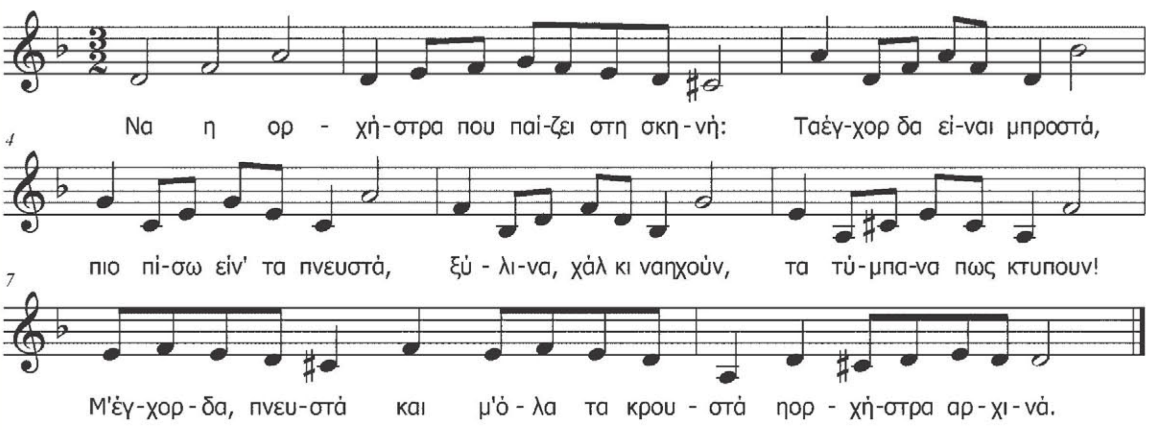

ΕΝΟΡΧΗΣΤΡΩΣΗ Να γίνει εκτέλεση της πιο κάτω ενορχήστρωσης:

Να η Ορχήστρα

Ελληνικοί στίχοι
Μ. Σκορδή - Άντρη Χατζηγεωργίου -Λυμπουρή

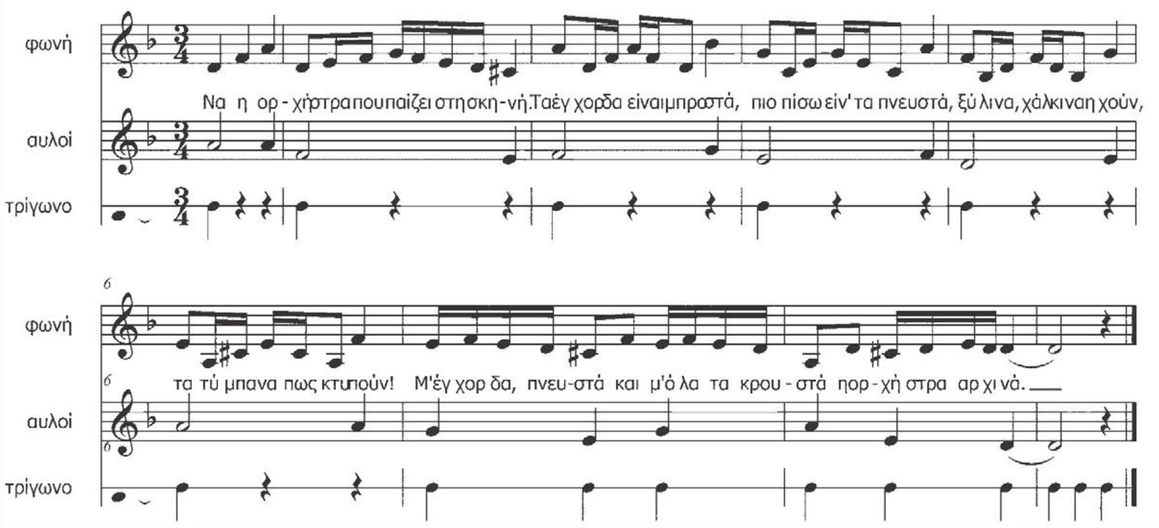

Εκτέλεση

Να τραγουδήσετε σε δίφωνο κανόνα δύο μελωδίες, όποιες θέλετε, από τον πιο κάτω γερμανικό κανόνα "Η ορχήστρα".

Η Ορχήστρα

Γερμανικός κανόνας
Απόδοση στα Ελληνικά: Μάρω Σκορδή

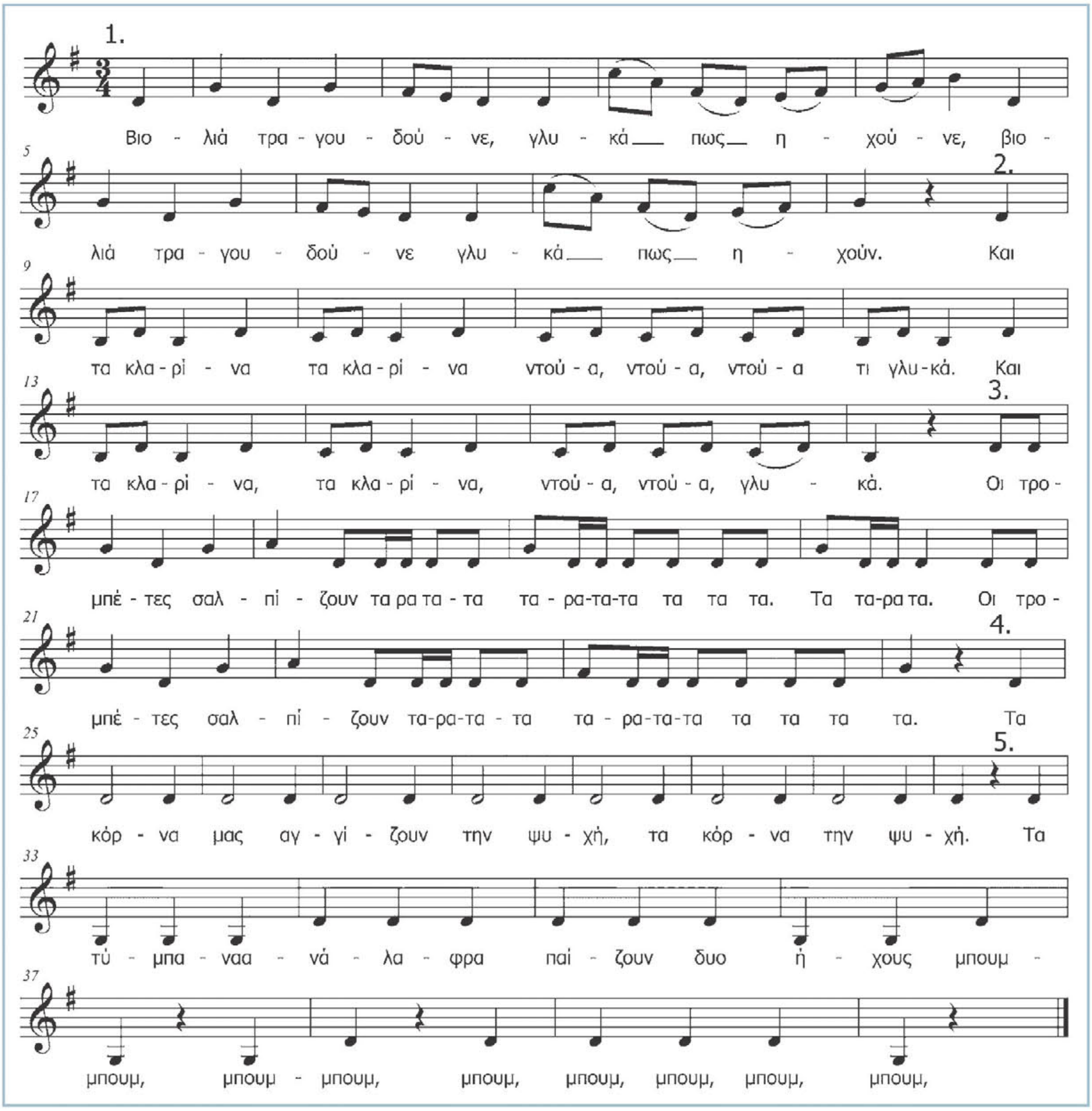

Β΄ ΕΝΟΤΗΤΑ
ΥΦΑΙΝΩ ΜΟΥΣΙΚΗ

1α. Επιμένω μουσικά
1β. Επιμένω μουσικά
2α. Μουσικές σε πέντε τόνους
2β. Μουσικές σε πέντε τόνους
3. Ανεβαίνω τη σκάλα

Β΄ ΕΝΟΤΗΤΑ:
ΥΦΑΙΝΩ ΜΟΥΣΙΚΗ
1 α. Επιμένω μουσικά

Σκοπός: Γνωριμία με το ρυθμικό και μελωδικό οστινάτο.

Λέξεις Κλειδιά: οστινάτο, Ζωρζ Μπιζέ, Καριγιόν, Σουίτα “Αρλεζιάνα”, γαλλικό κόρνο.

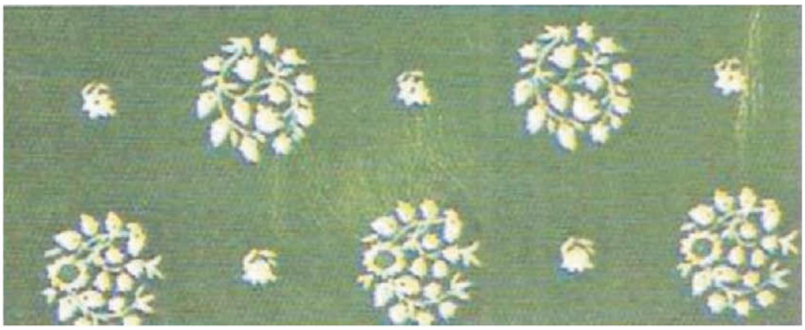

Οστινάτο σε υφάσματα

Εκτέλεση

Ngang Maduar Malumb της φυλής Πούνου της Νότιας Γκαμπόν.

Ξύλινη μάσκα της φυλής Πούνου της Νότιας Γκαμπόν

Ο αρχηγός του χορού καλεί του χορευτές να ετοιμαστούν βάφοντας τελετουργικά τα πρόσωπά τους και φορώντας τις μάσκες και τις στολές τους κ.τ.λ. Είναι χαρακτηριστικά τα ακόλουθα δύο οστινάτι: το ρυθμικό με παλαμάκια στα χέρια και το μελωδικό στη φωνή.

(α) Να κτυπήσετε μερικές φορές το πιο κάτω ρυθμικό οστινάτο:

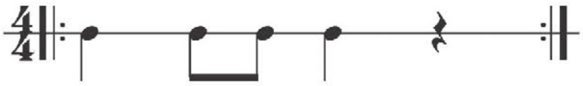

(β) Ενώ κτυπάτε το ρυθμικό οστινάτο να προσθέσετε με την καθοδήγηση του καθηγητή σας το μελωδικό οστινάτο "Ναγκ Ματουάρ Μαλούμπ" (Ngang Maduar Malumb).

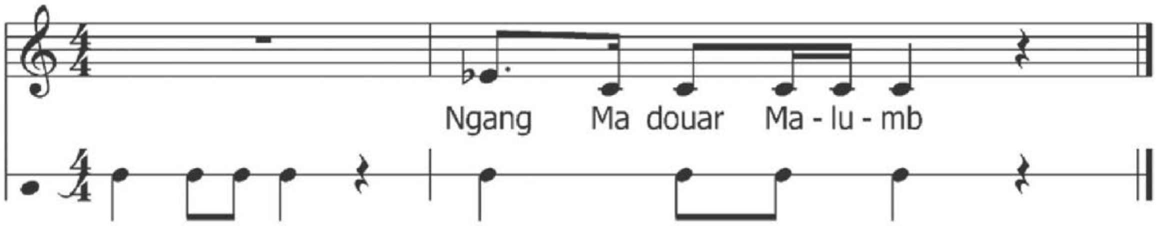

Ο βασιλιάς των λιονταριών (The Lion King).

Κινηματογραφική μουσική ταινία του Walt Disney με κινούμενα σχέδια, παραγωγής του 1994. Η παραγωγή έγινε στα στούντιο του Walt Disney στην Καλιφόρνια και στο Orlando στη Φλόριντα. Η ταινία είχε τεράστια επιτυχία παγκόσμια, με κέρδος 783 εκατομμύρια δολάρια. Πήρε πολλά βραβεία ανάμεσα στα οποία το Βραβείο 'Academy Award' για τη μουσική της και το "Golden Globe Award" ως η καλύτερη κινηματογραφική ταινία του 1994. Τα τραγούδια γράφτηκαν από το συνθέτη Elton John και οι στίχοι από τον Tim Rice, ενώ η μουσική της ταινίας ανήκει στο Hans Zimmer.

Υπόθεση. Η ιστορία εκτυλίσσεται στο βασίλειο των ζώων στην Αφρική. Βασιλιάς των ζώων είναι το λιοντάρι, ο Μουφάσα. Η γέννηση του Σίμπα στερεί από το θείο του Σκαρ, την ελπίδα να γίνει βασιλιάς των λιονταριών. Σε συνεργασία με τις ύαινες ο Σκαρ σκοτώνει το βασιλιά Μουφάσα, αναγκάζει το μικρό πρίγκιπα να φύγει από το βασίλειο και αρπάζει το θρόνο. Έπειτα από χρόνια ο Σίμπα επιστρέφει και διεκδικεί τα προνόμιά του.

Τραγούδι

Να τραγουδήσετε το πιο κάτω τραγούδι 'The lion sleeps tonight' από το μουσικό έργο 'Ο βασιλιάς των λιονταριών' (Lion King). Να συνοδεύσετε το τραγούδι σας με κίνηση και με το φωνητικό οστινάτο 'Wimoweh' (Mbmube).

The lion sleeps tonight
Wimoweh (Mbmube)

Στίχοι και Επεξεργασία: George David Weiss, Hugo Peretti, Luigi Creatore

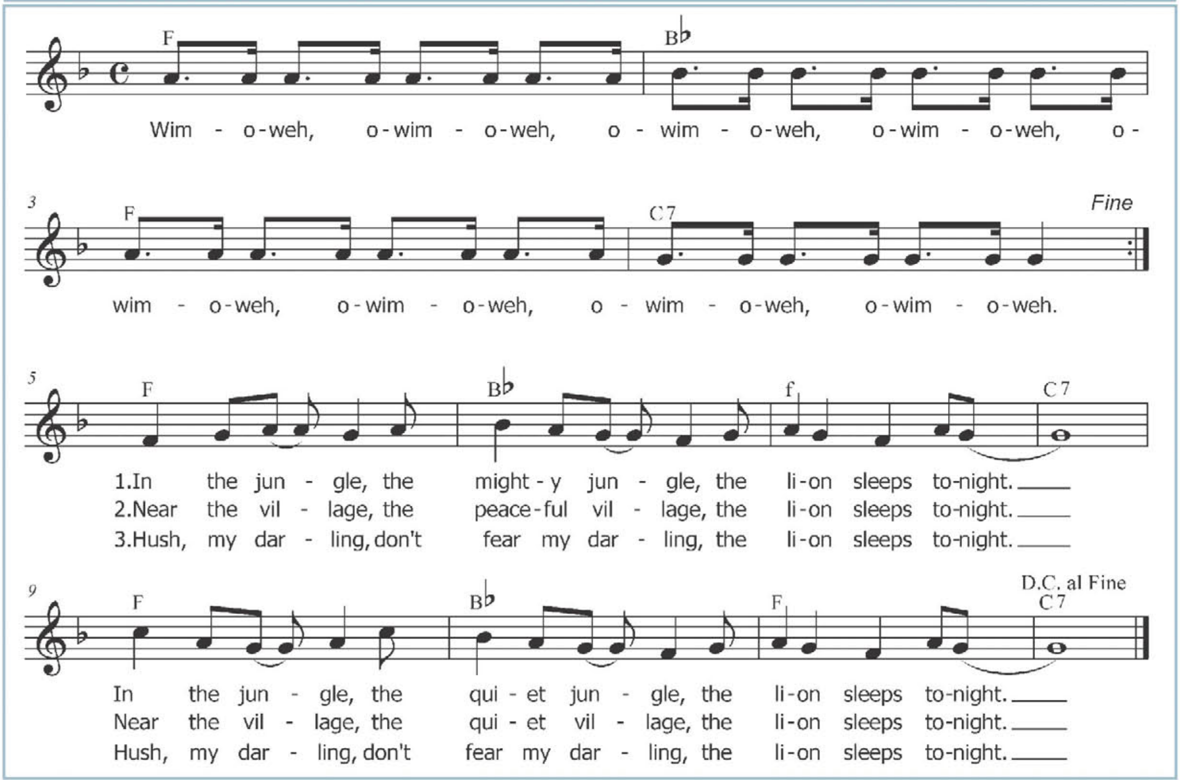

Σημείωση: Το τραγούδι "The lion sleeps tonight" ηχογραφήθηκε για πρώτη φορά το 1939 από το Νοτιοαφρικανό τραγουδοποιό Solomon Linda. Ανακάλεσε στη μνήμη του ένα επεισόδιο της παιδικής του ηλικίας, όπου τραγουδούσε το παραδοσιακό αυτό τραγούδι (The lion sleeps tonight), για να διώχνει τα λιοντάρια μακριά από τα ζώα που έβοσκαν. Ο Peter Seeger και οι Weavers άρχισαν να εκτελούν το τραγούδι στη δεκαετία του 1950. Το ποπ γκρουπ με την ονομασία "The Tokens" έκανε το τραγούδι No1 επιτυχία το 1961. **Mbube** (προφέρεται MM-boo-beh) και σημαίνει 'λιοντάρι' στη γλώσσα των Zulu. Η λέξη uyimbube στην πρωτότυπη ηχογράφηση ερμηνεύτηκε ως ah-wimoweh από τους αγγλόφωνους μουσικούς.

ΑΚΡΟΑΣΗ 1 "Καριγιόν" (Carillon) από τη Σουίτα Αρ. 1 "Αρλεζιάνα" (L' Arlessienne)

Συνθέτης: Ζωρζ Μπιζέ (Georges Bizet, 1838 -1875). Γάλλος συνθέτης και πιανίστας (από τους τρεις καλύτερους πιανίστες της εποχής του) της ρομαντικής εποχής. Είναι περισσότερο γνωστός για την όπερά του "Κάρμεν".

Σουίτα "Αρλεζιάνα". Ο Μπιζέ έγραψε το έργο, το 1872, ως επένδυση στο ομώνυμο θεατρικό έργο του Αλφόνσου Ντωντέ (Alphonse Daudet). Στη μουσική του χρησιμοποίησε λαϊκές μελωδίες της Προβηγγίας αφού η πόλη Arles βρίσκεται στη Προβηγγία. Το έργο αναφέρεται στην αγάπη ενός γεωργού, του Φρεντερίκ, για ένα κορίτσι από την Αρλ. Η μητέρα του όμως τον πείθει να παντρευτεί μια άλλη κοπέλα και τελικά, από την απελπισία του ο Φρεντερίκ σκοτώνεται πέφτοντας από τη στέγη του σπιτιού του.

Καριγιόν. Είναι το τέταρτο μέρος από τη σουίτα "Αρλεζιάνα" Αρ. 1. Το καριγιόν είναι ένα μου-

Ακρόαση

Ενώ ακούτε την "Καριγιόν" (Carillon) από τη Σουΐτα Αρ. 1 "Αρλεζιάνα" (L' Arlessienne) του Ζωρζ Μπιζέ (Georges Bizet) (Γάλλος, 1838-1875), να συμπληρώνετε τις πιο κάτω προτάσεις.

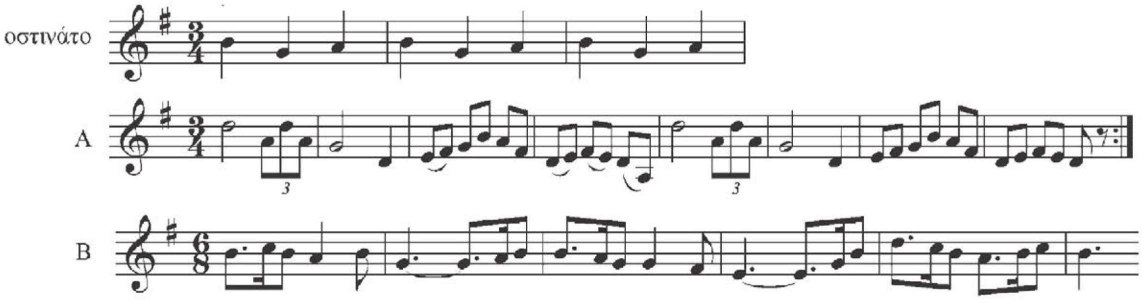

α. Ακούγονται οι καμπάνες από τα .... (χάλκινο πνευστό), άρπα, δεύτερα βιολιά και βιόλες.

β. Οι καμπάνες εκτελούν ένα μελωδικό ....

γ. Πάνω από τη μελωδία των καμπάνων ακούγεται μια άλλη χαρούμενη μελωδία (θέ-μα Α) στα .... Είναι ένας χορός των χωρικών.

δ. Οι καμπάνες σταματούν. Ακούγεται μια λυπητερή μελωδία (θέμα Β) (ξύλινα πνευστά και έγχορδα).

ε. Αρχίζουν να ακούγονται, πάλι, οι καμπάνες.

Γαλλικό κόρνο (κέρας)

Χάλκινο πνευστό όργανο που έχει ένα μακρύ κωνικό σωλήνα (11 πόδια μήκος) και τρεις βαλβίδες. Το σύγχρονο κόρνο είναι ένας σπειροειδής σωλήνας μήκους μεγαλύτερου των 11 ποδών. Στο ένα του άκρο έχει άνοιγμα διαμέτρου ¼ της ίντσας, αλλά βαθμιαία διευρύνεται και καταλήγει σε πλατειά καμπάνα διαμέτρου 11,14 ιντσών. Το επιστόμιό του είναι σε σχήμα κώνου. Το ηχόχρωμά του είναι ζεστό, πλούσιο αλλά και κάπως σκοτεινό. Στη συμφωνική ορχήστρα, συνήθως, υπάρχουν τέσσερα κόρνα. Το κόρνο είναι από τα παλαιότερα πρωτόγονα όργανα. Προήλθε από το κυνηγετικό ή ταχυδρομικό κέρας (κέρατο ζώου), το οποίο χρησιμοποιείτο, κατά τον 18° και 19° αιώνα, για να ειδοποιεί για την άφιξη ή την αναχώρηση του ταχυδρόμου και για τη μετάδοση μηνυμάτων. Σήμερα τα ταχυδρομεία (στην Ελλάδα, στην Κύπρο και σε άλλες χώρες) έχουν το ταχυδρομικό κέρας, ως σήμα τους.

Καριγιόν

Μουσικό όργανο που αποτελείται από ένα σύστημα (σετ) από τουλάχιστον 23 εκκλησιαστικές καμπάνες με γλωσσίδια στο εξωτερικό τους μέρος και λειτουργούν μέσω ενός πληκτροφόρου οργάνου με πεντάλ. Τα γλωσσίδια - που λειτουργούν αυτόματα με μηχανικά μέσα ή και με το χέρι - με πλήκτρα χτυπούν στα εξωτερικά τους τοιχώματα μια σειρά από μικρές καμπάνες. Οι καμπάνες αυτές είναι ρυθμισμένες, ώστε να παράγουν μια πλήρη χρωματική κλίμακα και να επιτυγχάνουν έτσι την εκτέλεση απλών μελωδιών. Το καριγιόν υπάρχει και ως μικρό φορητό όργανο αλλά τα μεγάλα και ονομαστά καριγιόν είναι χτιστά όργανα που τοποθετούνται σε μεγάλα δημόσια κτίρια, όπως δημαρχεία, καθεδρικούς ναούς κ.λπ. Το καριγιόν είναι το πιο βαρύ μουσικό όργανο: το συνολικό βάρος των καμπάνων (στα μεγάλα καριγιόν) μπορεί να φτάσει μέχρι και τους 100 τόνους.

Palacio Nacional de Mafra στην Πορτογαλία

Β΄ ΕΝΟΤΗΤΑ:
ΥΦΑΙΝΩ ΜΟΥΣΙΚΗ
1 β. Επιμένω μουσικά

Σκοπός: Απόκτηση περισσότερων εμπειριών στη χρήση ρυθμικού και μελωδικού οστινάτο. Γνωριμία με τον κανόνα.

Λέξεις Κλειδιά: Κανόνας, Μάϊκλ Νάυμαν, Songs of Tony, χάλκινα πνευστά, κουαρτέτο σαξοφώνων, σαξόφωνο, Βαγγέλης, "Η κατάκτηση του Παραδείσου", Μουσική Ποπ.

Κανόνας

Να τραγουδήσετε τον πιο κάτω κανόνα (μονόφωνο ή δίφωνο) και να τον συνοδεύσετε με φωνές ή/και μουσικά όργανα τάξης, χρησιμοποιώντας οποιαδήποτε φράση του ως οστινάτο.

Έγια Μόλα
(Row, row, row the boat)

Κανόνας
Απόδοση στα Ελληνικά:
Μαρία Κουτσουπίδου/Μάρω Σκορδή.

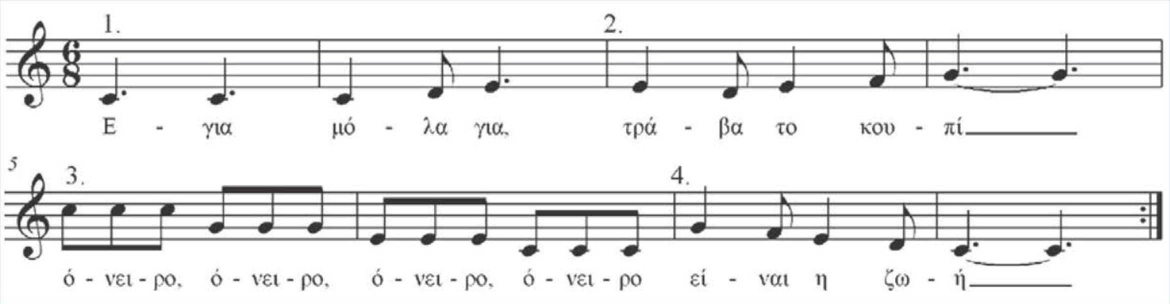

Τραγούδι

"Life is Life" του συγκροτήματος Opus.

(α) Να εκτελέσετε στα μουσικά σας όργανα τα πιο κάτω οστινάτι:

Οστινάτο 1

Οστινάτο 2

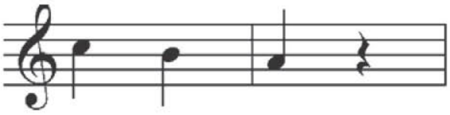

Οστινάτο 3

(β) Να τραγουδήσετε το τραγούδι "Life is Life" του συγκροτήματος Opus: Life is Life

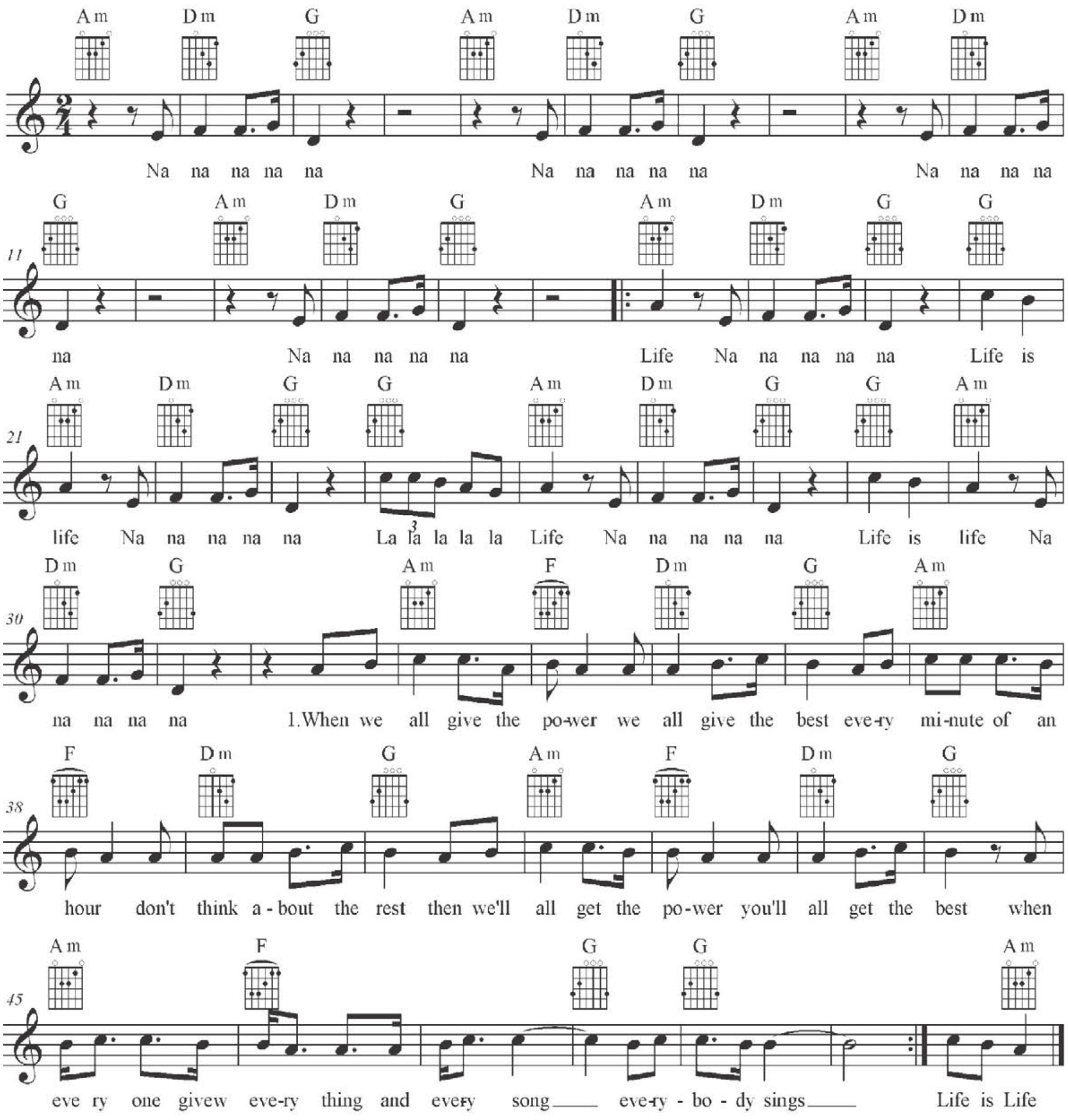

Ενορχήστρωση

Να συνοδεύσετε το τραγούδι "Life is Life" με 2 ή 3 από τα πιο κάτω τετράμετρα μελωδικά οστινάτι:

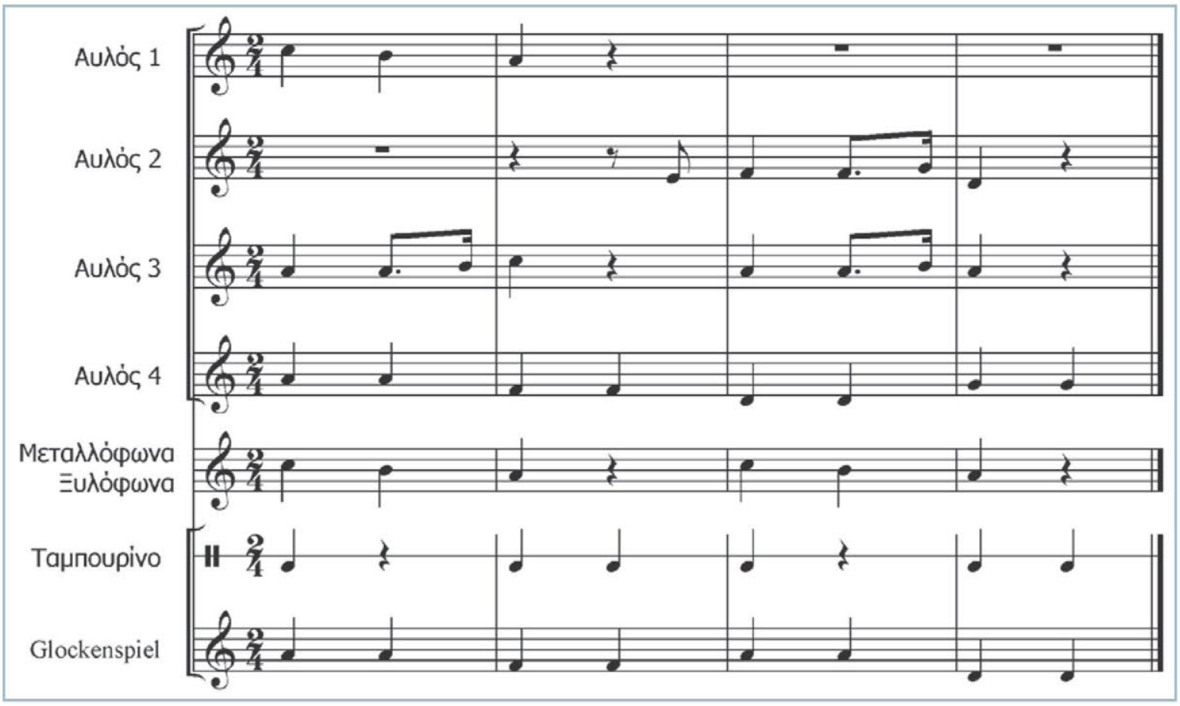

ΑΚΡΟΑΣΗ 1 Να ακούσετε με προσοχή το τραγούδι "Life is Life" του συγκροτήματος OPUS, για το οποίο δίνονται πληροφορίες στη συνέχεια και να αναγνωρίσετε τα οστινάτι.

Το ποπ/ροκ συγκρότημα OPUS δημιουργήθηκε το 1973 και τα μέλη του κατάγονται από το Graz της Αυστρίας. Το πιο γνωστό τους τραγούδι είναι το "Life is Life", το οποίο γράφτηκε στη δεκαετία του 1980.

Το συγκρότημα OPUS αποτελείται από τους:
Herwig Rüdisser (φωνή)
Ewald Pfleger (κιθάρα)
Kurt-Rene Plisnier (πλήκτρα)
Günter Grasmuck (κρουστά)

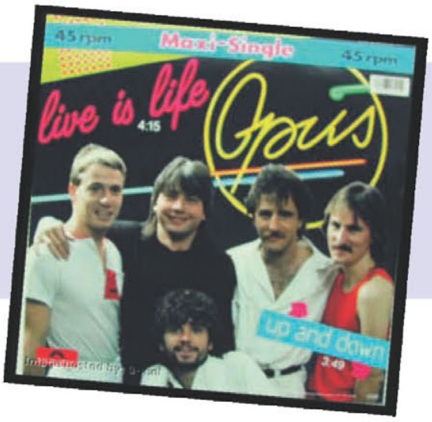

ΑΚΡΟΑΣΗ 2 Να ακούσετε με προσοχή την πρώτη κίνηση από το έργο "Songs for Tony" για κουαρτέτο σαξοφώνων του Μάικλ Νάυμαν (Michael Nyman) και να αναγνωρίσετε τα αρμονικά/ ρυθμικά/ μελωδικά οστινάτι.

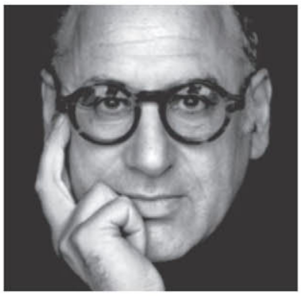

Songs for Tony, (για κουαρτέτο σαξοφώνων), Κίνηση Ι

Συνθέτης: Μάικλ Λώρενς Έντουαρντ Νάυμαν (Michael Laurence Edward Nyman, γ. 1944)

Συνθέτης, πιανίστας, μουσικολόγος, περισσότερο γνωστός για τη μουσική του για ταινίες (π.χ. "The Piano"). Ο Michael Nyman γεννήθηκε στο Λονδίνο το 1944. Από νεαρή ηλικία έδειξε το ενδιαφέρον και την αγάπη του για τη μουσική και ιδιαίτερα για το πιάνο. Άρχισε να γράφει μουσική από τα 18 του χρόνια. Μελέτησε τη μουσική της εποχής μπαρόκ (Μπαχ) και κλασικισμού (Μότσαρτ) καθώς και τους σύγχρονους συνθέτες (Καίητζ). Όταν βρισκόταν στη Νέα Υόρκη, δάσκαλός του υπήρξε ο δικός μας συνθέτης Μάνος Χατζιδάκις, ο οποίος τον επηρέασε στο δημιουργικό του έργο.

Το έργο γράφτηκε το 1992 και εκτελέστηκε για πρώτη φορά στην Ιταλία, από το κουαρτέτο Σαξοφώνων Απόλλων, τον Μάρτη του 1999. Πρόκειται για ένα έργο που δηλώνει την αγάπη του συνθέτη για το σαξόφωνο. Θα διακρίνουμε τα έντονα οστινάτι που επικρατούν σ' ολόκληρο το κομμάτι, καθώς και τη μελωδία που εκτελείται με δεξιοτεχνία από το Άλτο Σαξόφωνο. Ο Michael Nyman περιγράφοντας τη γένεση του έργου "Songs for Tony" λέει:

«Άρχισα να γράφω ένα έργο για κουαρτέτο σαξοφώνων, την παραμονή της Πρωτοχρονιάς του 1992. Νωρίς το απόγευμα της 5ης Ιανουαρίου του 1993 πληροφορήθηκα ότι ο φίλος και μάνατζέρ μου, Tony Simmons, είχε πεθάνει μετά από μια μακριά και ηρωική μάχη με τον καρκίνο. Αμέσως κάθισα και έγραψα τη μουσική που αποτέλεσε το τέταρτο τραγούδι για ένα "επικήδειο" κουαρτέτο. Διέγραψα τη μουσική που είχα συνθέσει προηγουμένως γιατί αποφάσισα να δώσω σε κάθε εκτελεστή του κουαρτέτου, με τη σειρά, μια δική του "άρια"».

Songs for Tony
Michael Nyman, 1993

Αρμονικά/ μελωδικά / ρυθμικά οστινάτι

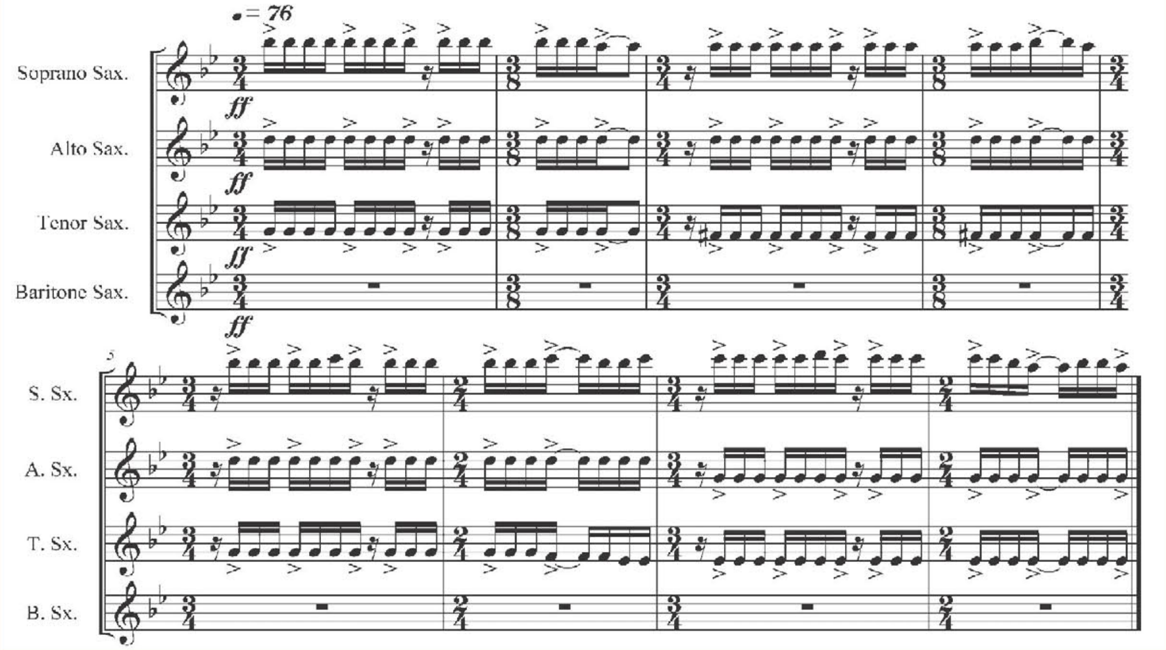

Σαξόφωνο (Saxophone)

Ανήκει στην οικογένεια μουσικών οργάνων με μεταλλικό σωλήνα και επιστόμιο με μονή γλωττίδα, γι αυτό και κατατάσσεται στην οικογένεια των ξύλινων πνευστών. Η οικογένεια περιλαμβάνει οκτώ μεγέθη από τα οποία χρησιμοποιούνται, πιο συχνά, το άλτο και το τενόρο. Το Σαξόφωνο δημιουργήθηκε το 1848, από το Γερμανό κατασκευαστή οργάνων, Αδόλφο Σαξ. Ο μηχανισμός του είναι πολύπλοκος, όμως η χρήση του είναι σχετικά εύκολη. Το Σαξόφωνο χρησιμοποιήθηκε από κλασικούς συνθέτες, αλλά πολύ περισσότερο σε είδη μοντέρνας μουσικής όπως, pop, rock και ειδικά jazz μουσική από μεγάλους δεξιοτέχνες, όπως ο Charlie Parker, John Coltrane, Sonny Stitt, Joe Henderson και άλλους.

ΑΚΡΟΑΣΗ 3 Να ακούσετε με προσοχή απόσπασμα από τη μουσική επένδυση του έργου "1492: Conquest of Paradise" (1492. Η κατάκτηση του Παραδείσου) του Βαγγέλη Παπαθανασίου και να αναγνωρίσετε το ρυθμικό οστινάτο.

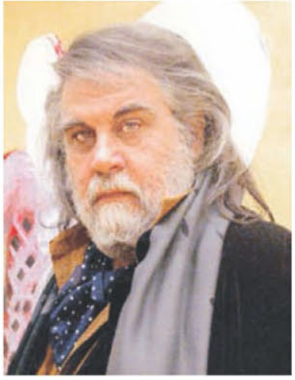

1492. Η κατάκτηση του Παραδείσου (Conquest of Paradise)

Συνθέτης: Βαγγέλης Παπαθανασίου. Έλληνας διάσημος εκτελεστής και συνθέτης. Γράφει κυρίως ηλεκτρονική μουσική, αλλά στις συνθέσεις του χρησιμοποιεί και τρόπους γραφής αντίστοιχους με αυτούς της κλασικής μουσικής. Είναι γνωστός και απλά ως "Βαγγέλης". Σημαντική είναι η μουσική που έγραψε για τα κινηματογραφικά έργα "Chariots of Fire" (Δρόμοι της Φωτιάς - Βραβείο Όσκαρ), "Blade Runner" και "1492: Conquest of Paradise" (1492. Η κατάκτηση του Παραδείσου) και "Ελ Γκρέκο". Γεννήθηκε στο Βόλο το 1943 και άρχισε να συνθέτει στην ηλικία των 4 χρόνων. Σπούδασε στην Αθήνα κλασική μουσική, ζωγραφική και σκηνοθεσία. Σημάδεψε την ελληνική ποπ κουλτούρα της δεκαετίας του 1960. Από το 1975 ζει και εργάζεται στο Λονδίνο.

Το έργο. Το 1992 η εταιρεία Κινηματογραφικών Παραγωγών "Paramount Pictures" παρήγαγε την κινηματογραφική ταινία "1492: Η Κατάκτηση του Παραδείσου", για να τιμήσουν τα 500 χρόνια από το ταξίδι του Χριστόφορου Κολόμβου στο Νέο Κόσμο.

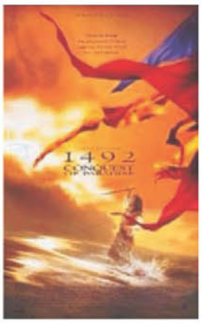

Β΄ ΕΝΟΤΗΤΑ:
ΥΦΑΙΝΩ ΜΟΥΣΙΚΗ
2α. Μουσικές σε πέντε τόνους 1

Σκοπός: Εκμάθηση της Πεντατονικής κλίμακας, του Μπορντούν και της συγκοπής.

Λέξεις Κλειδιά: Πεντατονική κλίμακα, μπορντούν, συγκοπή, κορ ανγκλέ, διπλή γλωττίδα, Άντονιν Ντβόρζακ, Συμφωνία του "Νέου Κόσμου".

Τραγούδι

Τραγουδήστε το νέγρικο τραγούδι "Λιλ Λάϊζα Τζέιν" και εργαστείτε στο Τετράδιο Εργασιών.

Λιλ* Λάϊζα Τζέιν
Li'l* Liza Jane

Νέγρικο
Απόδοση στα Ελληνικά: Μάρω Σκορδή

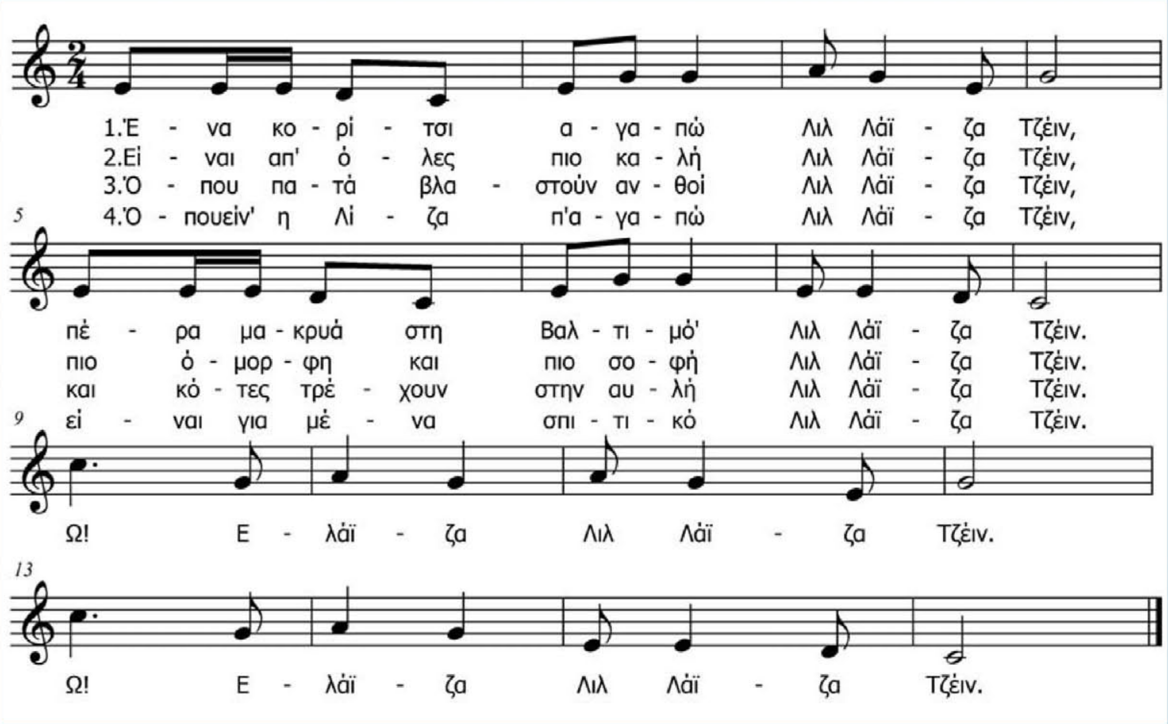

*Li'l = little = Μικρή
Βαλτιμό' = Baltimo' = Βαλτιμόρη

Εκτέλεση

Να χωριστείτε σε δύο ομάδες:

(α) Η Α΄ ομάδα θα τραγουδά το τραγούδι "Λιλ Λάϊζα Τζέιν" ενώ, ταυτόχρονα, η Β΄ ομάδα θα τραγουδά ή/ και θα εκτελεί με μουσικά όργανα (αυλούς, μεταλλόφωνα, ραβδόφωνα) μια από τις πιο κάτω συνοδείες.

(β) Οι δύο ομάδες αλλάζουν ρόλους.

Λιλ* Λάϊζα Τζέιν
Li'l* Liza Jane

Νέγρικο
Απόδοση στα Ελληνικά:
Μάρω Σκορδή

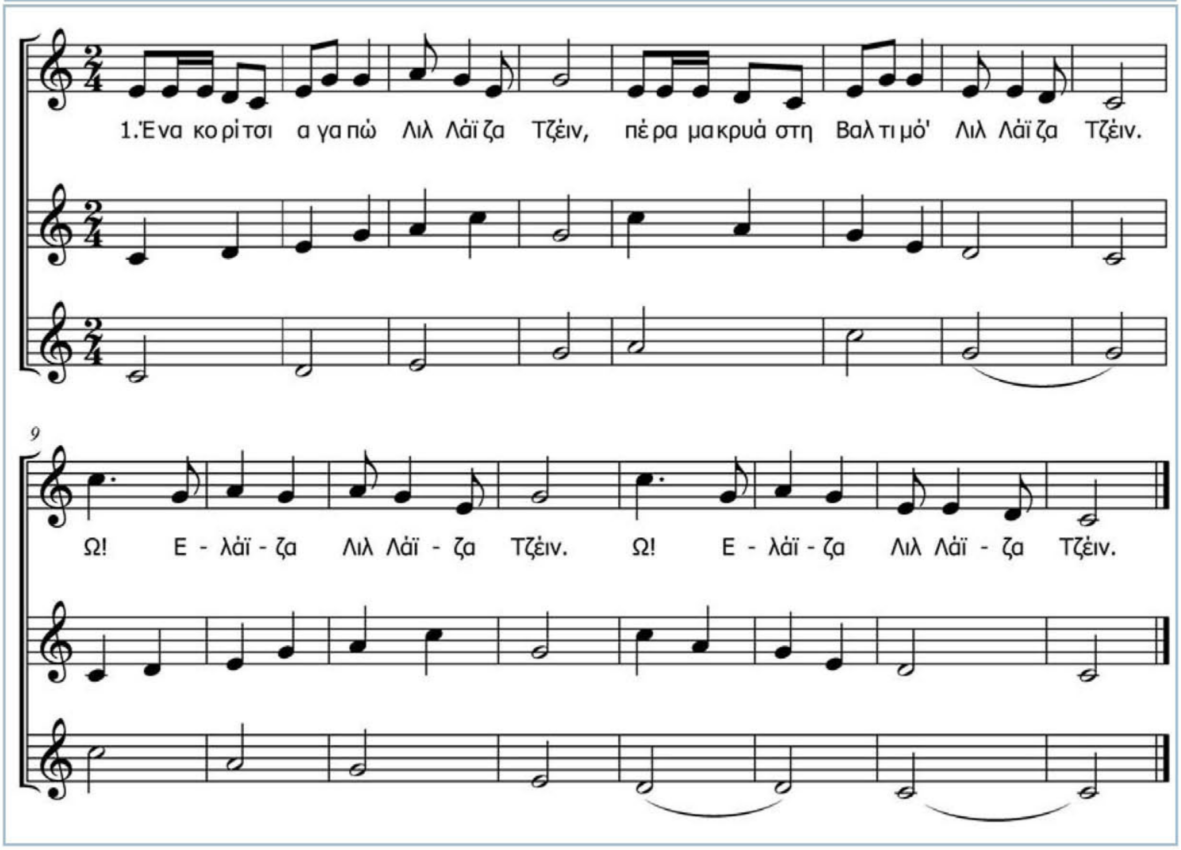

(γ) Να χρησιμοποιήσετε ξυλόφωνο ή μεταλλόφωνο, για να προσθέσετε το μπορντούν στη συνοδεία σας.

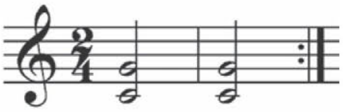

Μπορντούν

ΑΚΡΟΑΣΗ Συμφωνία αρ. 9 "Του Νέου Κόσμου" ΙΙ Κίνηση: Largo Α΄ Θέμα
Συνθέτης: Άντονιν Ντβόρζακ (Antonin Dvořak) (1841 - 1904)

Ο **Αντονίν Ντβόρζακ** (Antonin Dvořak, Τσέχος, 1841 - 1904). Η μουσική του είναι επηρεασμένη από τη λαϊκή μουσική παράδοση της πατρίδας του της Τσεχίας και των άλλων κεντροευρωπαϊκών χωρών. Για τρία χρόνια **(1892-1895)** ο Ντβόρζακ ήταν ο Διευθυντής του Εθνικού Κονσερβατόριου της Νέας Υόρκης. Εκεί, μελέτησε τα νέγρικα τραγούδια και τη μουσική των Ινδιάνων και χρησιμοποίησε πολλά από τα χαρακτηριστικά τους στην περίφημη συμφωνία "Του Νέου Κόσμου", που έγραψε εκεί. Η **2η κίνηση** της συμφωνίας είναι εμπνευσμένη από το ποίημα "Το τραγούδι του Χαϊάβαθα" του Λονγκφέλλοου. Ο Χαϊάβαθα ήταν αρχηγός της φυλής των Ινδιάνων Ονοντάγκα και πιθανολογείται ότι έζησε μεταξύ 1100 μ.Χ. και 1500 μ.Χ. Ήταν ειρηνοποιός, προφήτης και πνευματικός αρχηγός. Το βασικό θέμα εκτελείται από το **αγγλικό κόρνο (κορ ανγκλέ)** και είναι βασισμένο σε πεντατονική κλίμακα.

Αγγλικό Κόρνο (Cor anglais)

Είναι ξύλινο όργανο με διπλή γλωττίδα, η οποία μπαίνει σε μεταλλικό σωλήνα, λυγισμένο προς τα πίσω.

Διπλή γλωττίδα

Μερικά ξύλινα πνευστά όπως το όμποε, το αγγλικό κόρνο και το φαγκότο, έχουν επιστόμιο από διπλή γλωττίδα, που αποτελείται από ένα φύλλο από καλάμι λυγισμένο στη μέση και στερεωμένο με τέτοιο τρόπο, ώστε να πάλλονται ελεύθερα τα άκρα του, όταν ο αέρας περνά ανάμεσά τους. Η "τσάκιση" κόβεται και ελευθερώνονται τα δύο άκρα της γλωττίδας. Ο ήχος που παράγεται είναι ένρινος και χαρακτηριστικός.

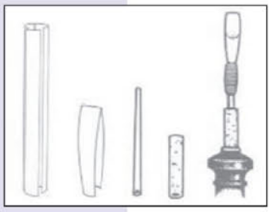

Α΄ Θέμα από τη ΙΙ κίνηση της Συμφωνίας αρ. 9 "Του Νέου Κόσμου

Αντονίν Ντβόρζακ
(Antonin Dvořak,
1841-1904)

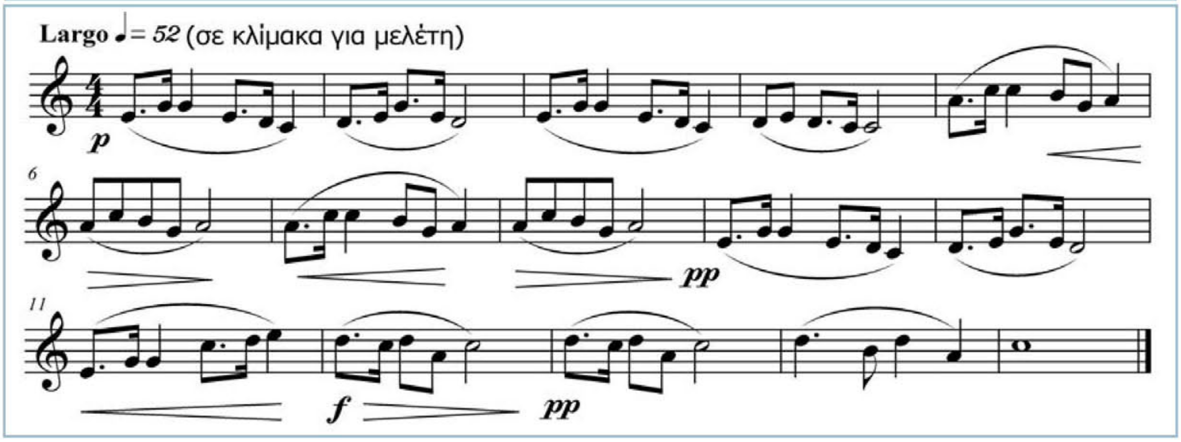

Προσέξτε! Οι δραστηριότητες ακρόασης και δημιουργικής εργασίας, σχετικές με το πιο πάνω έργο, θα γίνουν στο Τετράδιο Εργασιών.

Το πιο κάτω τραγούδι είναι ένα πολύ παλιό γιαπωνέζικο τραγούδι και είναι ένας ύμνος στην κερασιά. Η δεύτερη στροφή είναι πιο παλιά και πιο παραδοσιακή από την πρώτη. Αυτή η μελωδία φαίνεται να είναι βασισμένη σε κλίμακα με 5 νότες: Ντο, Μι, Φα, Λα, Σι.

SAKURA*

Γιαπωνέζικο τραγούδι

Απόδοση στα Ελληνικά:
Μαρία Κουτσουπίδου
Μάρω Σκορδή

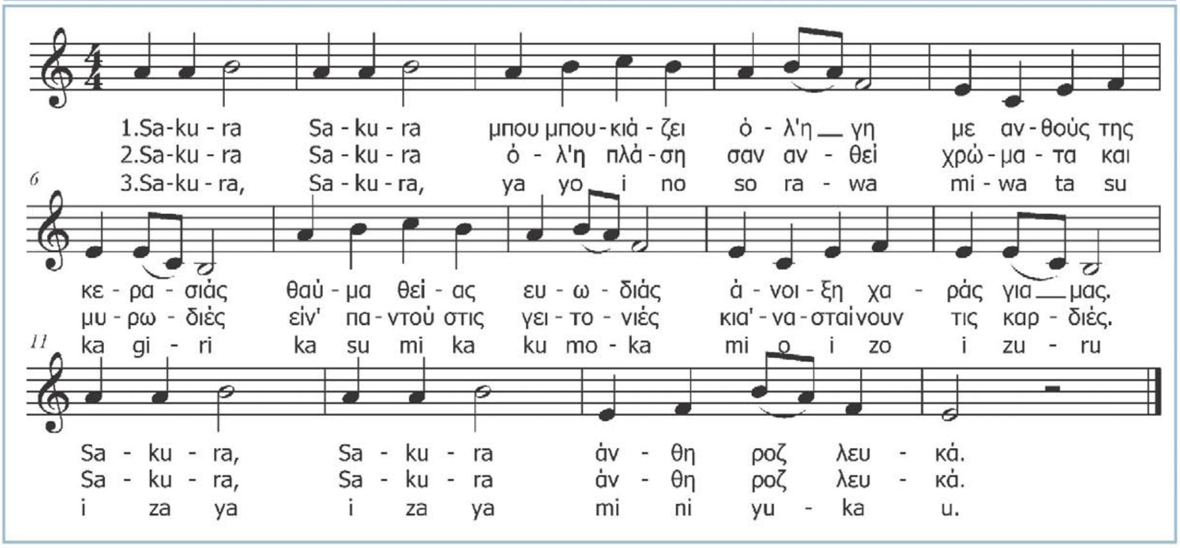

*Sakura = τα λουλούδια της κερασιάς.

Β΄ ΕΝΟΤΗΤΑ:
ΥΦΑΙΝΩ ΜΟΥΣΙΚΗ
2β. Μουσικές σε πέντε τόνους

Σκοπός: Εκμάθηση της Πεντατονικής κλίμακας, των φθόγγων Ντο, Μι και Φα, της αξίας του μισού και του παρεστιγμένου μισού και Μπορντούν.

Λέξεις Κλειδιά: Γκονγκ, μεταλλόφωνο, ξυλόφωνο, τσελέστα, Κλωντ Ντεμπυσύ, "Το νανούρισμα του Jimbo", Ιμπρεσσιονισμός, Μωρίς Ραβέλ, "Η ασχημούλα πριγκίπισσα των παγόδων" (Η μάνα μου η χήνα)

Τραγούδι

Να τραγουδήσετε το Σκοτσέζικο τραγούδι "Στο νησί της Αϊόνα" (Iona boat song).

Σύμφωνα με το μύθο, στα παλιά χρόνια, τραγουδούσαν αυτό το τραγούδι οι μοναχοί, ενώ μετέφεραν με βάρκα τους νεκρούς βασιλιάδες της Σκοτίας στο νησί της Αϊόνα (στις Εβρίδες), για να ταφούν.

ΣΤΟ ΝΗΣΙ ΤΗΣ ΑΪΟΝΑ
Iona Boat Song

Σκοτσέζικο
Απόδοση στα Ελληνικά:
Μαρία Κουτσουπίδου-Μάρω Σκορδή

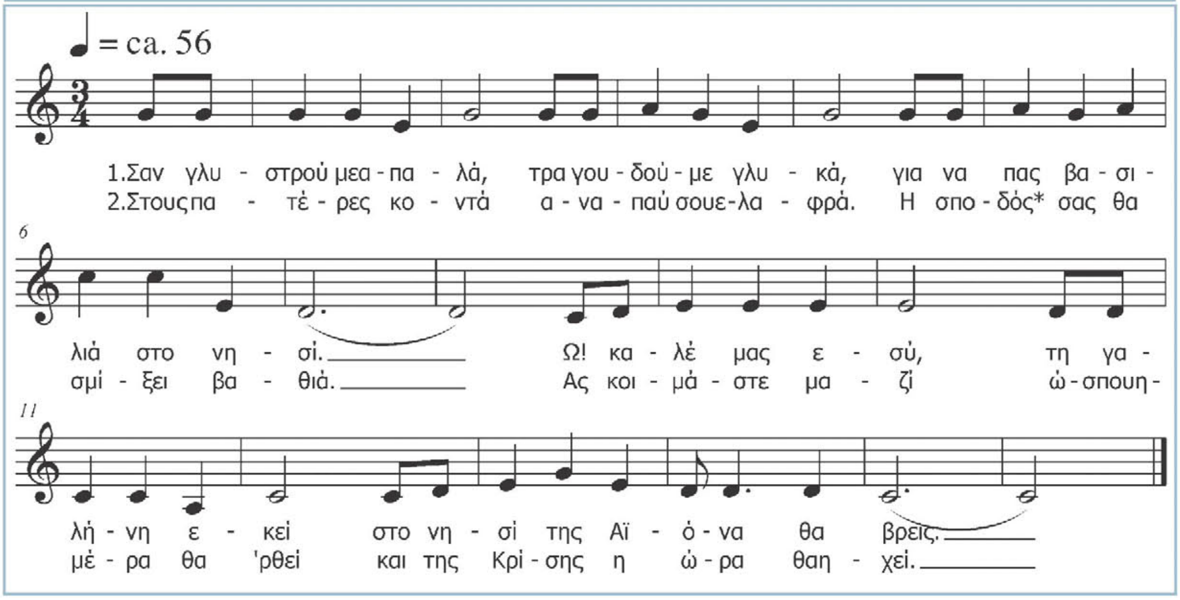

*σποδός = τέφρα, σκόνη, χώμα.

Αγγλικοί στίχοι	
1. Softly glide we along, Softly chant we our song For a king who to resting is come. O, beloved and best We are faring out West To the dear isle Iona, my home.	2. Calmly there shalt thou lie, With thy fathers gone by, Their dust mingled deep with thine own, Ne'er again to awake, Till the last dawn shall break And the trump of the judgement is blown.

ΑΚΡΟΑΣΗ 1 "Στο νησί της Αϊόνα"

Πολλοί συνθέτες έκαναν ενορχηστρώσεις/ - εναρμονίσεις/ - επεξεργασίες δημοτικών μελωδιών στην πεντατονική. Ακούστε το Σκοτσέζικο τραγούδι "Στο νησί της Αϊόνα" σε μια χορωδιακή επεξεργασία του Σερ Χιου Ρόμπερτον (Sir Hugh Roberton). Προσέξτε ότι τη μελωδία τραγουδούν οι αντρικές φωνές, ενώ οι υπόλοιπες φωνές συνοδεύουν με κλειστό στόμα (bouche fermée).

Εκτέλεση

Οι πιο κάτω μελωδίες (σε κλίμακα για μελέτη) αποτελούν τα βασικά θέματα του κομματιού "Νανούρισμα του Jimbo" από το έργο "Παιδική Γωνιά" για πιάνο του Κλωντ Ντεμπυσί (Claude Debussy, Γάλλος, 1862-1918).

(α) Να χωριστείτε σε 4 ομάδες. Η κάθε μια ομάδα να επιλέξει μια από τις πιο κάτω μελωδίες και να την εκτελέσει. Οι μελωδίες να ακουστούν η μια μετά την άλλη.

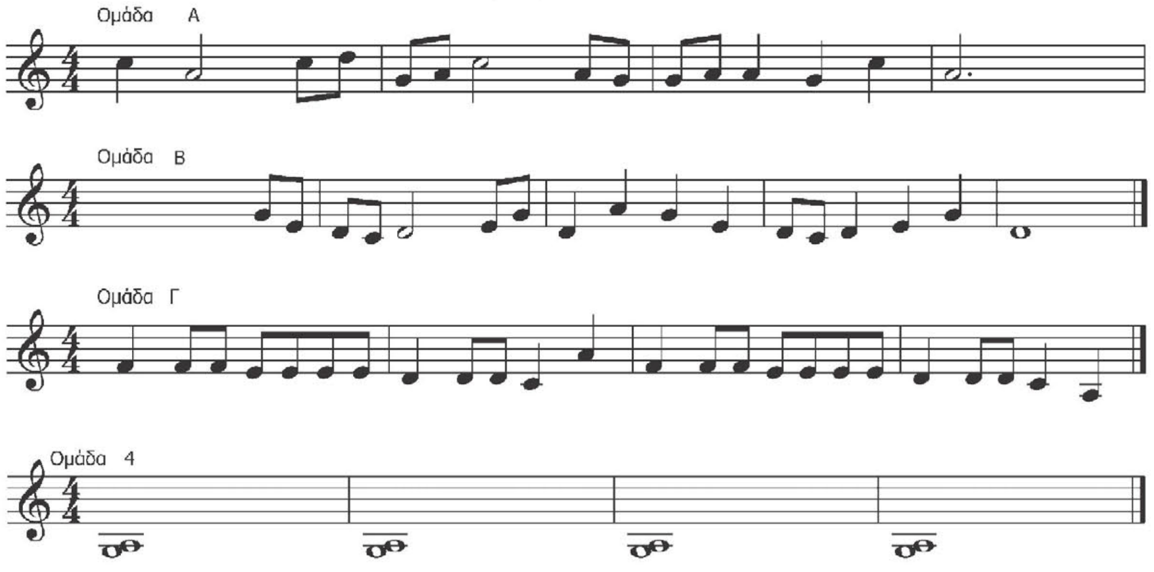

(β) Να εκτελέσετε τις τέσσερις μελωδίες, ταυτόχρονα, ως πιο κάτω:

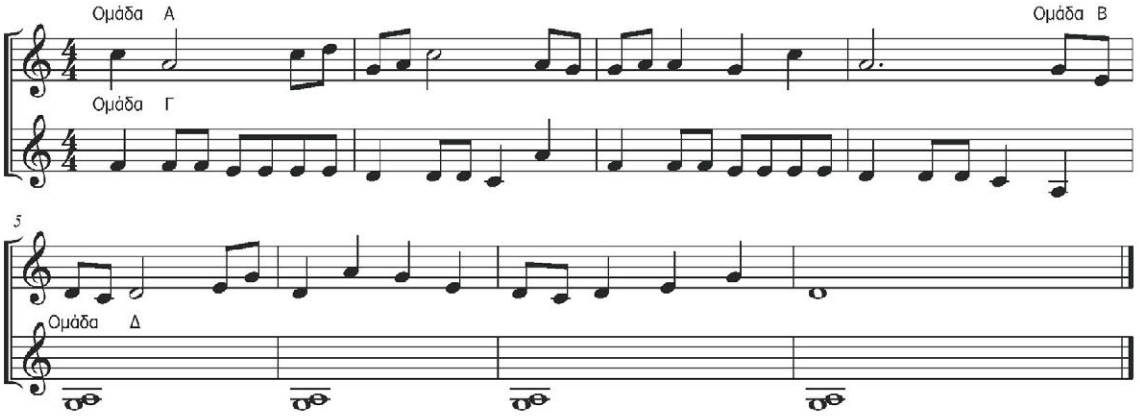

ΑΚΡΟΑΣΗ 2 "Νανούρισμα του Jimbo" από το έργο "Παιδική Γωνιά", για πιάνο του Κλωντ Ντεμπυσί (Claude Debussy 1862-1918)

Συνθέτης: Κλωντ Ντεμπυσί (Claude Debussy. Γάλλος, 1862-1918). Ο κύριος εκπρόσωπος του Ιμπρεσσιονισμού. Χρησιμοποίησε συνηχήσεις που δεν χρησιμοποίησαν συνθέτες πριν απ' αυτόν και προσπαθεί να περιγράψει με τη μουσική του εικόνες και χρώματα.

Η Σουίτα **"Παιδική Γωνιά"** για σόλο πιάνο γράφτηκε το 1908. Ο Ντεμπυσί την αφιέρωσε στη Έμμα-Κλωντ, τη μικρή του κόρη (γνωστή ως Σιου-Σιου) που ήταν τότε 3 χρονών. Το "Νανούρισμα του Jimbo" είναι το δεύτερο από 6 μικρά κομμάτια που αποτελούν τη σουίτα "Παιδική Γωνιά". Είναι πολύ ήρεμο στο χαρακτήρα και ξεκινά από τις πολύ χαμηλές νότες του πιάνου. Ίσως ο Jimbo δεν είναι άλλος από τον Dumbo, το ελεφαντάκι.

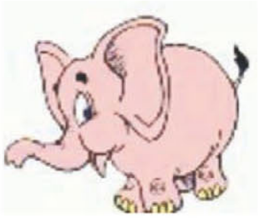

Να ακούσετε απόσπασμα από το πιο πάνω έργο και να απαντήσετε στο Τετράδιο Εργασιών σας.

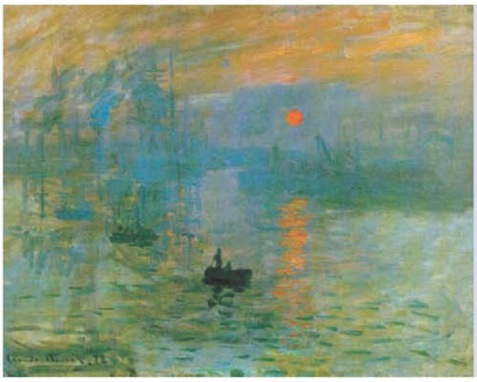

Ιμπρεσσιονισμός

Καλλιτεχνικό κίνημα στην Ευρώπη του τέλους του 19ου και αρχές 20ού αιώνα. Πήρε το όνομά του από τον πίνακα "Impressions, soleil levant" του Κλωντ Μονέ (Claude Monet). Η έννοια της διαμόρφωσης σχημάτων μέσα από φωτοσκιάσεις χωρίς τη χρήση περιγράμματος στη ζωγραφική, επηρέασε άμεσα και τη διαμόρφωση της μελωδικής δομής στους συνθέτες της εποχής.

ΑΚΡΟΑΣΗ 3 "Ασχημούλα, η πριγκίπισσα των παγόδων" από τη Σουίτα Μπαλέτου "Η μάνα μου η χήνα", του Μωρίς Ραβέλ (Maurice Ravel, 1875-1937)

Η **Μάνα Χήνα** ήταν το πρότυπο της γυναίκας του χωριού, η οποία υποτίθεται ότι ήταν η πρώτη που άρχισε να διηγείται ιστορίες, ποιήματα και παραμύθια.

Συνθέτης: Μωρίς Ραβέλ (Maurice Ravel. Γάλλος, 1875-1937). Ο Μωρίς Ραβέλ γεννήθηκε στο Ciboure (Πυρηναία), από μητέρα Βάσκα και σπούδασε στο Παρίσι πιάνο και σύνθεση. Οι συνθέσεις του διεύρυναν και εμπλούτισαν το κίνημα του Ιμπρεσσιονισμού στη μουσική.

"Ασχημούλα, η πριγκίπισσα των παγόδων". Στο κομμάτι αυτό ο Ραβέλ δημιουργεί μια ανατολίτικη εξωτική ατμόσφαιρα με τη χρήση πεντατονικών μελωδιών και άλλων κινέζικων στοιχείων. Το παραμύθι. Η Ασχημούλα ήταν μια πολύ όμορφη κινέζα πριγκίπισσα, την οποία καταράστηκε μια κακιά μάγισσα και τη μεταμόρφωσε σε μικροσκοπική δράκαινα με πολύ άσχημη όψη. Επειδή η Ασχημούλα ντρεπόταν για την εμφάνισή της, κρύφτηκε σε ένα μακρινό κάστρο. Μια μέρα, συνάντησε ένα εξίσου άσχημο Πράσινο Φίδι, το οποίο ήταν στην πραγματικότητα ένας ωραίος πρίγκιπας που τον είχε, και αυτόν, καταραστεί η κακιά μάγισσα. Μαζί άρχισαν να περιπλανώνται για πολλά χρόνια, σε διάφορους τόπους. Τελικά, ναυάγησαν και οι δυο στο νησί των Παγόδων, του οποίου οι κάτοικοι ήταν μικροσκοπικά ανθρωπάκια από πορσελάνη και κρύσταλλο. Οι παγόδες ανακήρυξαν βασίλισσά τους την Ασχημούλα. Στην πραγματικότητα η χώρα των Παγόδων ήταν το βασίλειο του Πράσινου Φιδιού. Στο τέλος τα μάγια λύνονται, η πριγκίπισσα και ο πρίγκιπας παίρνουν την πραγματική τους μορφή και παντρεύονται.

Παγόδες

Είδος δημοφιλούς πορσελάνινης διακόσμησης το 18ο αιώνα στη Γαλλία. Παρίσταναν μικρά κινεζάκια, με αλλόκοτα πρόσωπα και ένα κινούμενο κεφάλι.

Ο Ραβέλ γράφει στην αρχή της κίνησης αυτής: « Ενώ η μικρή άσχημη πριγκίπισσα παίρνει το μπάνιο της, οι μικροί ιερείς και ιέρειες (παγόδες) της τραγουδούν και εκτελούν διάφορα μουσικά όργανα, ανάλογα με το μικροσκοπικό τους μέγεθος: όμποε και λαούτα κατασκευασμένα από τσόφλια καρυδιών, βιόλες από φλούδες αμυγδάλων κ.ά.»

Φύλλο Ακρόασης

1. **Θέμα Α.** Ακούγεται στο φλάουτο. *(σε κλίμακα για μελέτη)*

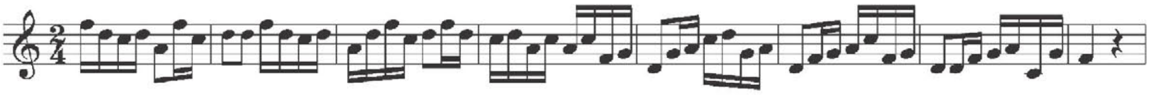

2. **Θέμα Β.** Η Ασχημούλα και το Πράσινο Φίδι αρχίζουν να χορεύουν ένα χορό. Σύντομα όλες οι παγόδες χορεύουν μαζί τους. *(σε κλίμακα για μελέτη)*

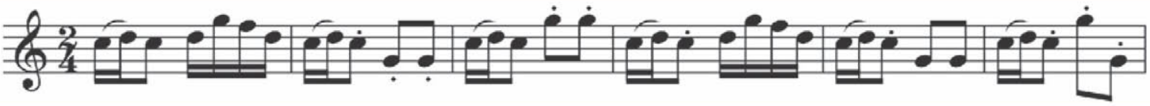

3. **Το Θέμα Γ** ακούγεται στο φλάουτο, στη τσελέστα και στην άρπα: *(σε κλίμακα για μελέτη)*

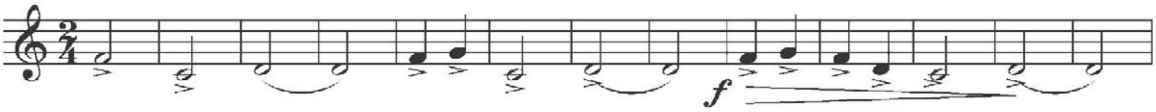

4. Με το μακρινό άκουσμα των κόρνων οι χορευτές φεύγουν. Η κίνηση τελειώνει με 4 συγχορδίες:

Αφού ακούσετε το κομμάτι "Ασχημούλα, η πριγκίπισσα των παγόδων" του Μωρίς Ραβέλ, να συμπληρώσετε τις εργασίες στο Τετράδιο Εργασιών.

Τσελέστα (celesta)

Είναι ιδιόφωνο όργανο και λειτουργεί με πληκτρολόγιο. Επινοήθηκε γύρω στα 1886 από το Γάλλο Auguste Mustel. Το εξωτερικό της θυμίζει μικρό όρθιο πιάνο, όμως, αντί χορδές έχει πλάκες από ένα μίγμα με πεπιεσμένο υδράργυρο. Ένας ειδικός μηχανισμός συνδέει τα πλήκτρα με μικρά σφυράκια που κτυπούν τις πλάκες. Σε κάθε πλάκα αντιστοιχεί ένα ηχείο που ενισχύει τον ήχο και τον κάνει πιο καθαρό και κρυστάλλινο. Παράγει ένα αγγελικό ήχο που μοιάζει με αυτόν του Γκλόνκεσπηλ.

Γκονγκ

Στρογγυλός μεταλλικός δίσκος με κύρτωμα στο κέντρο. Κρεμιέται από την κυρτωμένη περιφέρεια και έχει συγκεκριμένο τονικό ύψος. Κτυπιέται στο κέντρο, επάνω στο κύρτωμα.

Β΄ΕΝΟΤΗΤΑ:
ΥΦΑΙΝΩ ΜΟΥΣΙΚΗ
3. Ανεβαίνω την σκάλα

Σκοπός: Εκμάθηση της κλίμακας της Ντο μείζονος, του τόνου και του ημιτόνιου.

Λέξεις Κλειδιά: Musical, κλίμακα, κλίμακα της Ντο μείζονος, τόνος, ημιτόνιο, μέτρο, tempo, andante, allegro, Ρίτσαρντ Ρότζερς, "Η μελωδία της ευτυχίας", Μπετόβεν, "Για την Ελίζα", Καμίγ Σαιντ-Σανς, "Πρόσωπα με μεγάλα αφτιά και Χελώνες" («Το Καρναβάλι των ζώων»), Ζακ Οφφενμπαχ, Καν-καν, "Ορφέας στον Άδη".

Φυσική/Ήχος

α) Να χρησιμοποιήσετε οκτώ μπουκάλια με νερό, για να σχηματίσετε την κλίμακα της Ντο Μείζονος. Για να το πετύχετε, να φυσάτε στο στόμιο των μπουκαλιών και να τα "κουρδίζετε" στις συγκεκριμένες νότες, προσθέτοντας ή αφαιρώντας νερό.

(β) Δύο ή τρία παιδιά να εκτελούν με φύσημα την κλίμακα της Ντο Μείζονος ενώ οι υπόλοιποι να τραγουδάτε ταυτόχρονα απαλά την κλίμακα (πρώτα σε αξίες μισού και ύστερα σε αξίες τετάρτου).

Κλίμακα (Σκάλα) Είναι μια σειρά από μουσικούς ήχους/ φθόγγους που ο αριθμός τους ποικίλλει από κλίμακα σε κλίμακα. Οι νότες κάθε μουσικής κλίμακας έχουν ένα συγκεκριμένο τρόπο διάταξης. Η διάταξη αναφέρεται κυρίως σε ηχητικές αποστάσεις, στις οποίες οφείλεται το μοναδικό άκουσμα κάθε κλίμακας. Διαφορετικές κλίμακες χρησιμοποιούνται από τους διάφορους λαούς ως βάση για τη δημιουργία της μουσικής τους. Υπάρχουν κλίμακες που στην παράδοση των λαών εκφράζουν χαρά, λύπη, περηφάνια, αυστηρότητα, μεγαλοπρέπεια, σεμνότητα κ.λπ.

Τραγούδι 1

(α) Να τραγουδήσετε το πιο κάτω τραγούδι "Η σκάλα της χαράς".

(β) Να τραγουδήσετε τις τέσσερις πρώτες φράσεις του πιο κάτω τραγουδιού "Η σκάλα της χαράς" με τις νότες (σολφέζ).

Η σκάλα της χαράς
(Do-Re-Mi)

Από το μιούζικαλ "Η μελωδία της Ευτυχίας"
Μουσική: Ρίτσαρντ Ρότζερς
(Richard Rodgers)

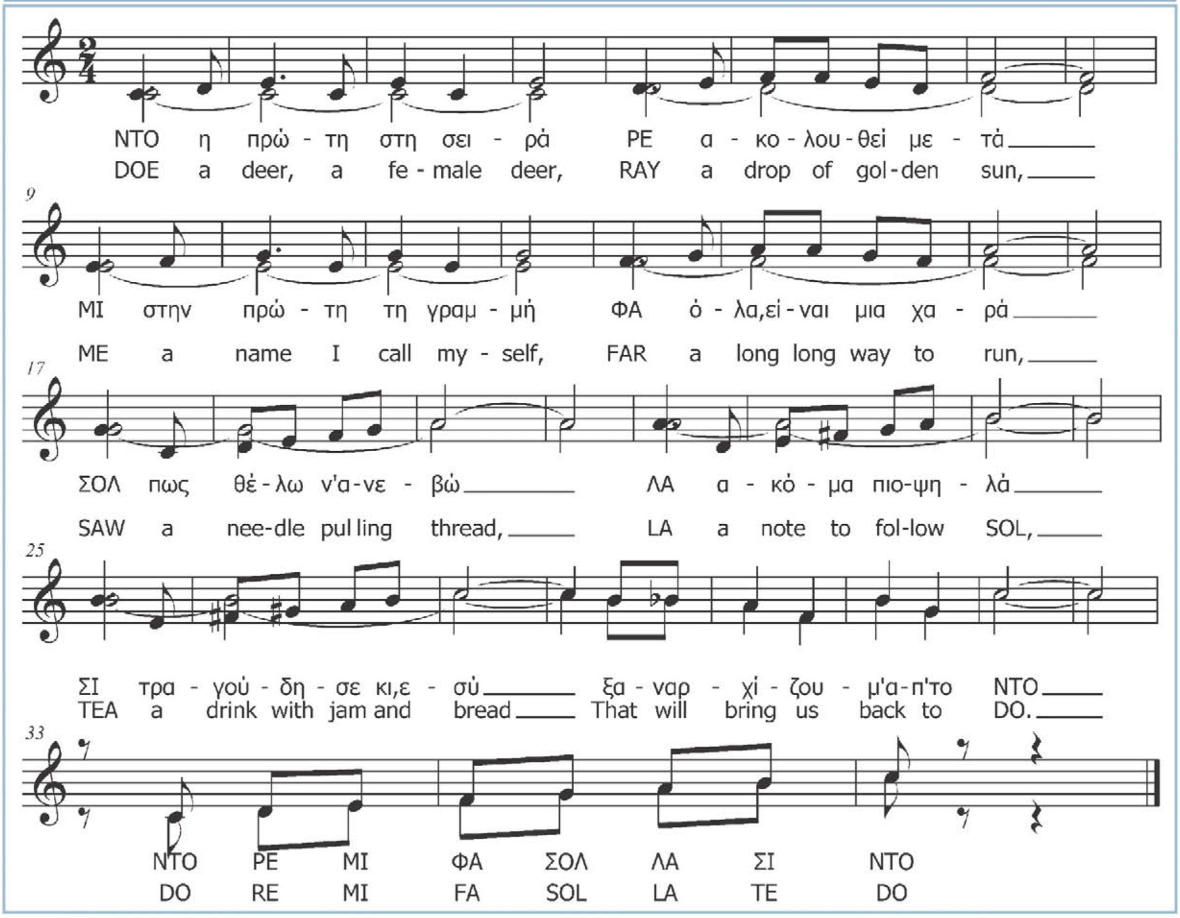

ΕΝΟΡΧΗΣΤΡΩΣΗ Αφού χωριστείτε σε δύο ομάδες, να εκτελέσετε την πιο πάνω ενορχήστρωση, με όργανα τάξης: Η Α΄ ομάδα να τραγουδά το τραγούδι, ενώ η Β΄ ομάδα να εκτελεί τη συνοδεία. Στην επανάληψη να αλλάξετε ρόλους.

Μιούζικαλ (Musical). Είναι ένα μουσικό θεατρικό έργο που συνδυάζει μουσική, τραγούδια, διαλόγους, χορό. Το συναισθηματικό περιεχόμενο του έργου (χιούμορ, πάθος, έρωτας, θυμός), όπως και η υπόθεση μεταδίδονται μέσα από λέξεις, μουσική, κινήσεις και σκηνική παρουσίαση.

Η "Μελωδία της Ευτυχίας" (The Sound of Music) είναι Μιούζικαλ του οποίου τη μουσική έγραψε ο Ρίτσαρντ Ρότζερς (Richard Rodgers, Αμερικανός, 1902-1979) και τους στίχους ο Όσκαρ Χάμμερσταϊν ο ΙΙ (Oscar Hammerstein II, Αμερικανός, 1895-1960). Το έργο έγινε αμέσως μια από τις μεγαλύτερες επιτυχίες του κινηματογράφου και το 1965 σάρωσε όλα τα βραβεία Όσκαρ. Η υπόθεση εκτυλίσσεται στην Αυστρία του 1930, που είναι υπό γερμανική κυριαρχία *(βλ. Μάθημα 11 και 12, Βιβλίο Μαθητή).*

Συνθέτης. Ρίτσαρντ Ρότζερς (Richard Rodgers). Αμερικανός συνθέτης, που έζησε από το 1902-1979 και έγραψε περισσότερα από 900 τραγούδια και 40 μιούζικαλ για το Μπρόντγουαιη (Broadway). Έγραψε επίσης μουσική για τον κινηματογράφο και την τηλεόραση. Είναι γνωστή η στενή συνεργασία του με το στιχουργό Όσκαρ Χάμμερσταϊν ΙΙ (Oscar Hammerstein II).

Υπόθεση. Η υπόθεση διαδραματίζεται στην Αυστρία που είναι υπό Γερμανική κυριαρχία τη δεκαετία του 1938. Η Μαρία, δόκιμη σε μοναστήρι βρίσκει δουλειά ως γκουβερνάντα στο σπίτι του Captain Von Trapp, που είναι απόστρατος αξιωματικός του Ναυτικού και του οποίου η σύζυγος έχει πεθάνει. Τα επτά παιδιά του μεγαλώνουν με μεγάλη αυστηρότητα. Όταν φτάνει η Μαρία προσπαθούν να την εκμεταλλευτούν κάνοντας διάφορες ζαβολιές. Η Μαρία κερδίζει την εμπιστοσύνη και την αγάπη τους διδάσκοντας τη χαρά της ζωής και της Μουσικής. Η Μαρία παντρεύεται τον πατέρα τους, αλλά φεύγουν από την Αυστρία λόγω της εισβολής των Ναζί.

ΑΚΡΟΑΣΗ 1 Τόνοι και Ημιτόνια.

Προσέξτε το άκουσμα των ημιτονίων στα πιο κάτω παραδείγματα:

(α) στην αρχή του έργου "Στην Ελίζα" (Für Elise) του Λούντβιχ βαν Μπετόβεν (Ludwig van Beethoven):

ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΙΖΑ
(Für Elise)

Για την Ελίζα
Λούντβιχ βαν Μπετόβεν
Ludwig van Beethoven (1770-1827)

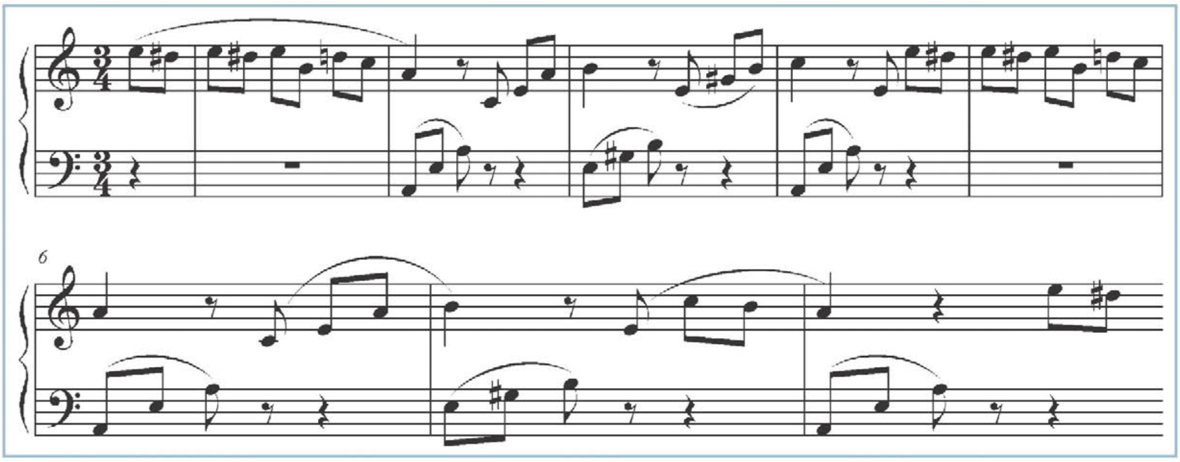

(β) στο κομμάτι "Πρόσωπα με μεγάλα αφτιά" (γάιδαροι) από τη Σουίτα "Το Καρναβάλι των Ζώων" του Καμίγ Σαιν-Σανς:

Πρόσωπα με μεγάλα αφτιά (γάιδαροι)
Από τη Σουίτα "Το Καρναβάλι των Ζώων"

Καμίγ Σαιν-Σανς
Camille Saint-Saens
(1835-1921)

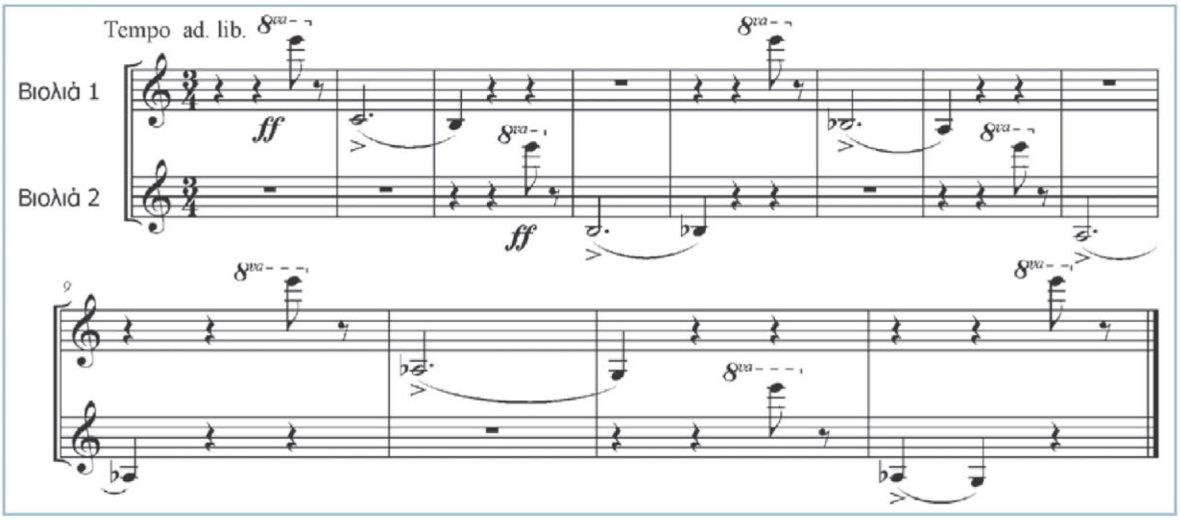

Σε κάθε μείζονα κλίμακα υπάρχουν δύο ημιτόνια: μεταξύ της 3ης και 4ης νότας και μεταξύ της 7ης και 8ης νότας.

Μείζων Κλίμακα. Διαδοχή οκτώ φθόγγων σε ανιούσα ή κατιούσα κίνηση με την πιο κάτω διάταξη: Τόνος - Τόνος - Ημιτόνιο - Τόνος - Τόνος - Τόνος - Ημιτόνιο.

ΑΚΡΟΑΣΗ 2 Σύγκριση έργων.
Can-Can (από την οπερέτα "Ο Ορφέας στον Άδη")
Χελώνες (από το έργο "Το Καρναβάλι των Ζώων)

(α) Can-Can (από την οπερέτα "Ο Ορφέας στον Άδη")

Συνθέτης: Ζακ Όφενμπαχ (Jacques Offenbach). Γάλλος συνθέτης και βιολοντσελίστας ο οποίος γεννήθηκε στη Γερμανία το 1819 και πέθανε στο Παρίσι το 1880. Ως συνθέτης, επηρέασε με τη μουσική του την εξέλιξη της ελαφράς μουσικής στην Ευρώπη το 19ο αιώνα και ειδικότερα της οπερέτας (βλ. Μάθημα 24).

Καν-Καν (Can-Can). Πολύ δημοφιλής χορός κατά τη δεκαετία του 1890. Χορευόταν μόνο από γυναίκες.

(β) Χελώνες (από το έργο "Το Καρναβάλι των Ζώων)

Συνθέτης: Καμίγ Σαιν-Σανς (Camille Saint-Saens) (Γάλλος, 1835-1921)Γάλλος συνθέτης, πιανίστας, οργανίστας, θεωρητικός και μαέστρος. Για μισό αιώνα περίπου, η μουσική του ασκούσε μεγάλη επίδραση στη γαλλική μουσική. Ήταν σπουδαίος στον αυτοσχεδιασμό και έγραφε μουσική με μεγάλη ευκολία. Στην πραγματικότητα μπορούσε να γράφει μουσική, ενώ μιλούσε για άλλα θέματα ή έκανε αστεία με τους φίλους του.

Χελώνες. Πολύ αργά και με σοβαρότητα αρχίζουν το χορό οι χελώνες. Εδώ, ο Σαιν-Σανς παίζει ένα μουσικό αστείο, επειδή η μελωδία δεν είναι άλλη από το γρήγορο χορό "Καν-Καν" (από την οπερέτα "Ο Ορφέας στον Άδη" του Όφενμπαχ).

Χελώνες

Ελληνικοί στίχοι:
Ρίτα Ολυμπίου

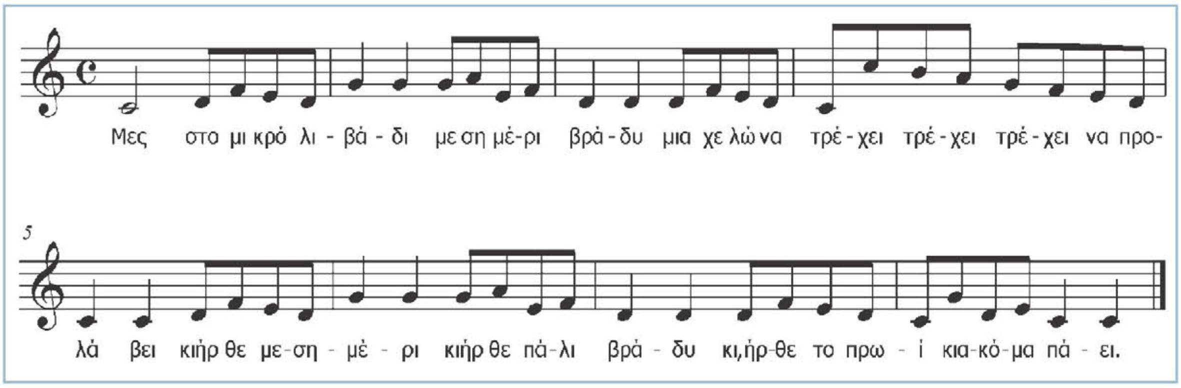

Γ΄ ΕΝΟΤΗΤΑ:
Ας κάνουμε μια επανάληψη (1)

Σκοπός: Επανάληψη: ερώτηση-απάντηση, οστινάτο, όργανα της ορχήστρας, κλίμακες (πεντατονική, Ντο μείζων).

Λέξεις Κλειδιά: Κλίμακα της Σολ μείζονος, δίεση, αναίρεση, οπλισμός, τούμπα, τρομπόνι, βιολί, κοντραμπάσο, φλάουτο, κλαρίνο, Καμίγ Σαιν-Σανς," πρόσωπα με μεγάλα αφτιά", "Ελέφαντας", Γκούσταβ Χολστ, "Οι πλανήτες".

Τραγούδι

Να τραγουδήσετε το παραδοσιακό αφρικάνικο τραγούδι **"Μάλυμπου"** (Malymboo) και να συνοδεύσετε το τραγούδι σας με τα ρυθμικά **οστινάτι**. Είναι ένα τραγούδι σε μορφή **"ερώτησης-απάντησης" (call and response) και συνοδεύει ένα χορό για τη συγκομιδή.**

ΜΑΛΥΜΠΟΥ
Malymboo

Παραδοσιακό αφρικανικό τραγούδι

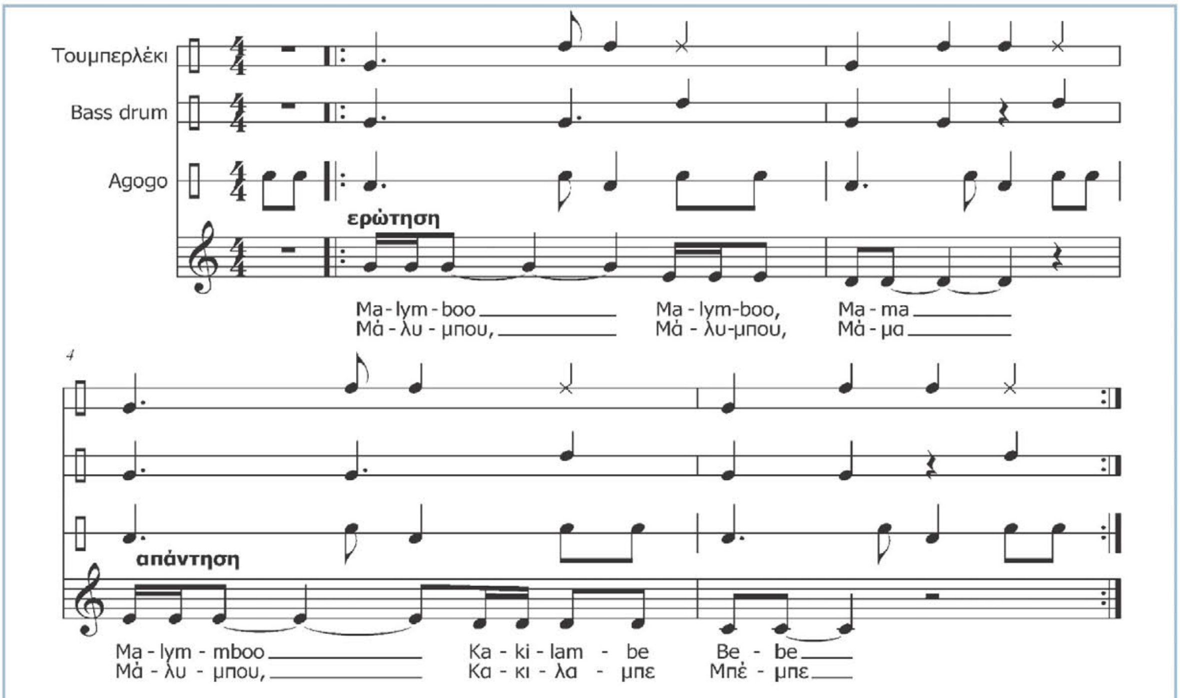

x = ακαθόριστος ήχος που παράγεται με την κρούση της στεφάνης του οργάνου

ΑΚΡΟΑΣΗ 1 Να ακούσετε το πιο κάτω έργο στο οποίο χρησιμοποιείται οστινάτο: Πλανήτης Άρης. Από το έργο "Οι Πλανήτες", έργο 32.
Συνθέτης: Γκούσταβ Χολστ (Gustav Holst), Άγγλος συνθέτης (1874-1934)

Ο Γκούσταβ Χολστ άρχισε να συνθέτει μουσική πριν ακόμα μάθει να γράφει και να διαβάζει. Ήταν οργανίστας και μαέστρος, αλλά έπαιζε επίσης πιάνο και τρομπόνι. Αγαπούσε την αγγλική δημοτική μουσική και την Ινδική φιλοσοφία. Η μουσική του χαρακτηρίζεται από βαθιά μουσική έκφραση, λεπτή φαντασία και ευαισθησία.

"Οι Πλανήτες", έργο 32. Το **1913** ο **Holst** άρχισε να ενδιαφέρεται για την αστρονομία, και το **1914** έγραψε τη σουΐτα "Οι Πλανήτες" έργο 32, στην οποία χρησιμοποίησε μια **τεράστια ορχήστρα**. Η Σουΐτα αυτή του Holst αποτελείται από **7 μέρη**, ένα για κάθε ένα πλανήτη του Ηλιακού μας συστήματος, όπως το γνώριζαν το 1914. Το πρώτο μέρος της σουΐτας **" Άρης, ο θεός του πολέμου"**, το έγραψε ο Holst αμέσως μετά το ξέσπασμα του Α' Παγκόσμιου Πολέμου. Η μουσική του δεν περιγράφει τη δόξα του πολέμου αλλά την απόγνωση, τη ματαιότητα, τη φρίκη, την σκληρότητα, το παράλογο του πολέμου.

Ενορχήστρωση. Ξύλινα πνευστά (2 πίκολο, 4 φλάουτα, μπάσο φλάουτο, 3 όμποε, 1 αγγλικό κόρνο, 3 κλαρίνα, 1 μπάσο κλαρίνο, 3 φαγκότο, 1 κόντρα-φαγκότο).

Χάλκινα πνευστά (6 κόρνα, 4 τρομπέτες, 3 τρομπόνια, 1 ευφώνιο και 1 τούμπα).

Πληκτροφόρα (τσελέστα και εκκλησιαστικό όργανο).

Κρουστά (6 τύμπανα, Γκρανκάσα, στρατιωτικό τύμπανο, δίσκοι, τρίγωνο, ταμ-ταμ, ταμπουρίνο, γκλόνκεσπίλ, ξυλόφωνο, καμπάνες).

Έγχορδα (2 άρπες, πρώτα και δεύτερα βιολιά, βιόλες, βιολοντσέλα, κοντραμπάσα).

Φωνές (στον "Ποσειδώνα").

Ενώ ακούτε τη μουσική, να συμπληρώνετε το πιο κάτω Φύλλο Ακρόασης:

Φύλλο Ακρόασης

1. Η μουσική ξεκινά με ένα οστινάτο. Το οστινάτο αυτό ακούγεται κατά τη διάρκεια όλης της κίνησης:

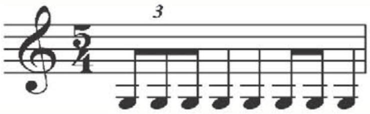

Να αναφέρετε δύο μουσικά όργανα που εκτελούν το οστινάτο:

(α) .... (β) ....

2. **Θέμα Α.** Να αναφέρετε ένα μουσικό όργανο που εκτελεί το Θέμα Α:

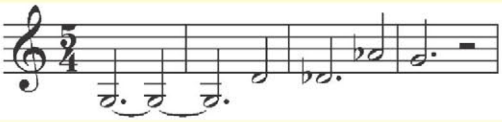

....

3. **Θέμα Β.** Να αναφέρετε ένα μουσικό όργανο που εκτελεί το Θέμα Β:

....

4. Το **Θέμα Γ** μοιράζεται ανάμεσα στην τενόρο τούμπα και στις τρομπέτες:

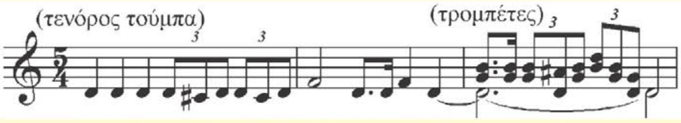

5. Δημιουργείται περισσότερη ένταση. Μια δυνατή συγχορδία, που σβήνει σιγά-σιγά, τελειώνει το Α΄ Μέρος. Το έργο τελειώνει με μια σειρά από τρομακτικές **συγχορδίες** από όλη την ορχήστρα.

Τούμπα

Τύπος βαθύφωνου χάλκινου οργάνου που παίζεται σε κάθετη θέση, σε αντίθεση με την τρομπέτα, το τρομπόνι και άλλα χάλκινα πνευστά που παίζονται σε οριζόντια θέση.

Τρομπόνι (ιτ. trombone = μεγάλη τρόμπα)

Χάλκινο πνευστό όργανο με ημι-κυλινδρικό διαμέτρημα και επιστόμιο σε σχήμα κώνου, εφοδιασμένο γενικά με "ολκό", ο οποίος επεκτείνει το μήκος του σωλήνα.

Κανόνας:

Να τραγουδήσετε τον πιο κάτω δίφωνο κανόνα "Γέλιο, γέλιο και τραγούδι" ο οποίος είναι γραμμένος στην κλίμακα της Ντο μείζονος.

Προσέξτε: η κάθε νότα πρέπει να τραγουδηθεί staccato.

Γέλιο, γέλιο και τραγούδι
(Laughing and Singing)

Μουσική:
Cesar Bresgan (1913-1988)
Απόδοση στα Ελληνικά: Μάρω Σκορδή

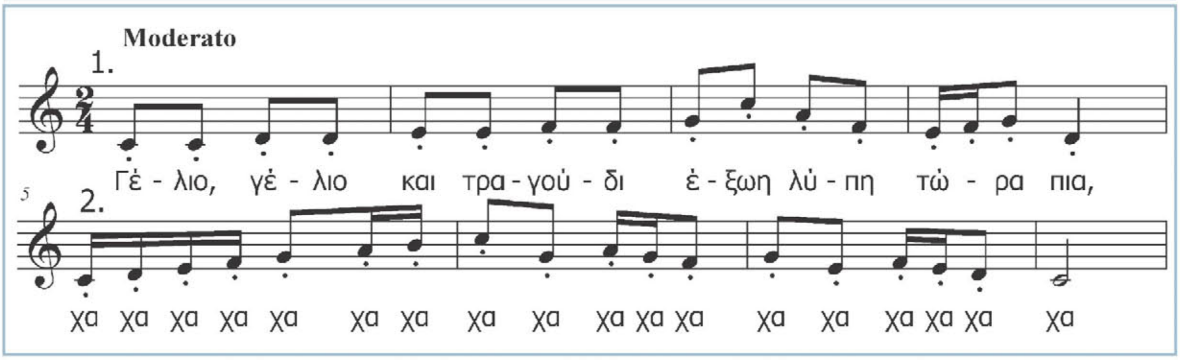

Staccato, stacc. (ιτ.): Κοφτά. Τρόπος εκτέλεσης νότας (που σημειώνεται με τελεία πάνω από το φθογγόσημο), ώστε να διαρκεί λιγότερο από την πλήρη αξία της και να χωρίζεται από την επόμενη.

Τραγούδι / Ενορχήστρωση:

Να τραγουδήσετε και να εκτελέσετε με την πιο κάτω ενορχήστρωση το ελληνικό νησιώτικο παραδοσιακό τραγούδι "Ψαροπούλα".

Ψαροπούλα

Ελληνικό
νησιώτικο παραδοσιακό

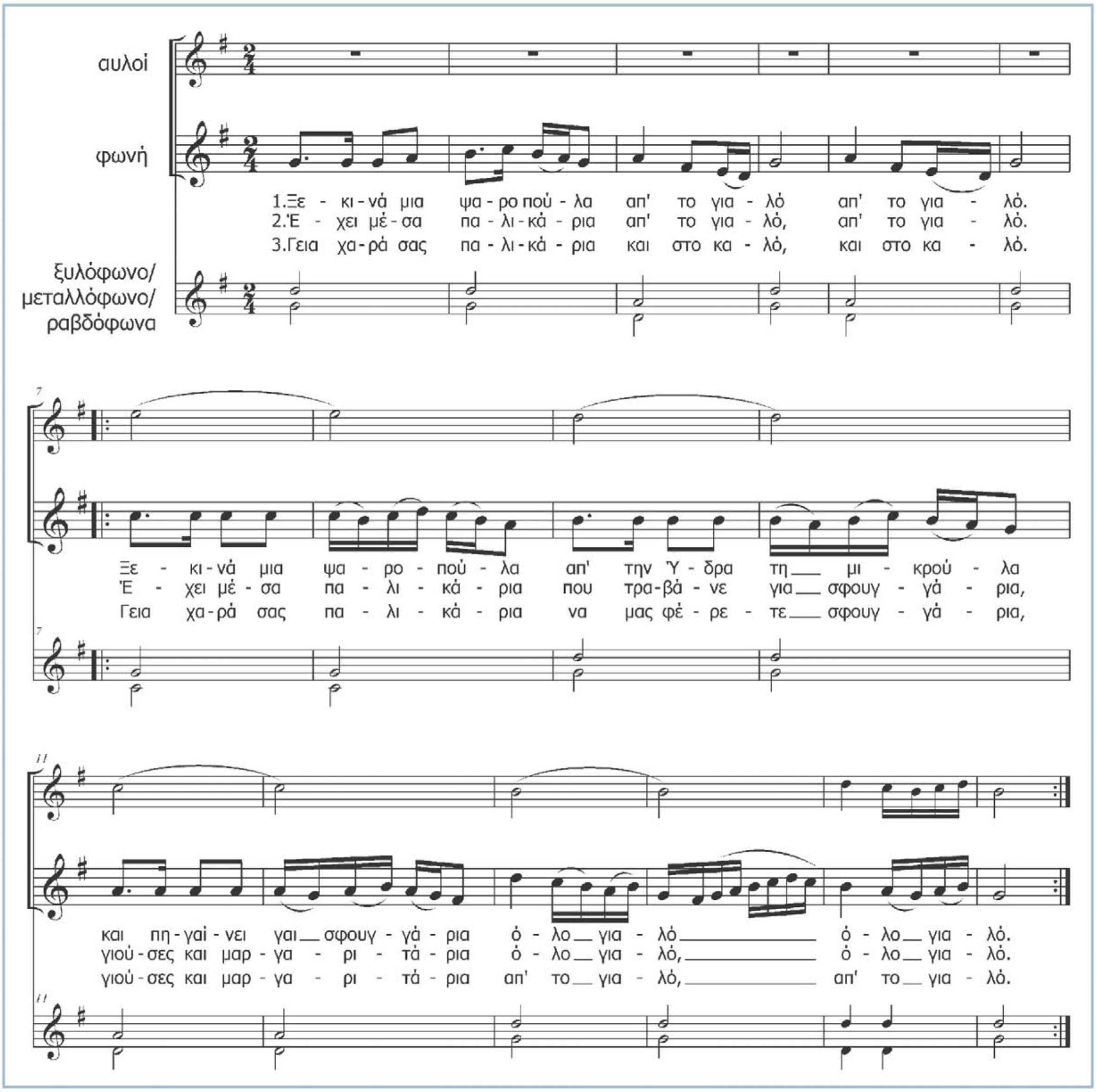

ΑΚΡΟΑΣΗ 2 Να ακούσετε προσεκτικά τον ήχο των μουσικών οργάνων που εκτελούν τέσσερα αποσπάσματα από το έργο «Το Καρναβάλι των ζώων» του Καμίγ Σαιν-Σανς (Camille Saint-Saëns):

Συνθέτης. Καμίγ Σαιν-Σανς (Camille Saint-Saëns, 1835-1921) (βλ.Β΄ Ενότητα Μάθ. 3).

"Το Καρναβάλι των ζώων". Ο Καμίλ Σαιν-Σανς ενδιαφερόταν ιδιαίτερα για τα ζώα και έγραψε ένα βιβλίο με τον τίτλο «Παρατηρήσεις από ένα φίλο των ζώων». «Το Καρναβάλι των Ζώων» είναι ένα από τα πιο γνωστά και αγαπητά του έργα. Γράφτηκε κατά την περίοδο του Καρναβαλιού, το Φεβράρη του 1886, μέσα σε λίγες μόνο μέρες, με τον υποτίτλο **«Μια Μεγάλη Ζωολογική Φαντασία»**. Το έργο ήταν στην πραγματικότητα ένα μουσικό αστείο, που το έγραψε για να διασκεδάσει, εκτελώντας τη μουσική με τους φίλους του που έπαιζαν όλοι όργανα όπως κοντραμπάσο, φλάουτο, κ.τ.λ. Αποτελείται από 14 μικρά κομματάκια, και το κάθε ένα περιγράφει τη μορφή ή τα χαρακτηριστικά ενός είδους ζώων. Μερικά από αυτά τα ζώα απεικονίζουν ειρωνικά κάποιους ανθρώπους που γνώριζε ο Σαιν-Σανς και ίσως γι' αυτό να απαγόρευσε τη δημόσια εκτέλεση του έργου κατά τη διάρκεια της ζωής του.

1. "Πρόσωπα με μεγάλα αφτιά - Γάιδαροι" (2 βιολιά). Δύο βιολιά συνομιλούν μιμούμενα τους γαϊδάρους. Για να πετύχει το σωστό αποτέλεσμα ο Σαιν-Σανς, χρησιμοποιεί πολύ ψηλές και πολύ χαμηλές νότες, καθώς επίσης και το διάστημα του ημιτονίου που κατεβαίνει παραπονιάρικα.

Βιολί

Έγχορδο όργανο με δοξάρι, το βασικό και οξύτονο μέλος της οικογένειας του (τα άλλα μέλη είναι η βιόλα, το βιολοντσέλο και το κοντραμπάσο). Είναι χορδισμένο σε πέμπτες: ΣΟΛ, ΡΕ, ΛΑ, ΜΙ.

2. Ο Ελέφαντας (2 πιάνα, κοντραμπάσο) προσπαθεί παρ' όλα τα κιλά του να χορέψει βαλς, σαν μπαλαρίνα. Ο Σαιν-Σανς διάλεξε το πιο μεγάλο έγχορδο όργανο, το κοντραμπάσο για να παρουσιάσει τον ελέφαντα, με τη συνοδεία του πιάνου.

Θέμα Α (σε κλίμακα για μελέτη)

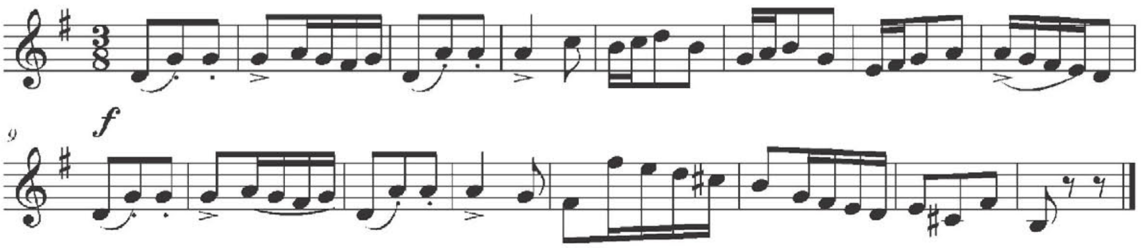

Κοντραμπάσο

Το μεγαλύτερο σε μέγεθος και το χαμηλότερο σε τονικό ύψος έγχορδο όργανο με δοξάρι. Έχει τέσσερις χορδές συνήθως χορδισμένες κατά διαστήματα 4^{ns}: ΜΙ, ΛΑ, ΡΕ, ΣΟΛ.

3. "Ο κούκος στο δάσος" (2 πιάνα και κλαρινέτο). Ο κούκος (κλαρινέτο), κελαϊδά με παράπονο στο δάσος.

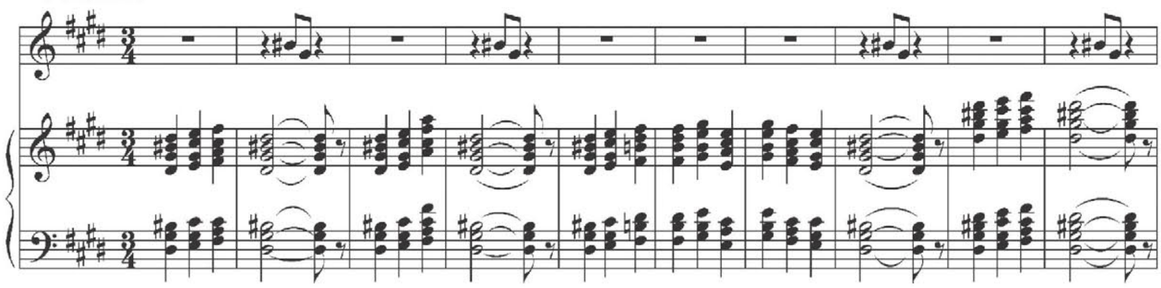

Κλαρινέτο

Ξύλινο πνευστό όργανο με μονή καλαμένια γλωττίδα και με κυλινδρικό σωλήνα.

4. "Πουλιά που πετούν" (φλάουτο, πιάνο, έγχορδα)

Φλάουτο (πλαγίαυλος)

Ξύλινο πνευστό μουσικό όργανο, που παλιά κατασκευαζόταν από ξύλο, τώρα όμως κατασκευάζεται από ασήμι ή άλλα μέταλλα. Παίζεται από τον εκτελεστή σε πλάγια θέση. Είναι πολύ ευέλικτο όργανο και αποτελεί μόνιμο μέλος της συμφωνικής ορχήστρας.

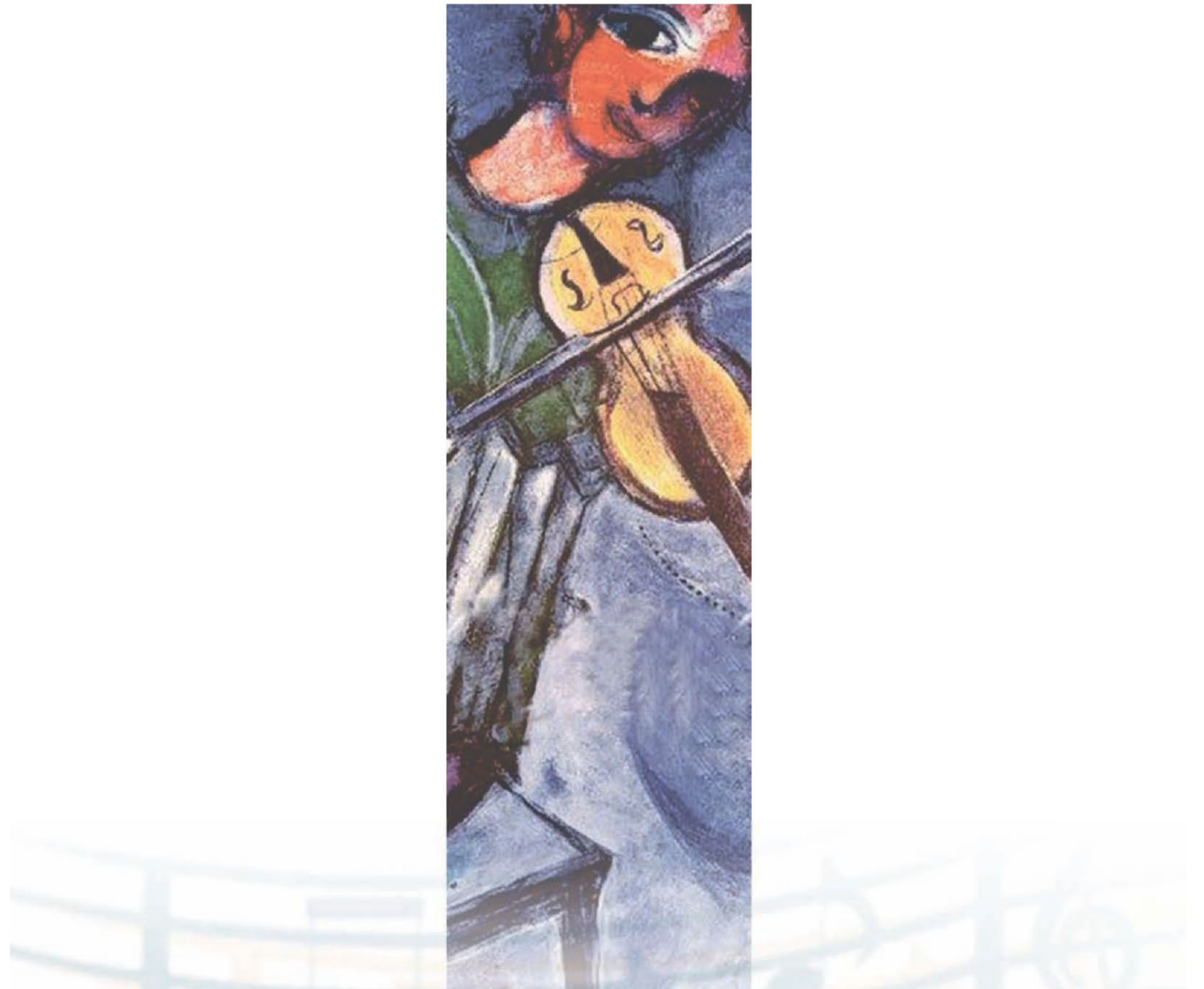

Δ΄ ΕΝΟΤΗΤΑ
ΥΦΑΙΝΩ ΚΙ ΑΛΛΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

1. Μουσική σε δύο χρόνους
2. Α ,Β στη σειρά
3. Τί-κε-τα-κε
4. Μουσική σε κύκλο

Δ΄ ΕΝΟΤΗΤΑ:
ΥΦΑΙΝΩ ΚΙ ΑΛΛΗ ΜΟΥΣΙΚΗ
1. Μουσική σε δύο χρόνους

Σκοπός: Γνωριμία με το διμερές μέτρο και τα νυκτά μουσικά όργανα μπουζούκι και μπαγλαμάς.

Λέξεις Κλειδιά: Διμερές μέτρο, νυκτά μουσικά όργανα, μπουζούκι, μπαγλαμάς, Βασίλης Τσιτσάνης, Γιώργος Ζαμπέτας, Νίκος Σκαλκώτας, "ηπειρώτικος", πέντε ελληνικοί χοροί για έγχορδα, Μίκης Θεοδωράκης, "Ζορμπάς".

Διμερές Μέτρο. Είναι το μέτρο εκείνο στο οποίο σε κάθε δύο ρυθμικούς παλμούς, ο πρώτος είναι ισχυρότερος από τους άλλους.

Κανόνας

Να τραγουδήσετε τον πιο κάτω κανόνα:

Σύρε το χορό
(Laugh, Ha, Ha)
Κανόνας

Ανώνυμου
Προσαρμογή ελληνικών στίχων:
Άντρη Χατζηγεωργίου-Λυμπουρή

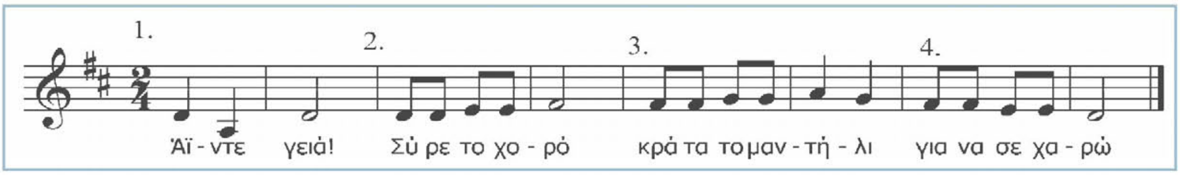

Χορός

Να τραγουδήσετε και να χορέψετε το "Συρτάκι" του Γιώργου Ζαμπέτα (χασάπικο-σέρβικο):

Ο Γιώργος Ζαμπέτας. Συνθέτης ρεμπέτικων και λαϊκών τραγουδιών και ένας από τους σπουδαιότερους ερμηνευτές του μπουζουκιού. Γεννήθηκε το 1925 στην Αθήνα (καταγωγή από την Κύθνο) και πέθανε το 1992. Η γνωριμία του με το Βασίλη Τσιτσάνη έπαιξε καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση της καλλιτεχνικής του προσωπικότητας.

Μπουζούκι

Λαουτοειδές, έγχορδο, λαϊκό μουσικό όργανο με αχλαδόσχημο αντηχείο (σκάφος), διαδεδομένο στην Ελλάδα. Ο ήχος παράγεται από τη νύξη (τράβηγμα) των χορδών του, που γίνεται είτε με τα δάχτυλα, είτε με την πένα. Προήλθε από τη γνωστή στην αρχαία Ελλάδα "πανδούρα" ή "τρίχορδο".

Μπαγλαμάς

Είναι λαϊκό μουσικό όργανο διαδεδομένο στην Ελλάδα. Είναι πολύ μικρότερο από το μπουζούκι και παίζεται με τα δάχτυλα ή με πένα. Όπως και το μπουζούκι προήλθε από την "πανδούρα" ή "τρίχορδο" που ήταν γνωστή στην αρχαία Ελλάδα. Ο ήχος του μπαγλαμά είναι οξύς. Έχει συνδεθεί, στενά, με τη ρεμπέτικη μουσική.

Συρτάκι

(από την ταινία "Η κόρη μου η σοσιαλίστρια")

Μουσική: Γιώργου Ζαμπέτα
Στίχοι: Αλέκου Σακελάριου

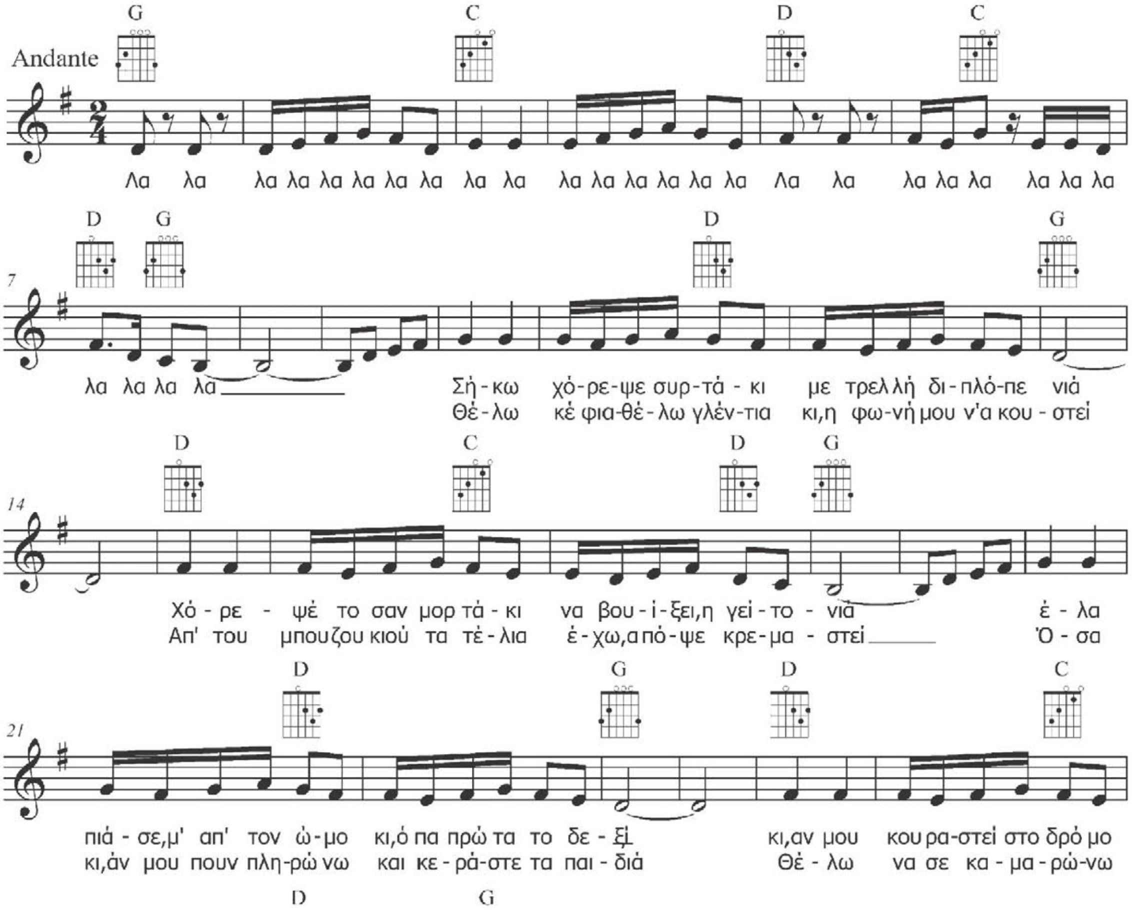

Ο Λάμπρος Κωνσταντάρας, η Αλίκη Βουγιουκλάκη και ο Σταύρος Ξενίδης σε μια φωτογραφία από την ταινία "Η κόρη μου η σοσιαλίστρια"

Βασίλης Τσιτσάνης. Ο Βασίλης Τσιτσάνης (18/ 1/1915-18/1/1984) ήταν μια από τις σημαντικότερες φυσιογνωμίες της Ρεμπέτικης και της Λαϊκής Μουσικής. Από μικρή ηλικία έπαιζε μαντολίνο, βιολί και μπουζούκι. Το 1936 ο Τσιτσάνης πήγε στην Αθήνα για να σπουδάσει Νομικά, αλλά γρήγορα τον κέρδισε η μουσική. Κατά τη διάρκεια της γερμανικής κατοχής ο Τσιτσάνης έμεινε στη Θεσσαλονίκη, όπου για ένα μεγάλο διάστημα είχε δικό του μαγαζί, το "Ουζερί ο Τσιτσάνης". Εκεί έγραψε μερικά από τα καλύτερα τραγούδια του, τα οποία ηχογραφήθηκαν μετά την λήξη του Β' Παγκόσμιου Πολέμου. Πέθανε στο Λονδίνο στις 18 Ιανουαρίου του 1984 στο νοσοκομείο Brompton του Λονδίνου ύστερα από επιπλοκές μιας εγχείρησης στους πνεύμονες. Κηδεύτηκε στο Α΄ Νεκροταφείο Αθηνών.

Τραγούδι

(α) Να τραγουδήσετε το τραγούδι "Τα αλάνια" του Βασίλη Τσιτσάνη:

Τα αλάνια
Χασαποσέρβικο

Στίχοι/Μουσική: Βασίλη Τσιτσάνη

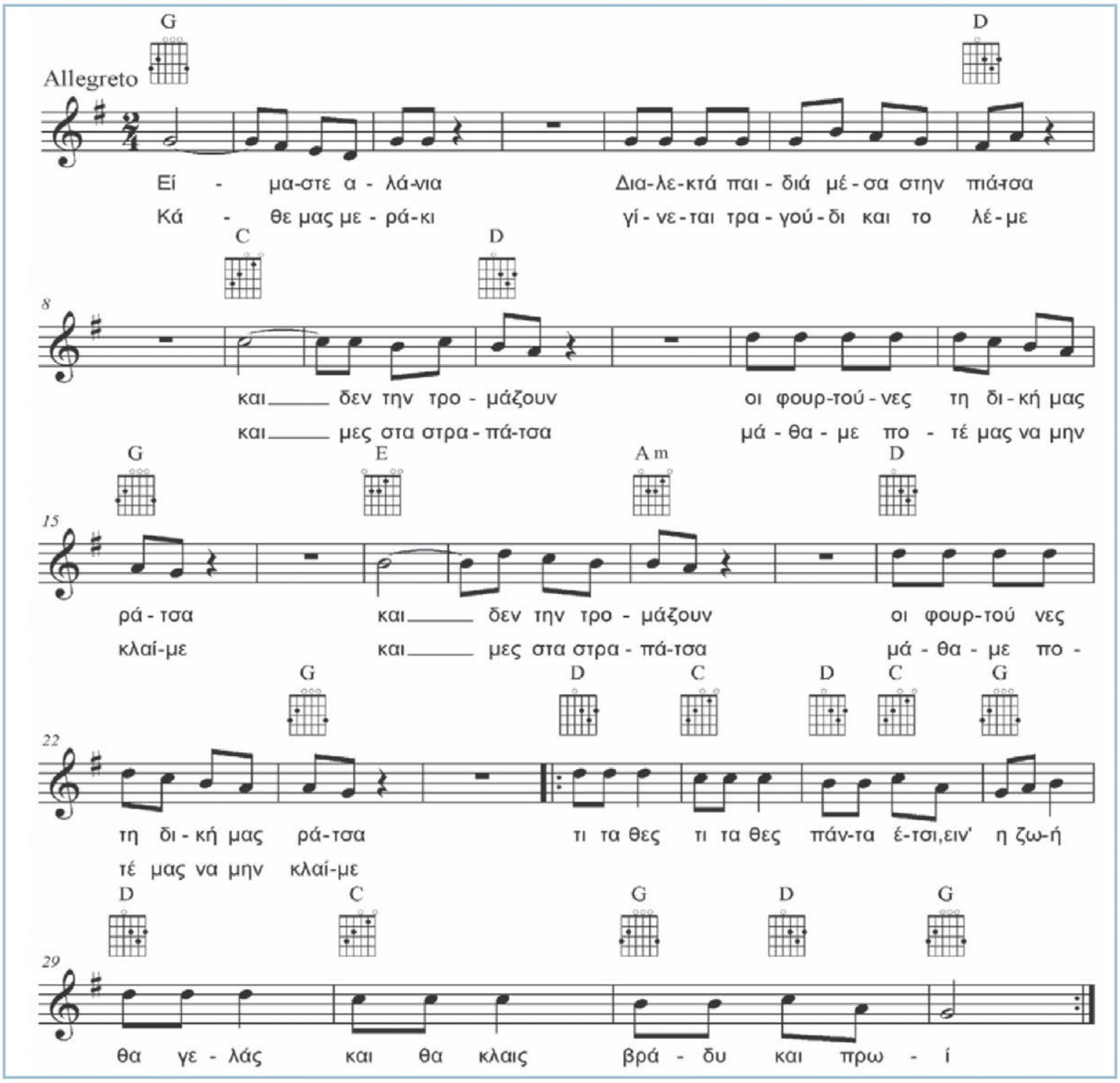

Ενορχήστρωση

Να εκτελέσετε το ενορχηστρωμένο ρεφρέν του τραγουδιού "Τα αλάνια" του Βασίλη Τσιτσάνη:

Τα αλάνια

Στίχοι/Μουσική: Βασίλη Τσιτσάνη
Ενορχήστρωση: Μιχάλη Σταυρίδη

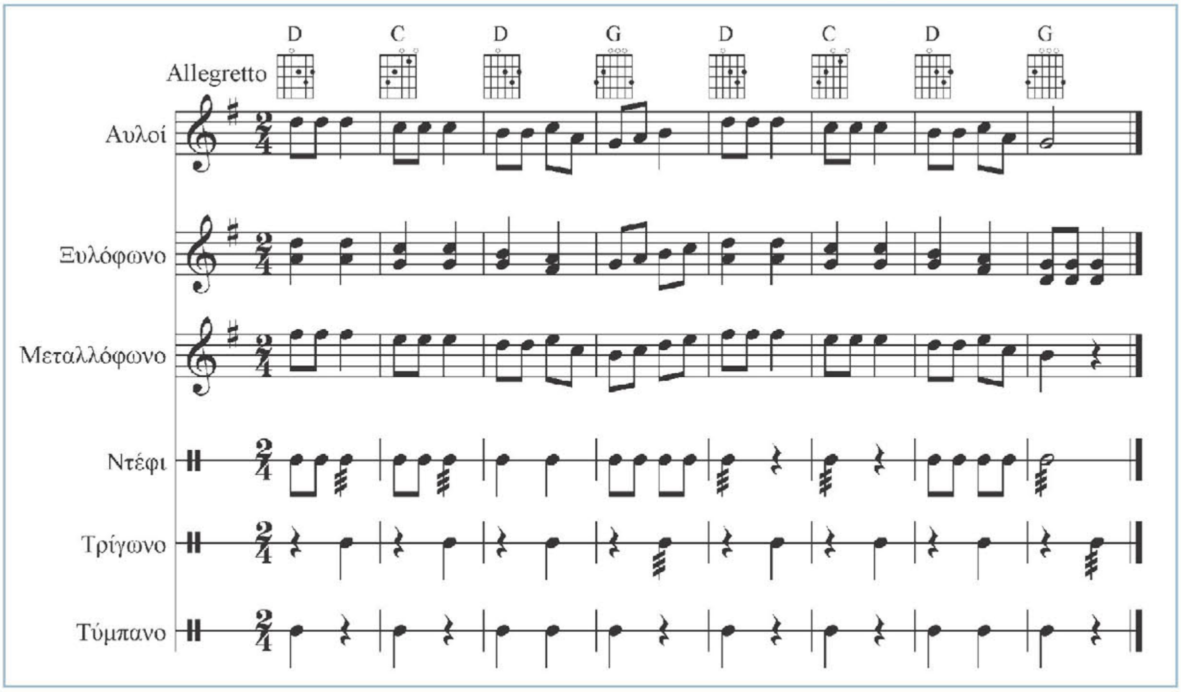

(β) Να τραγουδήσετε ξανά το τραγούδι "Αλάνια", αλλά αντί να τραγουδάτε το ρεφρέν, να το εκτελείτε ενορχηστρωμένο, όπως το εκτελέσατε προηγουμένως. Να δώσετε σημασία στην έμφαση.

ΑΚΡΟΑΣΗ 1 Να ακούσετε προσεκτικά τον "Ηπειρώτικο" από τους 5 Ελληνικούς Χορούς για έγχορδα του Νίκου Σκαλκώτα.

Συνθέτης: Νίκος Σκαλκώτας (1904-1949). Έλληνας συνθέτης και βιολιστής. Υπήρξε ένας από τους πιο σημαντικούς Έλληνες συνθέτες του 20ού αιώνα. Σπούδασε στο Ωδείο Αθηνών (1914-1920) και στο Βερολίνο (1921-1933), όπου υπήρξε μαθητής στη σύνθεση των Κουρτ Βάιλ, Φίλιπ Γιάρναχ και κυρίως του Άρνολντ Σαίνμπεργκ. Τα τελευταία χρόνια όλο και περισσότερες είναι οι προσπάθειες Ελλήνων και ξένων πανεπιστημιακών ερευνητών να αναλύσουν τη μουσική του γλώσσα.

Πέντε Ελληνικοί Χοροί για έγχορδα. Είναι μεταγραφή πέντε ελληνικών χορών από το έργο "36 ελληνικοί χοροί" - το πιο δημοφιλές έργο του Νίκου Σκαλκώτα και το μόνο που είχε γίνει γνωστό στην Ελλάδα, όσο ζούσε ο συνθέτης. Έχουν το χαρακτηριστικό αρμονικό χρώμα και το ρυθμό της παραδοσιακής μουσικής.

Ηπειρώτικος. Ο ξεχωριστά λεβέντικος, παλικαρίσιος ηρωικός αυτός χορός προέρχεται από ένα ήρεμο, ελάχιστα γνωστό ηπειρώτικο μοιρολόι. Θα τον ακούσουμε από ορχήστρα εγχόρδων.

Φύλλο Ακρόασης

1. Θέμα Α

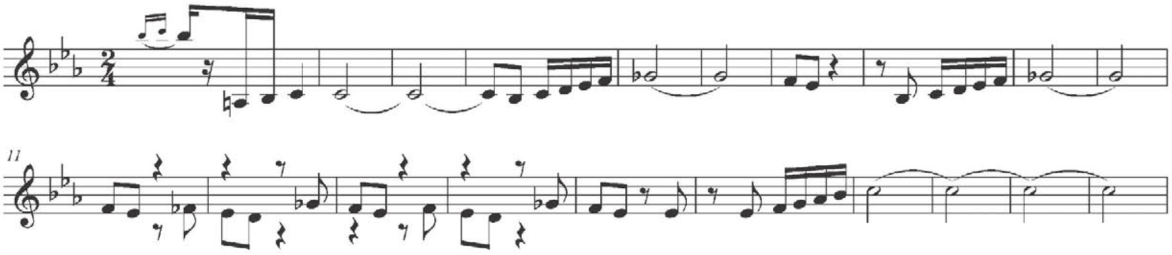

2. Θέμα Β

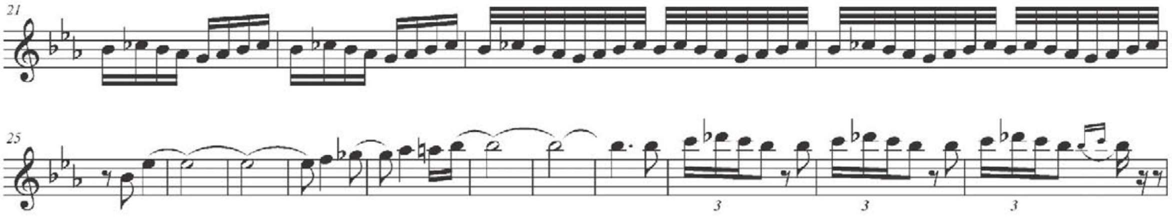

3. Ο συνθέτης επαναλαμβάνει τα Θέματα Α και Β με κάποιες αλλαγές.

4. Αποκορύφωμα

5. Finale (Τέλος)

Scherzando (παιχνιδιάρικα)

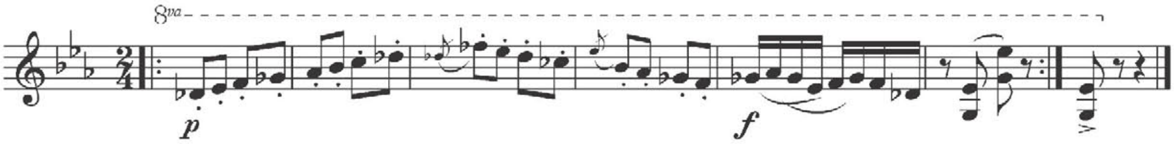

Ακουστική Αναγνώριση

(α) Να αναγνωρίσετε το διμερές μέτρο σε ακουστικά παραδείγματα στο Τετράδιο Εργασιών σας.

(β) Να συμπληρώσετε τα όργανα που ταιριάζουν σε παραδείγματα μουσικών ακροάσεων.

ΑΚΡΟΑΣΗ 2 Το Φινάλε από το μπαλέτο "Ζορμπάς ο Έλληνας" (χασαποσέρβικο) του Μίκη Θεοδωράκη είναι γραμμένο σε μέτρο 2/4. Να ακούσετε απόσπασμα: Φινάλε από το μπαλέτο "Ζορμπάς ο Έλληνας" του Μίκη Θεοδωράκη.

Συνθέτης: Μίκης Θεοδωράκης. Κρητικός στην καταγωγή, ο Μίκης Θεοδωράκης γεννήθηκε το 1925 στη Χίο. Μοίρασε τη ζωή του ανάμεσα στη Μουσική και σε αγώνες για ανθρωπιστικές αξίες. Σπούδασε με υποτροφία στο Παρίσι και συνέθεσε δεκάδες κύκλους τραγουδιών που βρίσκουν βαθύτατη απήχηση στον ελληνικό λαό. Έγραψε όλα τα είδη της μουσικής: όπερες, συμφωνική μουσική, μουσική δωματίου, ορατόρια, μπαλέτα, χορωδιακή εκκλησιαστική μουσική, μουσική για αρχαίο δράμα, για θέατρο, για κινηματογράφο, έντεχνο λαϊκό τραγούδι, κ.ά.

"Ζορμπάς ο Έλληνας". Μπαλέτο σε 2 πράξεις (1998). Είναι βασισμένο στο βιβλίο "Βίος και Πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά" (1946) του Νίκου Καζαντζάκη. Το βιβλίο χρησιμοποιήθηκε για την επιτυχημένη, βραβευμένη με τρία βραβεία Όσκαρ, αμερικανική ταινία "Zorba the Greek" (1964), σε σκηνοθεσία Μιχάλη Κακογιάννη. Αργότερα, το 1968, έγινε μεταφορά του βιβλίου σε μουσικό θέατρο (musical) και σε μπαλέτο (1998) με τον ίδιο τίτλο "Zorba the Greek".

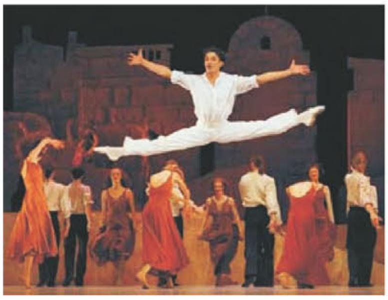

Όταν ο Καζαντζάκης παρακολουθεί το Ζορμπά να χορεύει, γράφει: *«..χύθηκε στο χορό, χτυπούσε τα παλαμάκια, πηδούσε, στρουφογύριζε σαν αγέρας, έπεφτε κάτω με λυγισμένα γόνατα κι αντιπηδούσε ενάερα καθιστός, σα λάστιχο. Άξαφνα τινάζουνταν πάλι αψηλά στον αγέρα, σα να το 'χε βάλει πείσμα να νικήσει τους μεγάλους νόμους, να κάνει φτερά και να φύγει. Ένιωθες μέσα στο σαρακοφαγωμένο αυτό ταγαρισμένο κορμί την ψυχή να μάχεται να συνεπάρει τη σάρκα και να χυθεί μαζί της, αστροβολίδα, μέσα στο σκοτάδι...»*

Δ΄ ΕΝΟΤΗΤΑ:
ΥΦΑΙΝΩ ΚΙ ΑΛΛΗ ΜΟΥΣΙΚΗ
2. Α, Β στη σειρά

Σκοπός: Γνωριμία με τη διμερή μορφή, τη νότα Σι ύφεση και το φλάουτο.

Λέξεις Κλειδιά: Διμερής μορφή, Κλίμακα της Φα μείζονος, νότα Σι ύφεση, Μπατινερί, Γιόχαν Σεμπάστιαν Μπαχ, Γκέοργκ Φρήντριχ Χαίντελ, "Μουσική των νερών", Μάνος Λοΐζος.

Τραγούδι

(α) Να τραγουδήσετε το τραγούδι "Δέκα παλικάρια" του Μάνου Λοΐζου.

(β) Να χωριστείτε σε δύο ομάδες. Η α΄ ομάδα να τραγουδά το α΄ μέρος του τραγουδιού και η β΄ ομάδα να τραγουδά το β΄ μέρος.

Δέκα παλικάρια

Μουσική: Μάνου Λοΐζου (1937-1982)
Στίχοι: Λευτέρη Παπαδόπουλου

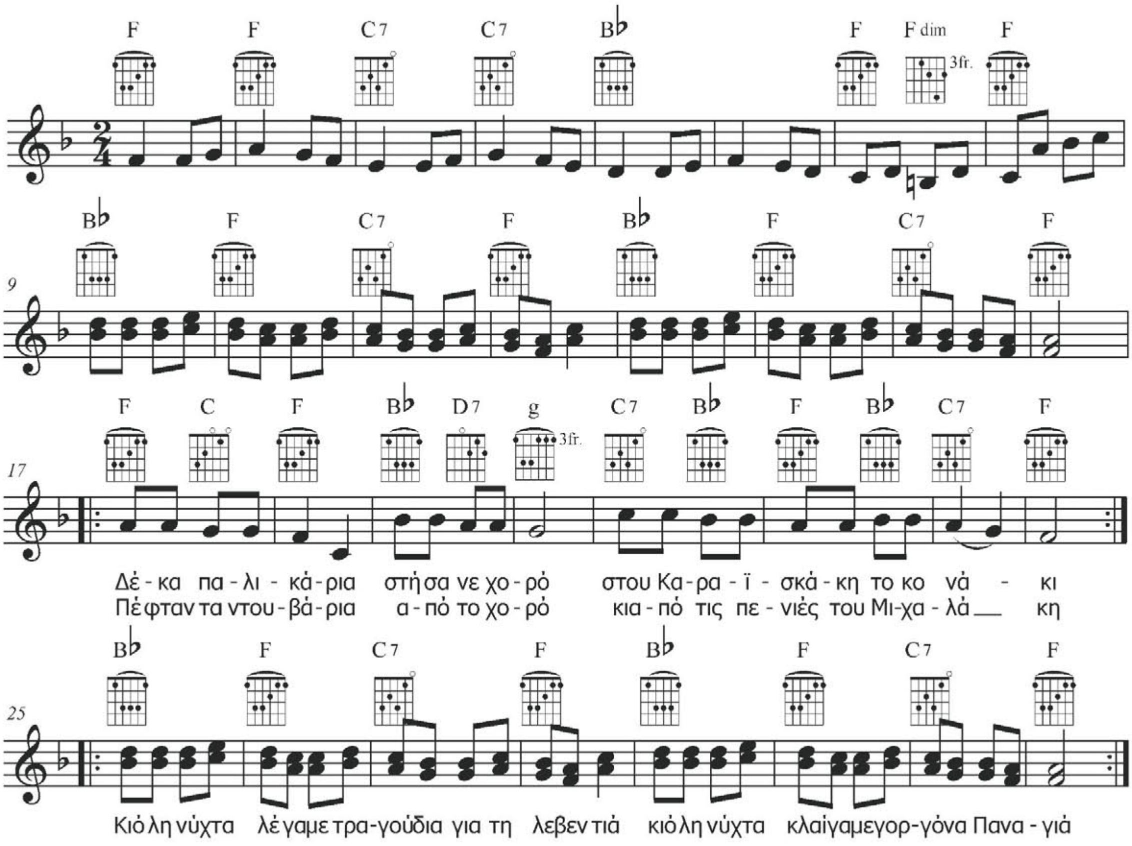

Μάνος Λοΐζος (1937-1982). Έλληνας μουσικός (κυπριακής καταγωγής), συνθέτης, στιχουργός και τραγουδιστής. Γεννήθηκε στις 22 Οκτωβρίου του 1937 στην Αλεξάνδρεια και πέθανε σε νοσοκομείο στη Μόσχα, στις 17 Σεπτεμβρίου 1982. Τα τραγούδια του λιτά και έντεχνα, συνδέθηκαν άμεσα με τις λαϊκές μάζες. Πολιτικά στρατευμένος καλλιτέχνης στα χρόνια της Χούντας και της μεταπολίτευσης, ακολούθησε την ποιότητα στο ελληνικό τραγούδι που χάραξαν ο Μίκης Θεοδωράκης και ο Μάνος Χατζιδάκις. Συνεργάστηκε με τον Λευτέρη Παπαδόπουλο, τον Φώντα Λάδη και τον Γιάννη Νεγρεπόντη στους στίχους και με τους ερμηνευτές Χάρις Αλεξίου, Γιώργο Νταλάρα, Γιάννη Καλαντζή, Δήμητρα Γαλάνη κ.ά. Τελευταίος δίσκος του ήταν τα "Γράμματα στην Αγαπημένη" σε στίχους του Τούρκου ποιητή Ναζίμ Χικμέτ με απόδοση στα ελληνικά του Γιάννη Ρίτσου. Το 2007 χαρακτηρίστηκε από το μουσικό χώρο ως έτος Μάνου Λοΐζου τιμώντας τα 70 χρόνια από τη γέννηση του και τα 25 χρόνια από το θάνατο του.

Ενορχήστρωση

(α) Να εκτελέσετε με μουσικά όργανα τάξης το πιο κάτω ενορχηστρωμένο α΄ μέρος του τραγουδιού "Δέκα παλικάρια" του Μάνου Λοΐζου. Προσέξτε: υπάρχει Σι ύφεση στον οπλισμό.

Δέκα παλικάρια

Μουσική: Μάνου Λοΐζου (1937-1982)
Στίχοι: Λευτέρη Παπαδόπουλου
Ενορχήστρωση: Μάρω Σκορδή

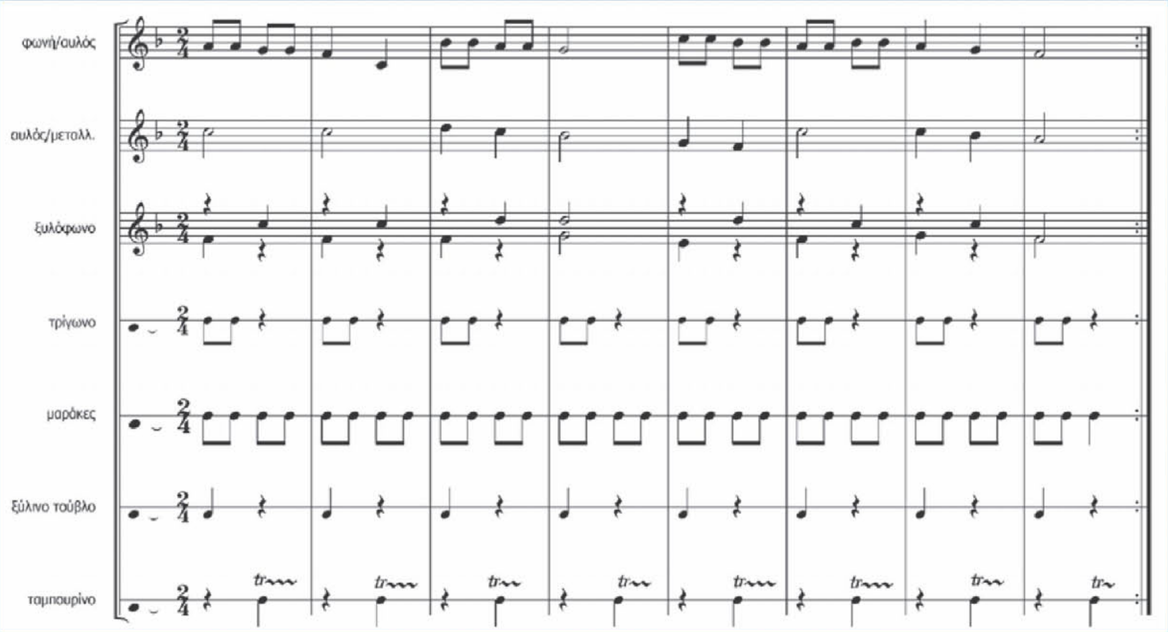

(β) Να εκτελείτε το α΄ μέρος του τραγουδιού ενορχηστρωμένο, όπως πιο πάνω, και να τραγουδάτε το β' μέρος.

ΑΚΡΟΑΣΗ Μπαντινερί (Badinerie) από τη Σουίτα αρ.2 του Γιόχαν Σεμπάστιαν Μπαχ (Johann Sebastian Bach) (1685-1750).

Συνθέτης. Ο Γιόχαν Σεμπάστιαν Μπαχ (Johann Sebastian Bach) (Γερμανός, 1685-1750) οργανίστας και συνθέτης. Ανήκε σε μια από τις πιο γνωστές οικογένειες στην ιστορία της μουσικής. Η οικογένεια Μπαχ μέσα σε 200 χρόνια έδωσε 53 σημαντικούς μουσικούς. Ο ίδιος ο Μπαχ παντρεύτηκε δύο φορές και είχε 20 παιδιά, πολλά από τα οποία έγιναν σπουδαίοι συνθέτες και εκτελεστές (Γιόχαν Κρίστιαν Μπαχ, Καρλ Φίλιπ Εμμάνουελ Μπαχ). Έγραψε πολλά θρησκευτικά και κοσμικά έργα για χορωδία, ορχήστρα και σόλο όργανα. Υπήρξε μια μουσική διάνοια που έφερε τη μουσική της εποχής του (εποχή μπαρόκ) στο ψηλότερο δυνατό επίπεδο. Σήμερα, θεωρείται ως ένας από τους σπουδαιότερους συνθέτες της Ευρωπαϊκής Μουσικής.

Ενώ γίνεται ακρόαση της "Badinerie" από την ορχηστρική Σουίτα Νο 2 στη Σι Ελάσσονα του Γιόχαν Σεμπάστιαν Μπάχ, να εκτελείτε, ταυτόχρονα, την πιο κάτω ρυθμική ενορχήστρωση (μια ιδέα του José Godinho).

Badinerie
(από τη Σουίτα αρ.2)

Γιόχαν Σεμπάστιαν Μπαχ
(Johann Sebastian Bach)
(1685-1750)

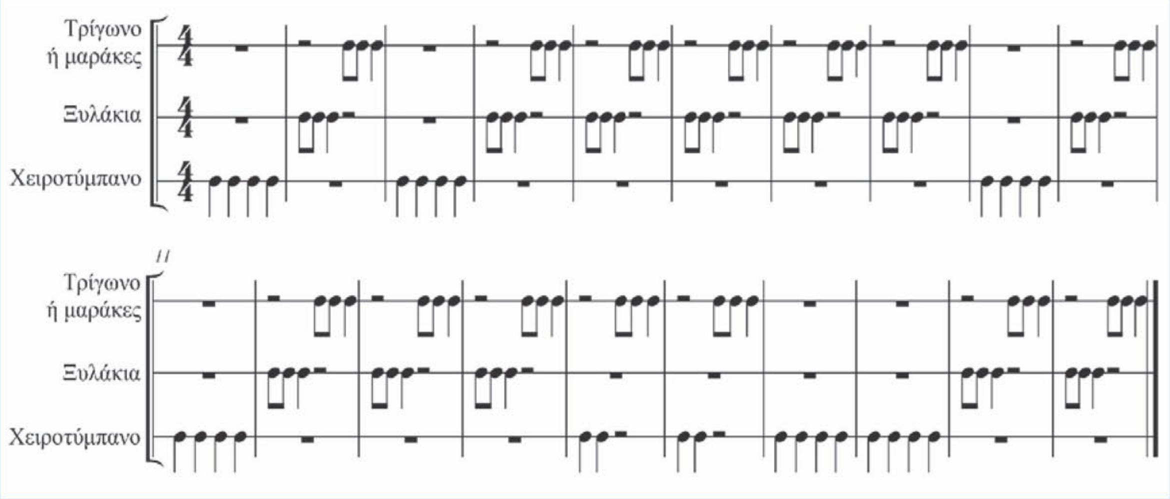

ΑΚΡΟΑΣΗ 1 Να ακούσετε το Coro από το έργο "Μουσική των νερών" του Γκέοργκ Φρίντριχ Χαίντελ (Georg Frideric Handel) (1685-1759). Χαίντελ, Γκεοργκ Φρίντριχ (George Frideric Handel)

"Coro" από το έργο "Μουσική των Νερών" του Γκέοργκ Φρήντριχ Χαίντελ (Georg Friedrich Handel)

Συνθέτης. Γκέοργκ Φρήντριχ Χαίντελ (Georg Friedrich Handel) (Γερμανός, 1685-1759). Συνθέτης της εποχής Μπαρόκ που διακρίθηκε για τα κοντσέρτα, τις όπερες και τα ορατόριά του. Γεννήθηκε στη Γερμανία, αλλά έζησε τα περισσότερα χρόνια της ζωής του στην Αγγλία. Τα πιο γνωστά από τα έργα του είναι το Ορατόριο "Μεσσίας" το οποίο αγαπήθηκε ιδιαίτερα και στην εποχή του αλλά και μεταγενέστερα και οι σουίτες των "Νερών" (Water Music) και των "Βασιλικών Πυροτεχνημάτων" (Music for the Royal Fireworks).

Μουσική των Νερών. Η "Μουσική των Νερών" (Water Music) είναι μια συλλογή από ορχηστρικά κομμάτια σε τρεις Σουίτες. Η πρώτη παράσταση δόθηκε το καλοκαίρι του 1717 στον ποταμό Τάμεση για το βασιλιά Γεώργιο I της Μεγάλης Βρετανίας. 50 μουσικοί βρίσκονταν σε μια μεγάλη βάρκα δίπλα στη βάρκα που βρισκόταν ο βασιλιάς και οι φίλοι του και εκτελούσαν τη "Μουσική των Νερών". Λέγεται ότι άρεσε τόσο πολύ η μουσική στο βασιλιά που διέταξε τους μουσικούς να την εκτελέσουν τρεις φορές κατά τη διάρκεια του ταξιδιού.

"Coro"
"Μουσική των Νερών"

Γκέοργκ Φρήντριχ Χαίντελ
(Georg Friedrich Handel)

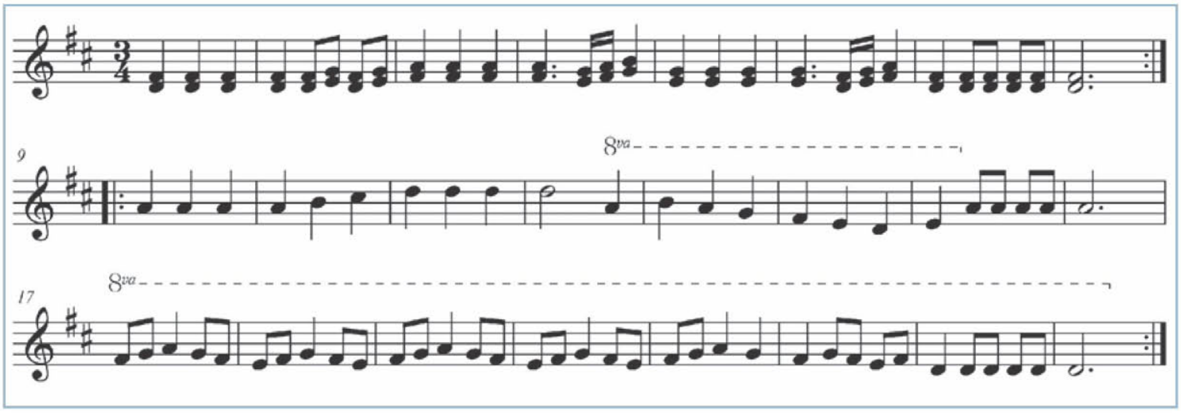

Δ΄ ΕΝΟΤΗΤΑ:
ΥΦΑΙΝΩ ΚΙ ΑΛΛΗ ΜΟΥΣΙΚΗ
3. Τί-κε-τα-κε

Σκοπός: Αντίληψη των Δεκάτων Έκτων.

Λέξεις Κλειδιά: Δέκατα Έκτα, Νικολάι Ρίμσκι-Κόρσακοφ, "Το πέταγμα της άγριας μέλισσας", Ελλιπές Μέτρο.

1. Δέκατα έκτα

(α) Να τραγουδήσετε την πιο κάτω άσκηση, μονόφωνα, τη μια γραμμή μετά την άλλη.
(β) Να χωριστείτε σε τρεις ομάδες και να τραγουδήσετε και τις τρεις γραμμές ταυτόχρονα.

Σ' ένα κατάστημα ρολογιών

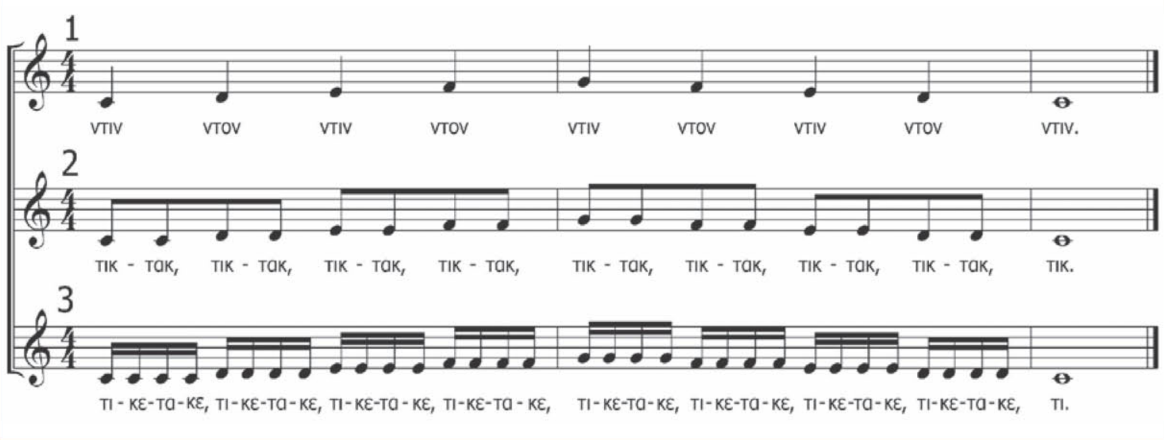

Τραγούδι

Να τραγουδήσετε το τραγούδι Δώδεκα παιδιά από "Τα τραγούδια του Δρόμου" του Μάνου Λοΐζου. Δώδεκα παιδιά

"Τα τραγούδια του δρόμου"

Μουσική: Μάνου Λοΐζου
Στίχοι: Δημήτρη Χριστοδούλου

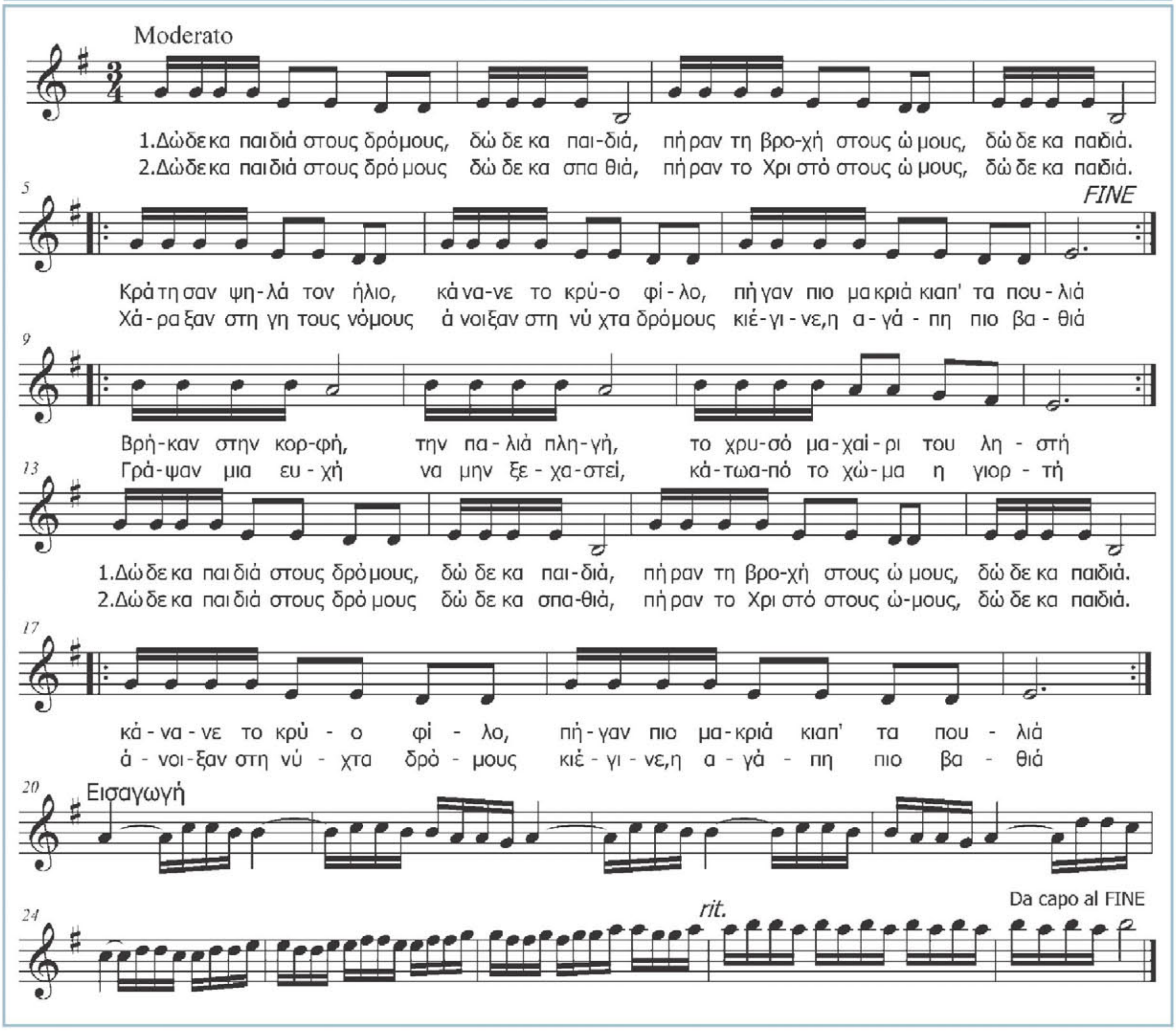

Ενορχήστρωση

Να τραγουδήσετε το τραγούδι Δώδεκα παιδιά από "Τα τραγούδια του Δρόμου" του Μάνου Λοΐζου. Δώδεκα παιδιά

Δώδεκα παιδιά
(Τα τραγούδια του δρόμου)

Μουσική: Μάνου Λοΐζου
Ενορχήστρωση: Μιχάλη Σταυρίδη

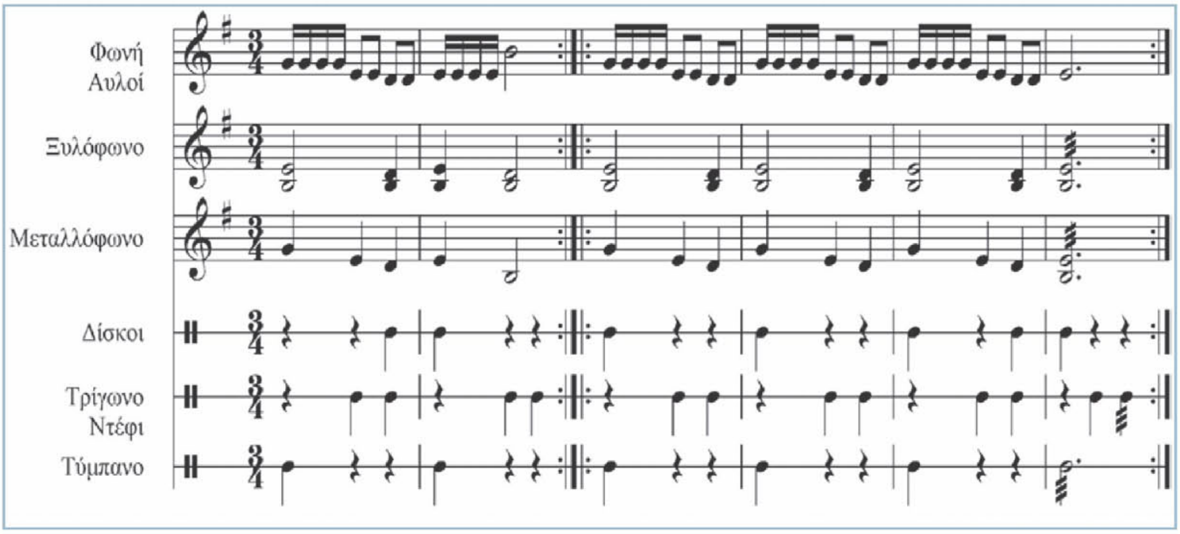

Κανόνας

Η Kookaburra είναι ένα μεγάλο πουλί της Αυστραλίας και της Νέας Γουινέας, του οποίου η φωνή ακούεται όπως το ανθρώπινο γέλιο. Να τραγουδήσετε τον πιο κάτω αυστραλέζικο κανόνα για την **"Kookaburra"** ο οποίος περιλαμβάνει **δέκατα έκτα**:

Kookaburra

Στίχοι και Μουσική Marion Sinclair 1934
Απόδοση στα Ελληνικά: Μάρω Σκορδή

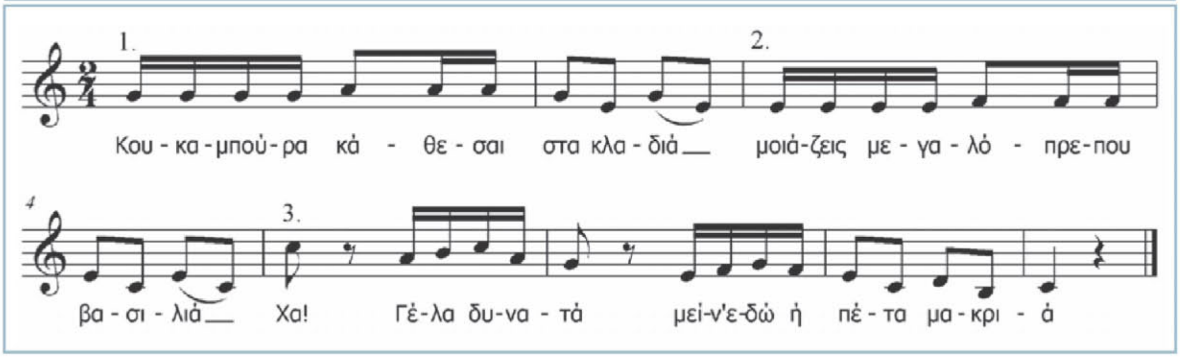

ΑΚΡΟΑΣΗ "Το πέταγμα της άγριας μέλισσας" του Νικολάι Ρίμσκι-Κόρσακοφ.

Συνθέτης. Νικολάι Ρίμσκι-Κόρσακοφ (Nikolai Rimsky-Korsakov). Ρώσος συνθέτης που έζησε από το 1844 - 1908. Ανήκει στην ομάδα των εθνικών συνθετών της Ρωσίας, γνωστής ως "Ομάδας των Πέντε". Αν και ερασιτέχνης συνθέτης (ήταν αξιωματικός του ναυτικού) άφησε τη σφραγίδα του στην εξέλιξη της Ρωσικής Μουσικής Σχολής, ιδιαίτερα ως λαμπρός ενορχηστρωτής.

(Νικολάι Ρίμσκι-Κόρσακοφ. Ελαιογραφία του Ίλια Γεφίμοβιτς Ρεπίν)

"Το πέταγμα της άγριας μέλισσας". Είναι το πιο δημοφιλές έργο του Ρίμσκι-Κόρσακωφ. Είναι παρμένο από την όπερα "Ιστορία του Τσάρου Σαλτάν". Στο συγκεκριμένο απόσπασμα, ο πρίγκιπας μεταμορφωμένος σε άγρια μέλισσα πέταξε στο παλάτι και βομβίζοντας θυμωμένος, έκανε κύκλους. Πέταξε στο ταβάνι και κάτω, προκάλεσε αναστάτωση και τελικά κέντρισε πρώτα τη μια κακιά αδελφή και ύστερα την άλλη. Η άγρια μέλισσα καταδιώκεται αλλά διαφεύγει. Το κομμάτι αποτελείται από μια συνεχόμενη κίνηση από δέκατα έκτα, τα οποία εκτελούνται σε πολύ γρήγορο τέμπο:

Θέμα Α

Θέμα Β

Δ΄ ΕΝΟΤΗΤΑ:
ΥΦΑΙΝΩ ΚΙ ΑΛΛΗ ΜΟΥΣΙΚΗ
4. Μουσική σε κύκλο

Σκοπός: Εξοικείωση με τη μορφή Ροντό.

Λέξεις Κλειδιά: Μορφή Ροντό. συγχορδία. συγχορδίες I και IV. Γιόζεφ Χάϋντν. Κοντσέρτο. τρομπέτα. Ζόλταν Κόνταϋ, "Το Βιεννέζικο Μουσικό Ρολόι", Σουίτα 'Χάρυ Γιάνος'.

Ροντό. Μορφή σύνθεσης στην οποία το θέμα Α επαναλαμβάνεται, ενώ μεταξύ των επαναλήψεων παρεμβάλλονται τα ενδιάμεσα επεισόδια. Ο πιο κοινός τύπος της μορφής αυτής είναι Α Β Α Γ Α Δ Α κ.λπ.

"Το Πρώτο Ροντό".

Ρυθμική προσέγγιση:
Μάρω Σκορδή

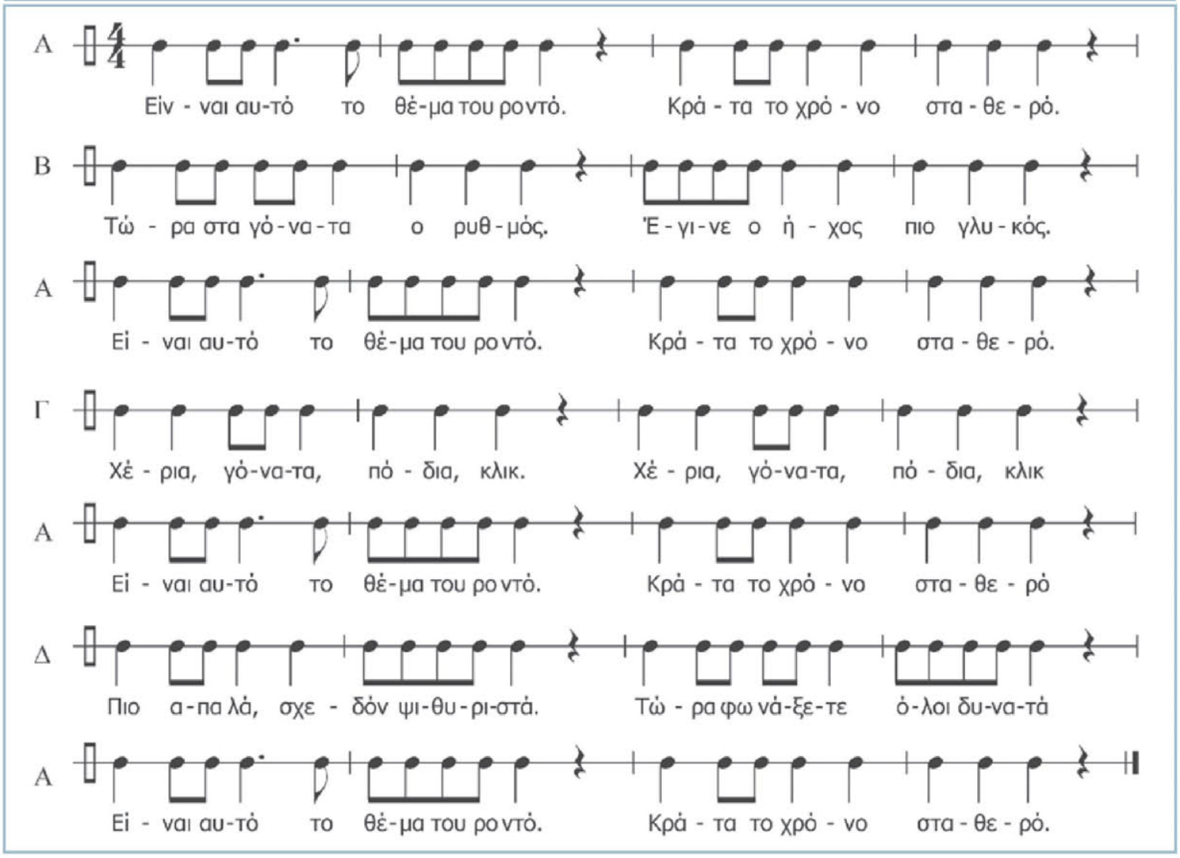

Τραγούδι/Ενορχήστρωση

(α) Να τραγουδήσετε το πιο κάτω τραγούδι και να σημειώσετε με κεφαλαία γράμματα του αλφάβητου το Θέμα Α και τα διάφορα επεισόδια (Β, Γ, Δ).

Ήταν πικρές οι μέρες μας
(από το έργο "Οι γειτονιές του κόσμου")

Μουσική: Μίκη Θεοδωράκη
Στίχοι: Γιάννη Ρίτσου

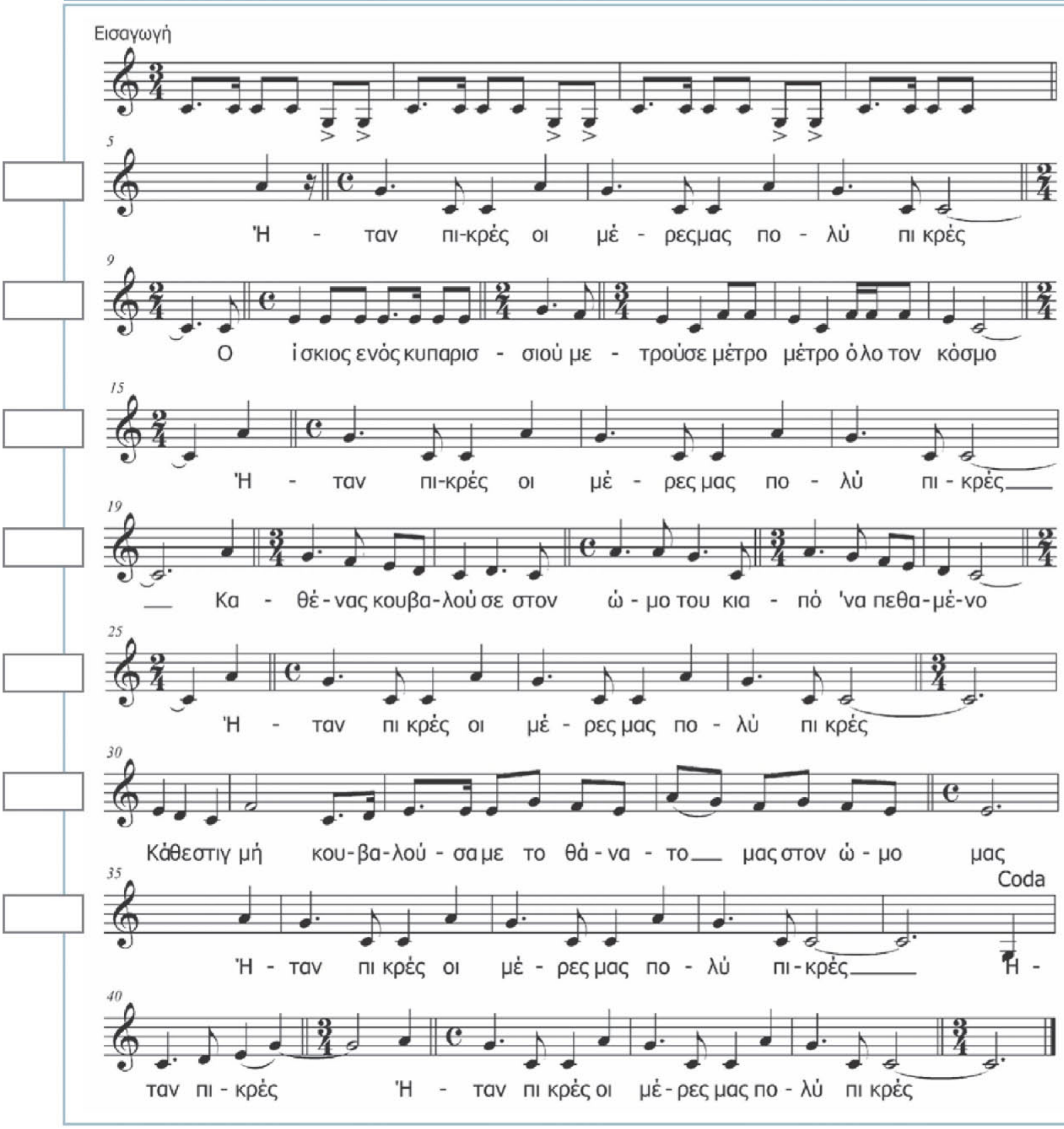

Ενορχήστρωση

(β) Να χρησιμοποιήσετε αυλούς και μελωδικά κρουστά όργανα για να εκτελέσετε την πιο κάτω ενορχήστρωση του Α΄ Θέματος του τραγουδιού, το οποίο είναι γραμμένο στην κλίμακα της Ντο μείζονος. Προσέξετε το άκουσμα της εναλλαγής των δύο συγχορδιών (της Ιης, δηλαδή της τονικής συγχορδίας και της IVης, δηλαδή της υποδεσπόζουσας συγχορδίας) στον πρώτο και στον τέταρτο χρόνο του μέτρου:

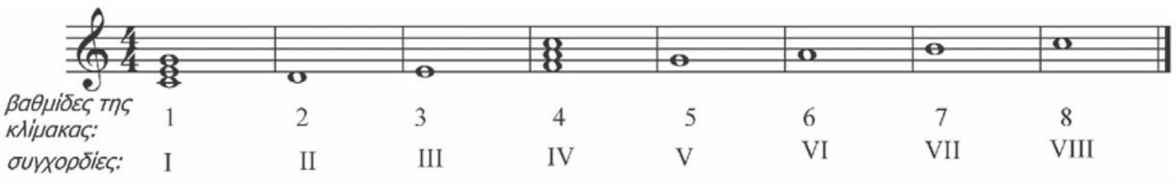

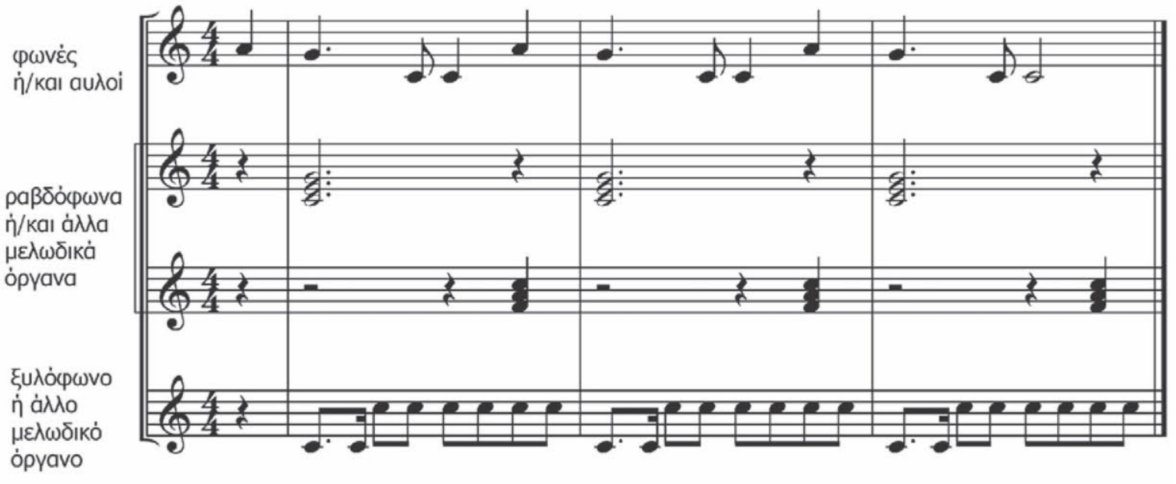

Εκτέλεση

(γ) Να τραγουδήσετε ξανά το τραγούδι "Ήταν πικρές οι μέρες μας" του Μίκη Θεοδωράκη, αλλά να εκτελέσετε το Θέμα Α με την ενορχήστρωσή του, όπως πιο πάνω.

Ακουστική Αξιολόγηση

Με τη βοήθεια του καθηγητή σας να τραγουδήσετε μερικές φορές το βασικό Θέμα Α του έργου "Το Βιεννέζικο Μουσικό Ρολόι" από τη Σουίτα "Χάρυ Γιάνος" του Ζόλταν Κόνταϋ **(Zoltán Kodály)**:

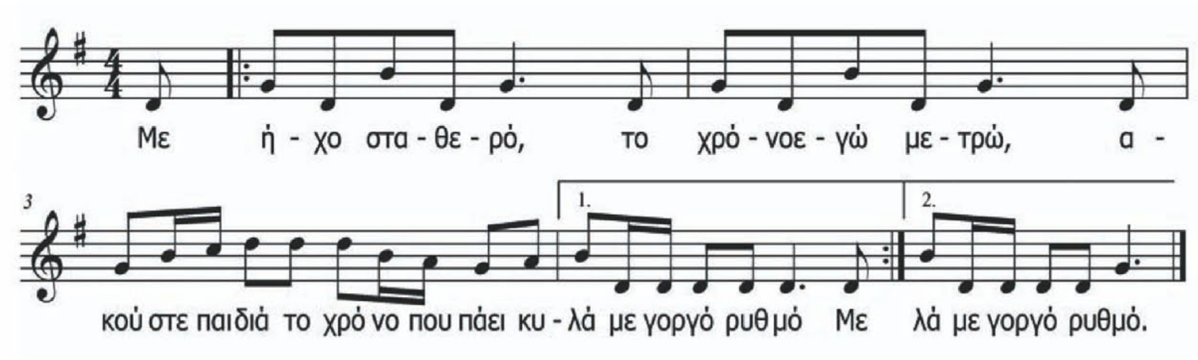

(προσθήκη στίχων: Μάρω Σκορδή)

Ακρόαση

"Το Βιεννέζικο Μουσικό Ρολόι" από τη Σουίτα "Χάρυ Γιάνος"

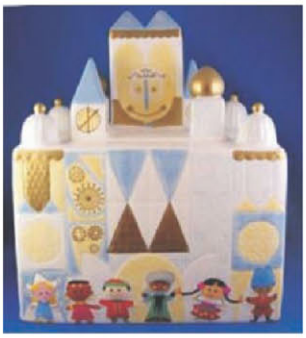

Συνθέτης. Ζόλταν Κόνταϋ **(Zoltán Kodály)**. Ούγγρος διακεκριμένος συνθέτης, εθνομουσικολόγος και παιδαγωγός, γλωσσολόγος και φιλόσοφος, που έζησε από το 1882-1967. Ήταν ο δημιουργός της "Μεθόδου Κόνταϋ", μιας παιδαγωγικής προσέγγισης στη διδασκαλία της Μουσικής στα σχολεία, που αναπτύχθηκε στην Ουγγαρία, κατά τα μέσα του 20ού αιώνα και διαδόθηκε σε πολλές χώρες του κόσμου.

Το έργο. Πρόκειται για το 2ο από τα 6 μέρη της ορχηστρικής σουΐτας "Χάρυ Γιάνος" βασισμένης στην ομώνυμη κωμική όπερα, που ο συνθέτης έγραψε το 1926. Το βασικό θέμα βασίζεται πάνω σε μια λαϊκή Ουγγρική μελωδία.

Υπόθεση. Ο Χάρυ Γιάνος είναι ένας αργόσχολος, απόστρατος στρατιώτης. Όλη μέρα κάθεται στην ταβέρνα και διηγείται φανταστικά κατορθώματα από τη ζωή του στο στρατό. Νικούσε τους πάντες. Διηγείται πως έσωσε τη ζωή της αυτοκράτειρας Μαρίας-Λουΐζας και πως βρήκε ένα υπέροχο παλάτι μ' ένα κήπο, γεμάτο χρυσά δέντρα και λουλούδια που είχαν το σχήμα του στέμματος, Εκεί είδε ένα μεγάλο αυστριακό αετό με δυο κεφάλια που έτρωγε κοτόπουλα και ένα τεράστιο μουσικό ρολόι. Η αυτοκράτειρα του έδειξε πώς δούλευε αυτό το ρολόι. Κάθε φορά που κτυπούσε, έβγαινε από μέσα από το ρολόι και μια σειρά από στρατιωτάκια που έπαιζαν το πιο κάτω εμβατήριο.

ΑΚΡΟΑΣΗ 1 "Το Βιεννέζικο Μουσικό Ρολόι" από τη Σουίτα "Χάρυ Γιάνος"

Ενώ ακούτε τη μουσική, να συμπληρώνετε το Φύλλο Ακρόασης, πιο κάτω:

Το **"Βιεννέζικο Μουσικό Ρολόι"**
από τη Σουίτα "Χάρυ Γιάνος" - Συνθέτης: Ζόλταν Κόνταϊ

Φύλλο Ακρόασης

1. Το Θέμα Α ακούγεται συνολικά .... φορές.

2. Αναφέρετε δύο όργανα που ξεχωρίζετε ....

3. Ποια όργανα δεν συμμετέχουν στην εκτέλεση του έργου; Κυκλώστε το σωστό:

   Έγχορδα   Πνευστά   Κρουστά

ΑΚΡΟΑΣΗ 2 Finale-Allegro (Rondo) από το Κοντσέρτο για τρομπέτα και ορχήστρα, σε Μι ύφεση μείζονα, ΙΙΙ κίνηση του Γιόζεφ Χάϊντν (Joseph Haydn)

Συνθέτης: Γιόζεφ Χάϊντν (Joseph Haydn)
Αυστριακός συνθέτης που έζησε από το 1732 μέχρι το 1809. Υπήρξε ένας από τους πιο σημαντικούς συνθέτες της κλασικής περιόδου. Λόγω της μεγάλης του συμβολής στο μουσικό είδος της Συμφωνίας και του Κουαρτέτου Εγχόρδων, συχνά ονομάζεται "Πατέρας της Συμφωνίας" και "Πατέρας του Κουαρτέτου Εγχόρδων". Ο Χάϊντν πέρασε την περισσότερη από τη ζωή του ως μουσικός στην πλούσια Ουγγρική οικογένεια των Έστερχάζυ.

Τρομπέτα

Είναι χάλκινο πνευστό όργανο που έχει τρεις βαλβίδες. Ο ήχος της είναι λαμπρός και γεμάτος και το όργανο έχει ηχητική ευλυγισία. Η τρομπέτα είναι ένα πολύ παλιό όργανο. Τη χρησιμοποιούσαν στο στρατό ή στον πόλεμο, διότι με τα δυνατά της σαλπίσματα, μπορούσε να δίνει παραγγέλματα. Για να αλλάξει τον ήχο ο τρομπετίστας, χρησιμοποιεί διάφορα είδη από σουρντίνες. Στη συμφωνική ορχήστρα, συνήθως, χρησιμοποιούνται τρεις τρομπέτες.

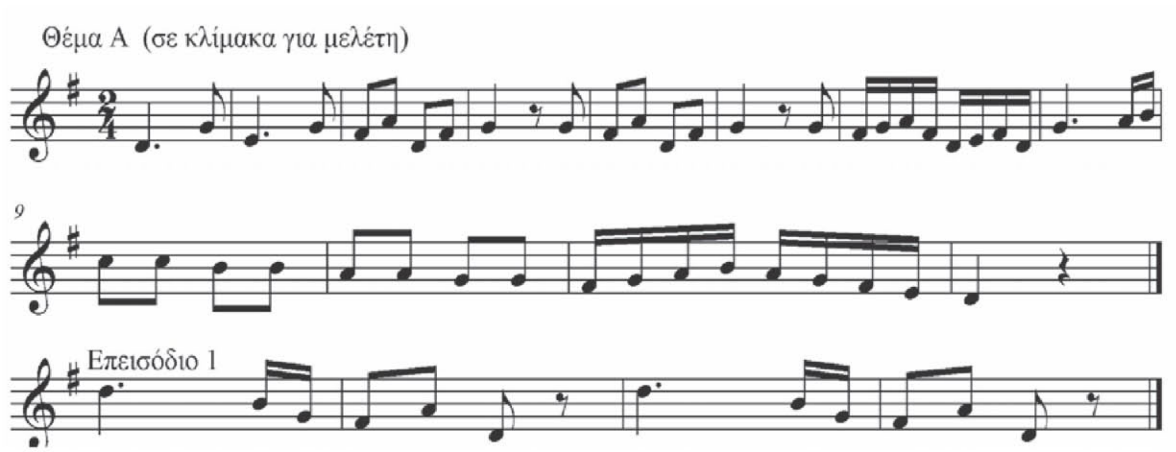

(1) Ενώ ακούτε τη μουσική, να σημειώσετε με γράμματα το βασικό θέμα Α και τα διάφορα επεισόδια με τη σειρά που τα ακούτε:

....

(2) Πόσες φορές ακούγεται το βασικό θέμα Α στην πιο πάνω κίνηση; ....

Ε΄ ΕΝΟΤΗΤΑ:
ΤΑΞΙΔΕΥΩ ΜΕ ΤΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

1 α. Ταξίδι στο παρελθόν

1 β. Ταξίδι στο παρελθόν

2. Στη χώρα του παραμυθιού

Ε΄ ΕΝΟΤΗΤΑ:
ΤΑΞΙΔΕΥΩ ΜΕ ΤΗ ΜΟΥΣΙΚΗ
1 α. Ταξίδι στο παρελθόν 1

Σκοπός: Εξάσκηση και εμπέδωση της αντίληψης του τριμερούς μέτρου.

Λέξεις Κλειδιά: Τριμερές μέτρο. σύζευξη διάρκειας και σύζευξη προσωδίας, λειτουργία. Φραντς Σούμπερτ, χορωδία, είδη φωνών. κιθάρα.

Τριμερές Μέτρο. Είναι το μέτρο εκείνο στο οποίο σε κάθε τρεις ρυθμικούς παλμούς, ο πρώτος είναι ισχυρότερος από τους άλλους.

Τραγούδι 1

Να τραγουδήσετε το κυκλαδίτικο τραγούδι "Του γάμου" και να κινηθείτε ελεύθερα στο χώρο, στο ρυθμό του τραγουδιού.

Του γάμου

Κυκλαδίτικο

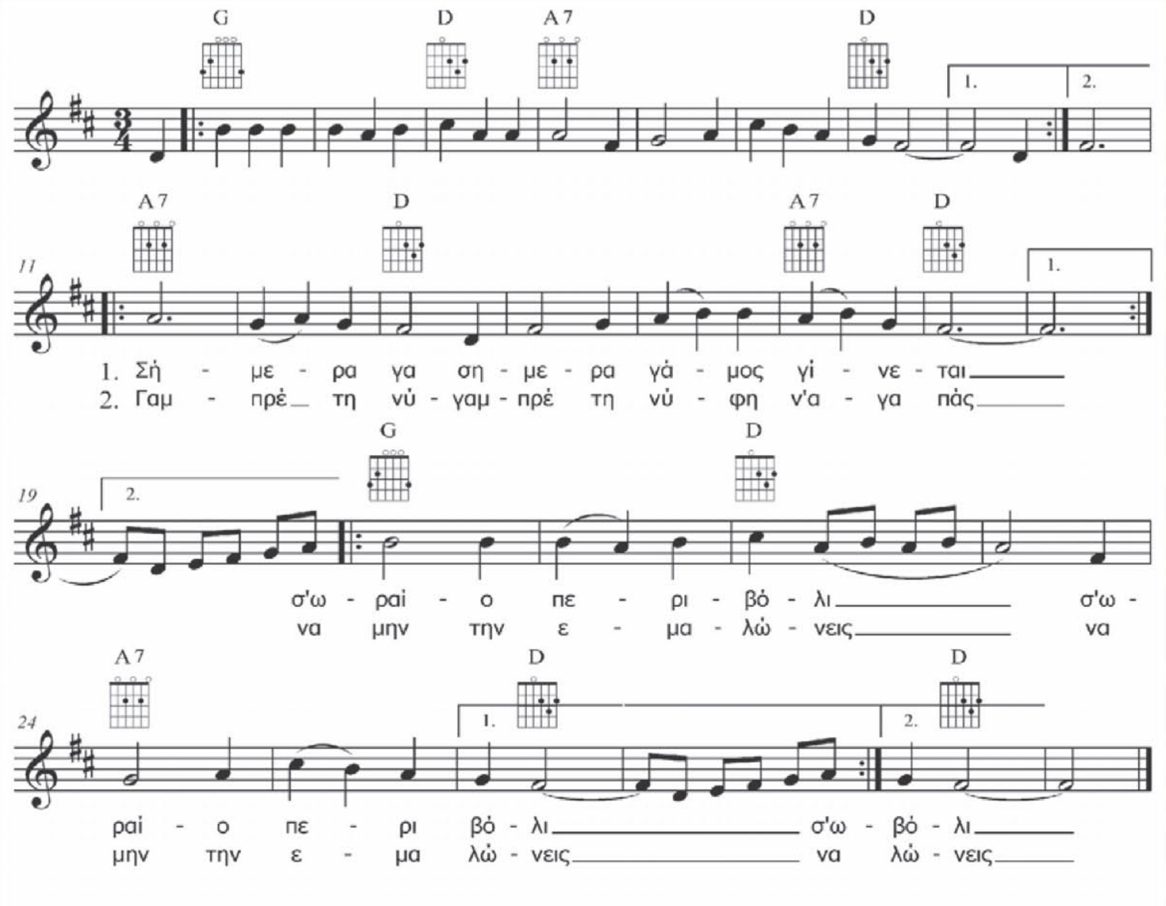

3. Σαν το βασί- Σαν το βασιλικό στη γη (δις)
να την εκαμαρώνεις (δις)

Τραγούδι 2

Να τραγουδήσετε τον ύμνο "Δόξα στ' όνομά Του" ("Άγιος" - γερμ. Heilige) από τη Γερμανική Λειτουργία (Deutsche Messe) D872 του Φραντς Σούμπερτ (Franz Schubert).

Συνθέτης. Φραντς Σούμπερτ (Franz Schubert) (Αυστριακός, 1797-1828). Από μικρός, ως μέλος της Παιδικής Χορωδίας της Βιέννης, απέκτησε μεγάλη μουσική εμπειρία. Το όνομά του συνδέθηκε με διάφορες εύθυμες δημιουργικές συγκεντρώσεις, γνωστές ως **Σουμπερτιάδες**. Ο Φραντς Σούμπερτ ήταν ο συνθέτης που οδήγησε το είδος του γερμανικού "λίντ" (γερμ. lied, τραγούδι), σε ιδιαίτερα υψηλό επίπεδο και κατάφερε να δέσει απόλυτα την ποίηση με τη μουσική. Έγραψε 634 τραγούδια σε στίχους 100 ποιητών. Οι μελωδίες του καθρεφτίζουν τη γλυκύτητα, την ευαισθησία, το χιούμορ, την ειλικρίνεια και την αγνότητα του χαρακτήρα του. Ήταν πολυγραφότατος συνθέτης και έγραψε εκτός από λίντερ (lieder) 9 συμφωνίες, Λειτουργίες και ιδιαίτερα αξιόλογα έργα Μουσικής Δωματίου.

Γερμανική Λειτουργία (Deutsche Messe), D872, για Χορωδία, Ορχήστρα και Εκκλησιαστικό όργανο. Ο Φραντς Σούμπερτ έγραψε τη Γερμανική Λειτουργία το 1827, ένα χρόνο πριν το θάνατό του, για τετράφωνη μικτή χορωδία, ορχήστρα και εκκλησιαστικό όργανο. Η Λειτουργία D872 του Σούμπερτ ονομάζεται "Γερμανική" επειδή το κείμενο είναι γραμμένο στη γερμανική γλώσσα αντί στη λατινική (όπως είναι τα κείμενα της Λειτουργίας της Καθολικής Εκκλησίας). Είναι ένα από τα πιο αγαπητά εκκλησιαστικά έργα που έγραψε ο Σούμπερτ. Η Γερμανική Λειτουργία του Φραντς Σούμπερτ αποτελείται από οκτώ ύμνους και ένα επίλογο.

Δόξα στ' όνομά Του
(από τη "Γερμανική Λειτουργία")

Φραντς Σούμπερτ
Franz Schubert (1797-1828)

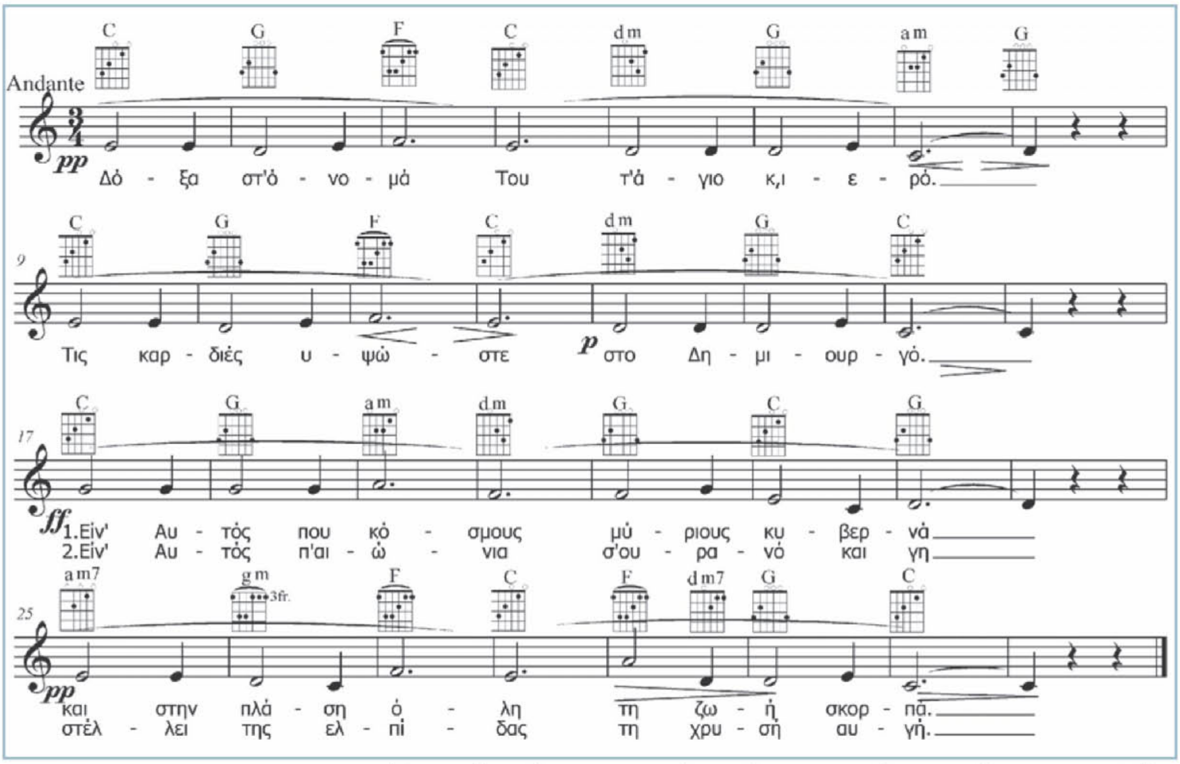

Σημ. Το "Δόξα στ' όνομά Του", πιο πάνω, είναι γραμμένο σε κλίμακα για μελέτη.

Ενορχήστρωση

Να εκτελέσετε με μουσικά όργανα την πιο κάτω ενορχήστρωση του ύμνου "Δόξα στ' όνομά Του" από τη Γερμανική Λειτουργία του Φραντς Σούμπερτ, στη Σολ μείζονα. Να δώσετε σημασία στα σημεία έκφρασης.

Δόξα στ' όνομά Του

Συνθέτης: Φραντς Σούμπερτ
Franz Schubert (1797-1828)
Ενορχήστρωση: Μιχάλης Σταυρίδης

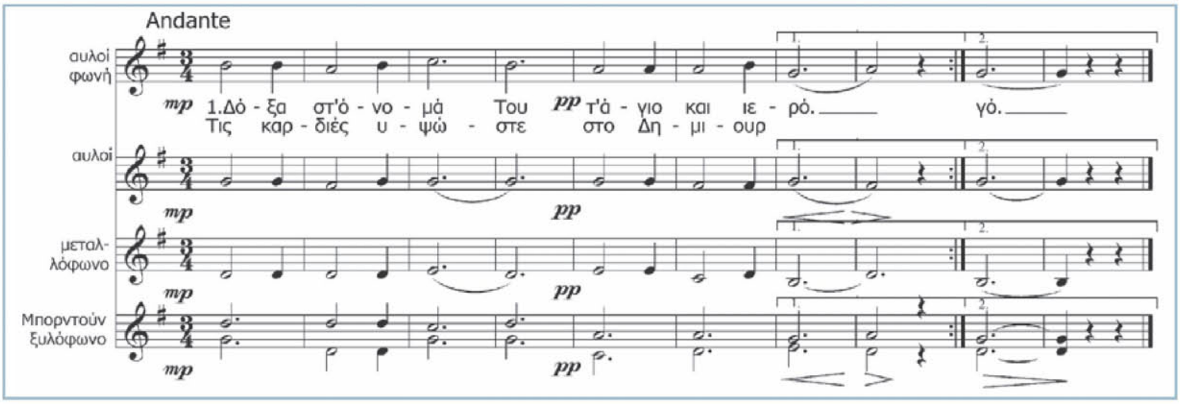

Τραγούδι 3

Να τραγουδήσετε το "Έντελβάϊς" από την κινηματογραφική ταινία "Η Μελωδία της Ευτυχίας" (The Sound of Music) του Ρίτσαρντ Ρότζερς (Richard Rodgers).

Έντελβάϊς*

από την κινηματογραφική ταινία
"Η μελωδία της ευτυχίας" (The Sound of Music)

Συνθέτης: Ρίτσαρντ Ρότζερς (Richard Rodgers, Αμερικανός, 1902-1979)
Στιχουργός: Όσκαρ Χάμμερστάιν ΙΙ (Oscar Hammerstein II, Αμερικανός, 1895-1960).
Απόδοση στα Ελληνικά: Μαρία Κουτσουπίδου

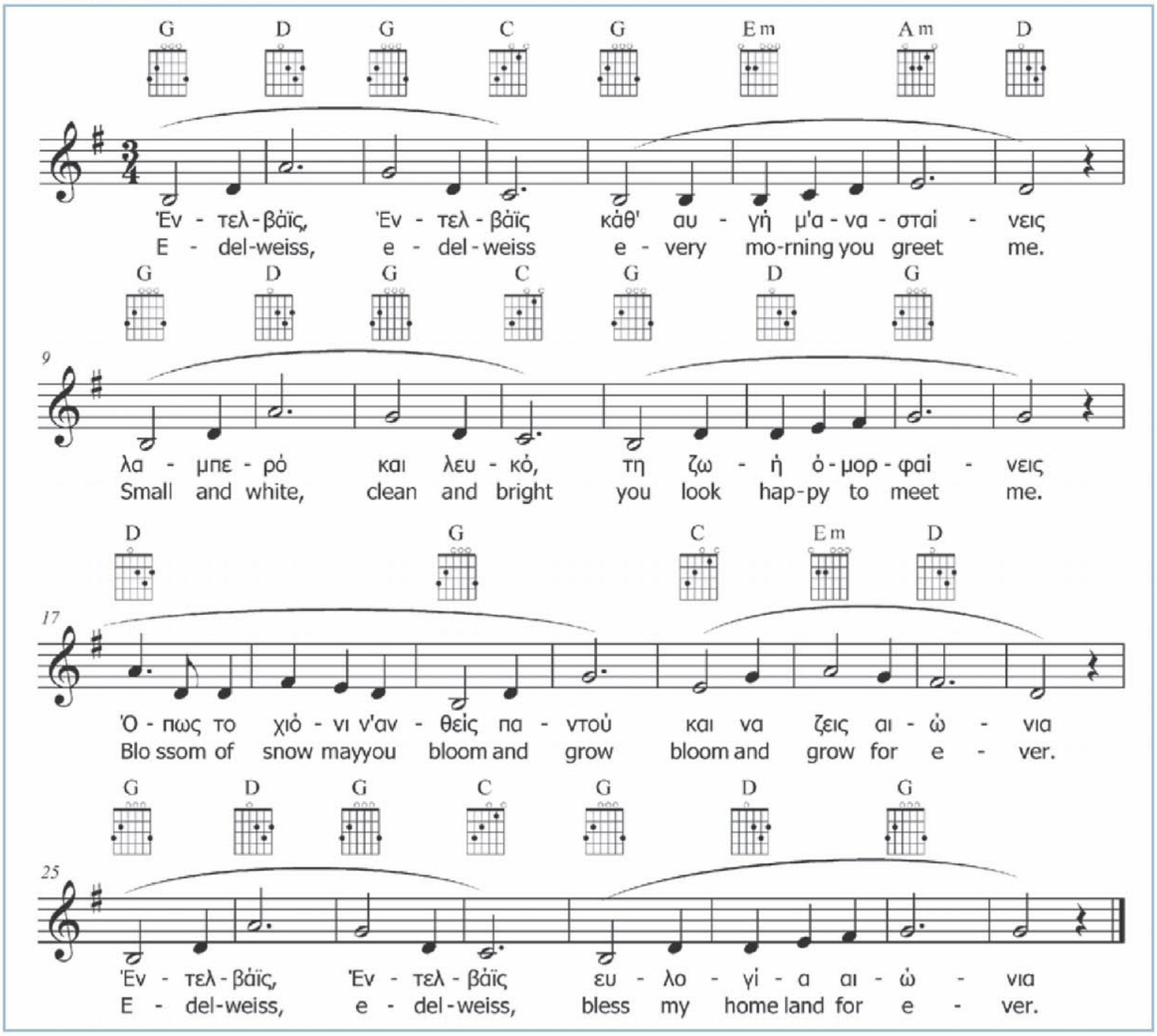

**Άσπρο αγριολούλουδο των Άλπεων.*

Κιθάρα

Έγχορδο νυκτό μουσικό όργανο αρχαίας προέλευσης. Είναι το κύριο λαϊκό μουσικό όργανο της Ισπανίας και της Λατινικής Αμερικής. Από τα μέσα του 19ου αι., η κιθάρα έπαψε να χρησιμοποιείται μόνο ως ένα απλό λαϊκό μουσικό όργανο. Οι συνθέτες την χρησιμοποίησαν σε έργα μουσικής δωματίου, συμφωνικά κοντσέρτα αλλά και σε έργα για σόλο κιθάρα με υψηλές δεξιοτεχνικές απαιτήσεις.

ΑΚΡΟΑΣΗ Να ακούσετε το "Δόξα στ' όνομά του" από τη Γερμανική Λειτουργία του Φραντς Σούμπερτ και το "Εντελβάις" από την κινηματογραφική ταινία "Η μελωδία της ευτυχίας" (The Sound of Music) του Ρίτσαρντ Ρότζερς (Richard Rodgers) και να τα συγκρίνετε μεταξύ τους στο Τετράδιο Εργασιών σας.

Κανόνας

Τραγουδήστε τον πιο κάτω κανόνα.

Η μουσική θα ζει
(Himmel und Erde)

Γερμανικός Κανόνας

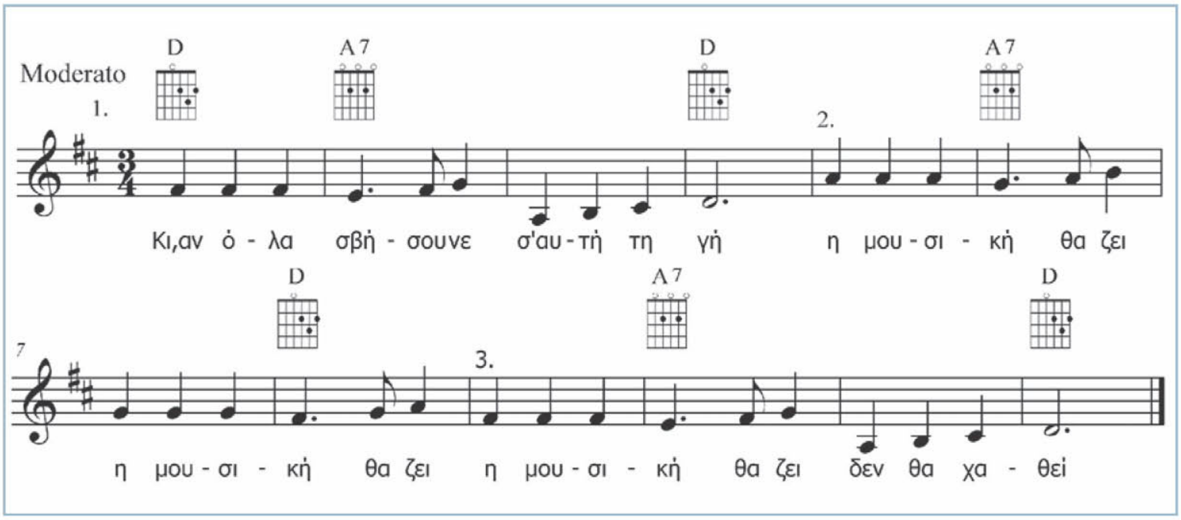

Ε΄ ΕΝΟΤΗΤΑ:
ΤΑΞΙΔΕΥΩ ΜΕ ΤΗ ΜΟΥΣΙΚΗ
1 β. Ταξίδι στο παρελθόν

Σκοπός: Εκμάθηση και αναγνώριση της τριμερούς μορφής.
Εφαρμογή των συγχορδιών I και V.

Λέξεις Κλειδιά: Τριμερής μορφή, συγχορδίες I και V, Χούμπερτινγκ Ένγκελμπερτ, "Το αίνιγμα", Πιοτρ Ίλιτς Τσαϊκόφσκι, σουίτα μπαλέτου "Καρυοθραύστης", εμβατήριο, πιτσικάτο, κορώνα, πίκολο, μπάσο κλαρινέτο.

Τριμερής Μορφή. Είναι η δομική κατασκευή μουσικού έργου σε τρεις ενότητες, στις οποίες συνήθως η τρίτη αποτελεί ακριβή ή περίπου ακριβή επανάληψη της πρώτης.

Τραγούδι

(α) Να τραγουδήσετε "Το αίνιγμα" από την όπερα "Χένσελ και Γκρέτελ" του Ένγκελμπερτ Χούμπερντινκ (Engelbert Humperdinck). Προσέξτε την κορώνα 𝄐 στο μέτρο 6.

Το αίνιγμα
(από την όπερα "Χένσελ και Γκρέτελ")

Ένγκελμπερτ Χούμπερντινκ
Engelbert Humperdinck
(Γερμανός, 1854-1921)
Απόδοση στα Ελληνικά: Μάρω Σκορδή

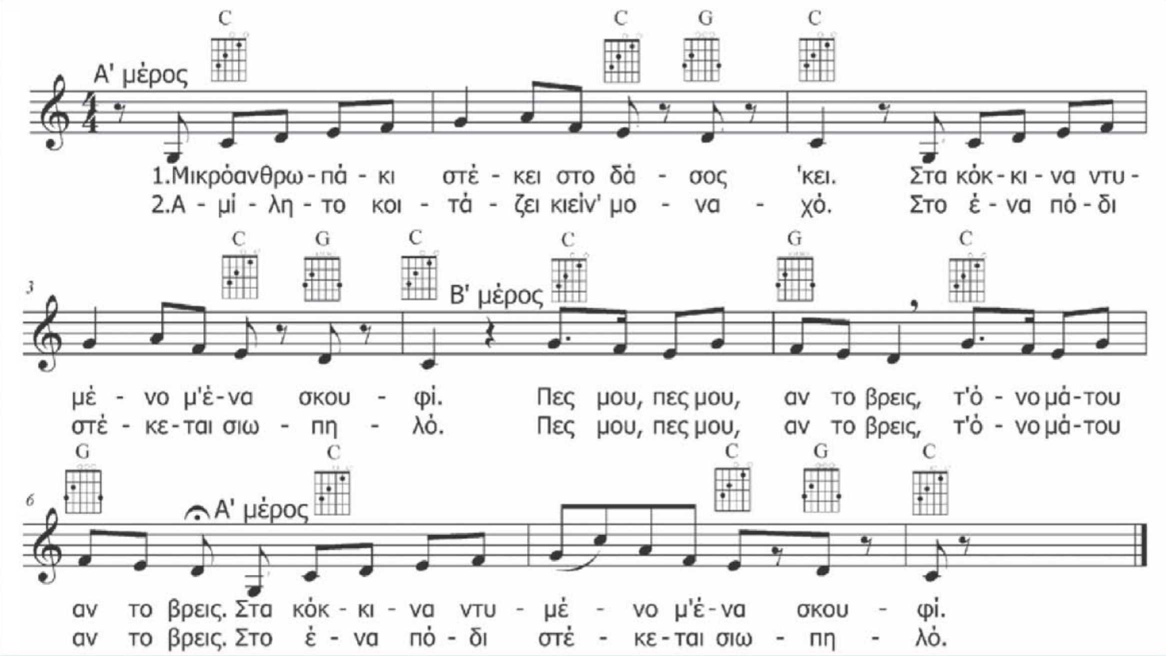

(β) Να χωριστείτε σε δύο ομάδες. Η Α΄ ομάδα να εκτελεί νότες της 1ης, δηλαδή της τονικής συγχορδίας στην κλίμακα της Ντο (Ντο, Μι, Σολ, Ντο[1]) και η Β΄ ομάδα να εκτελεί νότες της 5ης, δηλαδή της δεσπόζουσας συγχορδίας (Σολ, Σι, Ρε, Σολ[1]). Να χρησιμοποιήσετε αυλούς και μελωδικά κρουστά όργανα. Με την καθοδήγηση του καθηγητή σας να εναλλάσσετε τις δύο συγχορδίες:

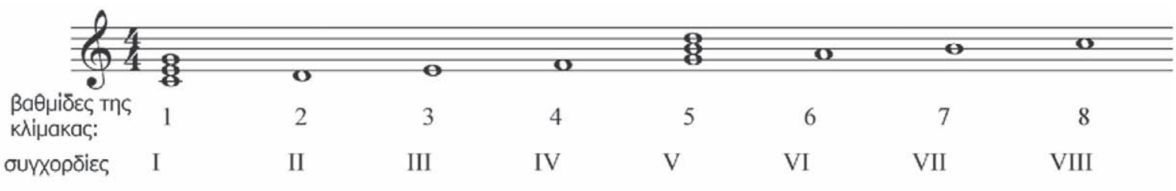

(γ) Το τραγούδι "Το αίνιγμα" είναι γραμμένο στην κλίμακα της Ντο μείζονος. Ενώ τραγουδάτε το τραγούδι, να εναλλάσσετε στο β΄ μέρος μόνο (μεσαίο μέρος) τις δύο συγχορδίες (της Ιης και της Vης συγχορδίας), με τη βοήθεια του καθηγητή σας. Προσέξετε το άκουσμα της εναλλαγής των δύο συγχορδιών στον τρίτο και στον πρώτο χρόνο του μέτρου του β΄ μέρους του τραγουδιού.

Συνθέτης. Ένγκελμπερτ Χούμπερντινκ (Engelbert Humperdinck, Γερμανός 1854-1921). Γνωστός για την όπερά του "Χένσελ και Γκρέτελ". Ο Ένγκελμπερτ Χούμπερντιγκ έγραψε αρχικά την όπερα αυτή για την αδελφή του το 1890. Η πρώτη εκτέλεση έγινε, με τεράστια επιτυχία, το 1893 στη Βαϊμάρη, υπό τη διεύθυνση του Ρίχαρντ Στράους.

Υπόθεση. Ο Χένσελ και η Γκρέτελ πηγαίνουν στο δάσος για να μαζέψουν φράουλες. Η φτωχή και απελπισμένη μητέρα τους, τους είπε να μην γυρίσουν σπίτι αν δεν γεμίσουν το καλάθι τους. Η Γκρέτελ φτιάχνει ένα στεφάνι και τραγουδά το **"Μικρό ανθρωπάκι στέκει στο δάσος Κει"**.

Νυχτώνει, τα παιδιά δεν μπορούν να βρουν το δρόμο για το σπίτι. Πέφτουν για ύπνο, αφού πρώτα προσεύχονται στους αγγέλους. Το πρωί βλέπουν την καλύβα της μάγισσας που είναι φτιαγμένη από μελόψωμο και αρχίζουν να τη δαγκώνουν. Η μάγισσα αρπάζει τον Χένσελ και τον κλειδώνει στο κλουβί, ενώ στέλνει την Γκρέτελ να φέρει αμύγδαλα και σταφίδες, για να παχύνει τον Χένσελ πριν τον ψήσει και τον κάνει μελόψωμο. Η Γκρέτελ με τη βοήθεια του Χένσελ καταφέρνει να σπρώξει τη μάγισσα στο φούρνο. Όλα τα παιδιά που είχε αρπάξει η μάγισσα και τα μεταμόρφωσε σε μελόψωμα, ξαναγίνονται αληθινά παιδιά και ευτυχισμένα επιστρέφουν στα σπίτια τους.

ΑΚΡΟΑΣΗ "Εμβατήριο" από τη Σουίτα μπαλέτου "Ο Καρυοθραύστης" του Πιοτρ Ίλιτς Τσαϊκόφσκι (Piotr Ilyich Tchaikovsky) (Ρώσος, 1840-1893)

Ο Καρυοθραύστης (Σουίτα Μπαλέτου)

Συνθέτης: Πιοτρ Ίλιτς Τσαϊκόφσκι (Piotr Iliyich Tchaikovsky) (Ρώσος, 1840-1893).

Συνθέτης: Πιότρ Ίλιτς Τσαϊκόφσκι (Piotr Ilyich Tchaikovsky). Ρώσος συνθέτης που έζησε από το 1840-1893. Έγραψε πολλά έργα μεταξύ των οποίων συμφωνίες, μπαλέτα, όπερες, κοντσέρτα, έργα για πιάνο κ.λπ. Τα συμφωνικά του έργα διακρίνονται για τις υπέροχες μελωδίες τους και τα πλούσια ηχοχρώματα από τις ευφάνταστες ενορχηστρώσεις του.

Καρυοθραύστης. Είναι ένα μπαλέτο που βασίζεται σε μία ιστορία του Γερμανού Ε.Τ.Α. Χόφμανν, γνωστού από τα περίφημα παραμύθια του. Την ιστορία αυτή την επεξεργάστηκε και την παρουσίασε στη Γαλλία ο Αλέξανδρος Δουμάς. Στο κείμενο του Αλ. Δουμά στηρίχθηκε η υπόθεση του μπαλέτου.

Η ιστορία. Την παραμονή των Χριστουγέννων ο μυστηριώδης νονός της Κλάρας ο κύριος Ντρόσσελμέγιερ της χαρίζει ένα μεγάλο Καρυοθραύστη με ανθρώπινη μορφή, ντυμένο στρατιωτικά. Το βράδυ η Κλάρα μένει στη μεγάλη σάλα κάτω από το Χριστουγεννιάτικο δέντρο μαζί με τον Καρυοθραύστη της. Όταν το ρολόι κτυπά μεσάνυχτα, ο Καρυοθραύστης και τα υπόλοιπα παιχνίδια ζωντανεύουν. Αρχίζει τότε μια τρομερή μάχη ανάμεσα στα παιχνίδια με αρχηγό τον Καρυοθραύστη και τα ποντίκια με αρχηγό το Βασιλιά Ποντικό. Η Κλάρα βοηθά τον Καρυοθραύστη να κερδίσει τη μάχη πετώντας μια από τις παντόφλες της στο Βασιλιά των Ποντικών. Τότε ο Καρυοθραύστης μεταμορφώνεται σε πρίγκιπα και μαζί ταξιδεύουν στο Βασίλειο της Νεράϊδας των Ζαχαρωτών. Εκεί, προς τιμή τους διοργανώνονται διάφοροι χοροί.

Το “Εμβατήριο” από τη Σουίτα μπαλέτου “Καρυοθραύστης” του Πιότρ Ίλιτς Τσαϊκόφσκι περιγράφει τη μάχη μεταξύ των παιχνιδιών με αρχηγό τον Καρυοθραύστη και των ποντικών. Τα πρώτα δύο θέματα ακούονται το ένα ύστερα από το άλλο. Μπορείτε να φανταστείτε ότι το Α΄ Θέμα αντιπροσωπεύει τον Καρυοθραύστη που περπατά αγέρωχος και οδηγεί τα παιχνίδια στη μάχη. Το Β΄ Θέμα περιγράφει τα μικρά και γρήγορα βήματα των ποντικών. Το Γ΄ θέμα περιγράφει τη μάχη.

Φύλλο Ακρόασης

1. Θέμα Α

2. Θέμα Β

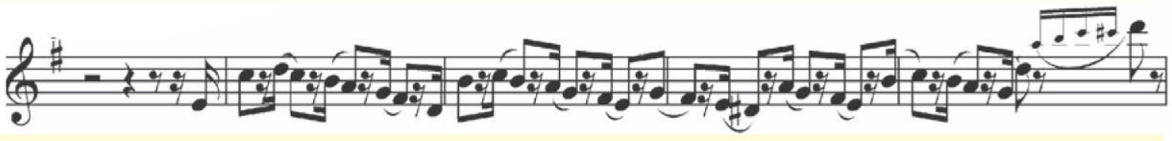

3. Θέμα Γ

(α) Ενώ ακούτε το "Εμβατήριο" από το μπαλέτο "Καρυοθραύστης" του Πιότρ Ίλιτς Τσαϊκόφσκι (Piotr Ilyich Tchaikovsky), να σημειώσετε πιο κάτω τη σειρά με την οποία ακούονται τα τρία βασικά θέματα. Να χρησιμοποιήσετε τα γράμματα Α, Β, Γ:

....

(β) Σε ποια μορφή νομίζετε ότι είναι γραμμένο το Εμβατήριο αυτό;

....

(γ) Να σχολιάσετε το ρυθμό του Γ΄Θέματος

....

Ε΄ ΕΝΟΤΗΤΑ:
ΤΑΞΙΔΕΥΩ ΜΕ ΤΗ ΜΟΥΣΙΚΗ
2. Στη χώρα του παραμυθιού

Σκοπός: Εξοικείωση με το accelerando, το rallentando, το a tempo, τον τονισμό, το crescendo, diminuendo, τη μονομερή μορφή, την παύση τετάρτου και το τετραμερές μέτρο.

Λέξεις Κλειδιά: accelerando, rallentando, a tempo, τονισμός, crescendo, diminuendo, στακάτο, μονομερής μορφή, παύση τετάρτου, τετραμερές μέτρο, φαγκότο, τύμπανα ορχήστρας, γκλόνκεσπίλ, Έντουαρντ Γκρίγκ, Σουίτα Πέερ Γκυντ, πόλκα, Γιόζεφ και Γιόχαν ο ΙΙ Στράους.

Τετραμερές μέτρο. Είναι το μέτρο εκείνο, στο οποίο σε κάθε τέσσερις ρυθμικούς κτύπους, ο πρώτος είναι ισχυρός.

Μονομερής Μορφή. Όρος που χρησιμοποιείται για συνθέσεις που αποτελούνται από μία δομική ενότητα. Συνήθως πρόκειται για συνθέσεις που έχουν μόνο ένα μουσικό θέμα.

Τύμπανα ορχήστρας

(ιτ. timpani, αγγλ. Kettledrums). Είναι κρουστά μεμβρανόφωνα όργανα, χορδισμένα σε συγκεκριμένους ήχους με διαφορετικό τονικό ύψος.

ΑΚΡΟΑΣΗ 1. "Στο παλάτι του βασιλιά του βουνού" (από τη Σουίτα "Πέερ Γκυντ").

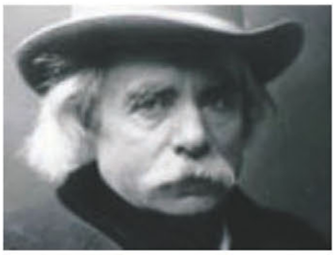

Συνθέτης. Ένβαρντ Γκρίγκ (Edvard Grieg, 1843-1907). Νορβηγός συνθέτης. Δεν υπήρξε μόνο ο πιο σημαντικός συνθέτης της Νορβηγίας, αλλά ήταν και ο πρώτος Σκανδιναβός συνθέτης που κέρδισε παγκόσμια αναγνώριση. Αγάπησε με πάθος τη λαϊκή νορβηγική μουσική, χαρακτηριστικά της οποίας χρησιμοποίησε έντονα στη μουσική του.

Υπόθεση του αποσπάσματος. Στο συγκεκριμένο απόσπασμα, περιγράφεται ένα εξωτικό μέρος της ιστορίας. Ο ήρωας του έργου Πέερ Γκυντ είναι ένας ανήσυχος και επιπόλαιος νεαρός ο οποίος, μετά από μια κακή πράξη, καταφεύγει στο παλάτι του βασιλιά του βουνού που το φυλάνε τα ξωτικά. Ο βασιλιάς τον φιλοξενεί αλλά η συμπεριφορά του Πέερ δείχνει ασέβεια και ο βασιλιάς διατάζει τα ξωτικά να τον σκοτώσουν. Η μουσική περιγράφει τη σκηνή αυτή, όπου τα ξωτικά κινούνται

με αργές κινήσεις απειλητικά προς τον Πέερ, ενώ στη συνέχεια γίνονται όλο και πιο επιθετικά και με φωνές, ορμούν επάνω του εξαγριωμένα. Ο Πέερ φωνάζει δυνατά το όνομα της μητέρας του και με θαυμαστό τρόπο τα ξωτικά εξαφανίζονται. Ο Πέερ βρίσκεται έξω από το παλάτι του βασιλιά μόνος και ασφαλής.

Φαγκότο

(ιτ. Fagotto, αγγλ. Bassoon). Βαθύφωνο όργανο της οικογένειας των ξύλινων πνευστών. Έχει διπλή γλωττίδα, όπως το όμποε και το αγγλικό κόρνο.

Φύλλο ακρόασης. Ενώ ακούτε το απόσπασμα "Στο παλάτι του βασιλιά του βουνού" από τη Σουίτα "Πέερ Γκυντ" του Έντβαρντ Γκρίγκ, να συμπληρώσετε το πιο κάτω φύλλο ακρόασης:

Φύλλο Ακρόασης

Στο παλάτι του βασιλιά του βουνού
(μέρος της παρτιτούρας)

Έντβαρντ Γκρίγκ
Edvard Grieg (1843-1907)

Το θέμα ακούγεται πρώτα από τα βιολοντσέλα και μετά από το φαγκότο:

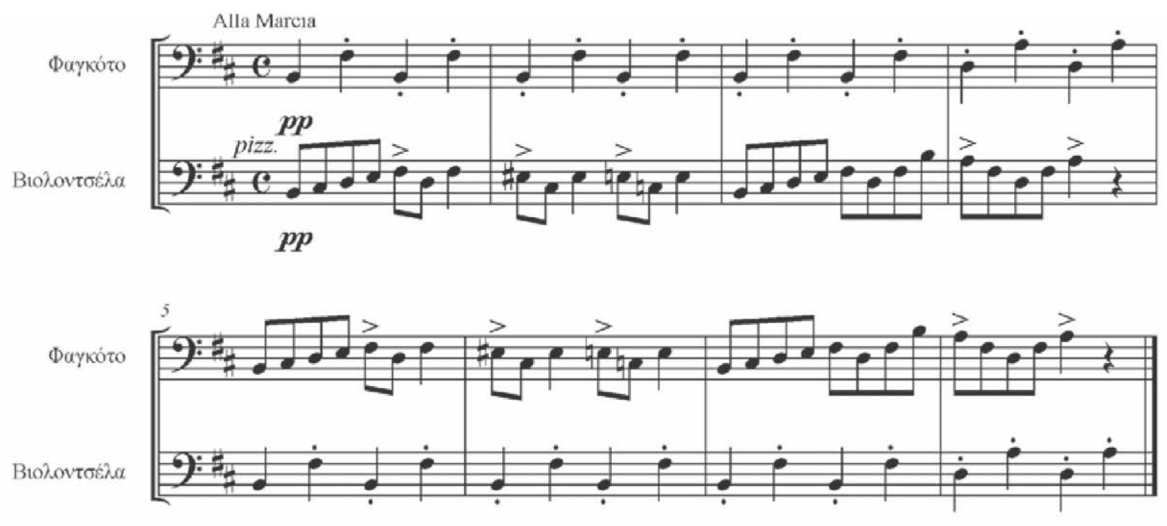

1. Η πιο πάνω μελωδία επαναλαμβάνεται συνολικά 19 φορές. Με ποιους τρόπους, νομίζετε ότι ο συνθέτης διατηρεί αμείωτο το ενδιαφέρον του ακροατή:

(α) ....

(β) ....

(γ) ....

2. Ποια συναισθήματα σας δημιουργεί το άκουσμα του έργου;

....

Τραγούδι

Να τραγουδήσετε το "Στο παλάτι του βασιλιά του βουνού", τραγούδι βασισμένο στο 4ο μέρος από τη Σουίτα "Πέερ Γκυντ" (Peer Gynt) του Έντβαρντ Γκρίνγκ (Edvard Grieg), (1843-1907).

" Στο παλάτι του βασιλιά του βουνού "

Έντβαρντ Γκρίνγκ (Edvard Grieg)

Προσαρμογή στίχων στα Ελληνικά: Μάρω Σκορδή

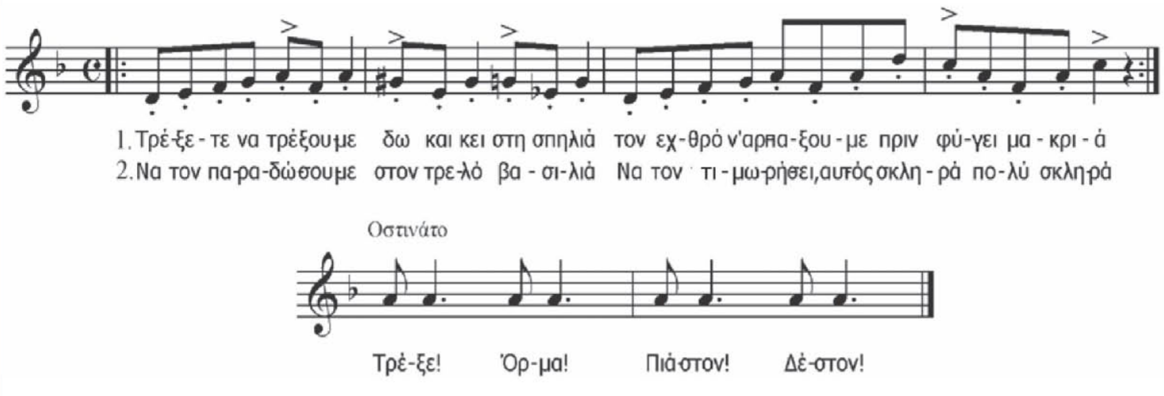

Ενορχήστρωση

Να εκτελέσετε την πιο κάτω ενορχήστρωση, με τη βοήθεια του καθηγητή σας, και να προσέξετε τα εκφραστικά στοιχεία που υπάρχουν. Μια ομάδα να τραγουδά τη μελωδία με τους πιο πάνω στίχους.

"Στο παλάτι του βασιλιά του βουνού"

4ο μέρος από τη Σουίτα "Πέερ Γκυντ"

Έντβαρντ Γκρίγκ
(Edvard Grieg, 1843-1907)
Ενορχήστρωση: Μιχάλης Σταυρίδης

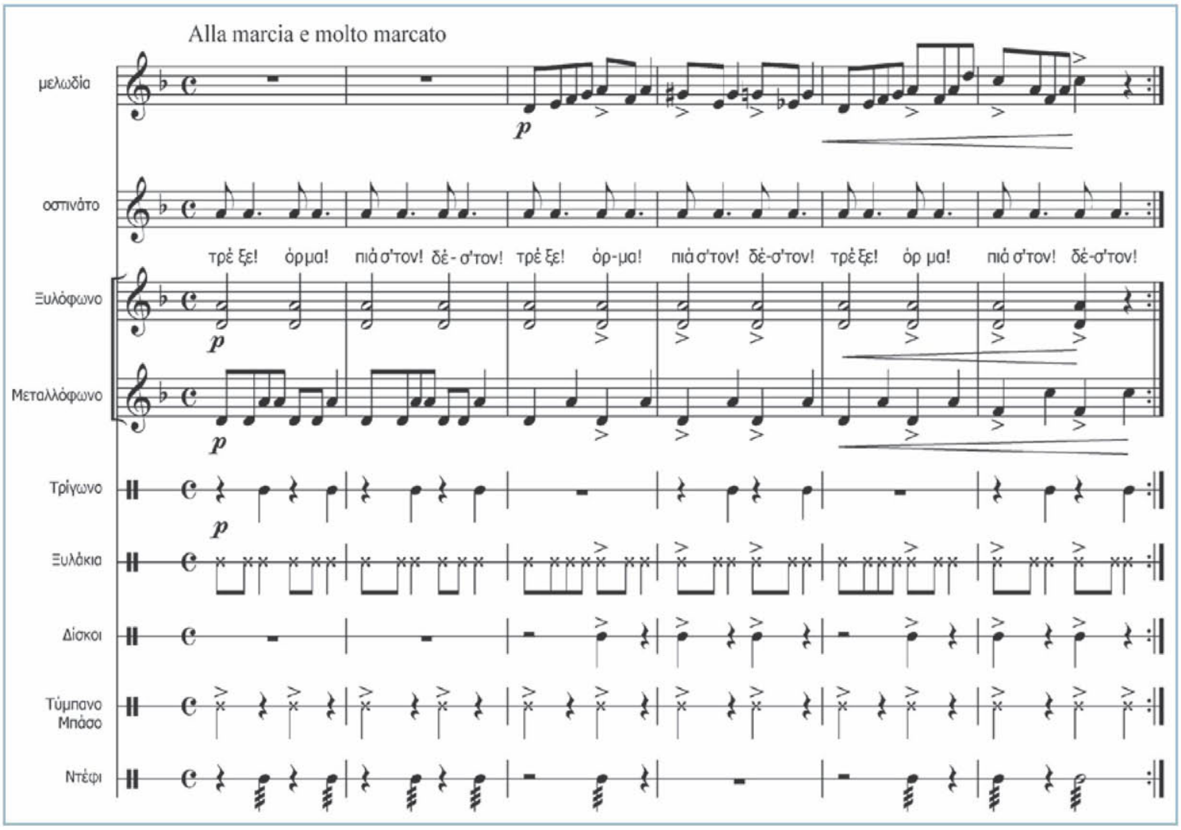

ΑΚΡΟΑΣΗ 2 Καγκουρώ (από το έργο "Το Καρναβάλι των Ζώων") του Καμίγ Σαιν-Σανς (Camille Saint-Saens, 1835-1921), (βλ.Γ΄ενότητα Μάθημα 3)

Φύλλο Ακρόασης

Να ακούσετε το "Καγκουρώ" από το έργο "Το Καρναβάλι των ζώων" του Καμίγ Σαιν-Σανς και

(α) να κάνετε παρατηρήσεις αναφορικά με την **επιτάχυνση (accelerando)**, την **επιβράδυνση (rallentando)** και τη σταδιακή μείωση της έντασης του ήχου **(diminuendo)**:

Καγκουρώ
(από το "Καρναβάλι των ζώων")

Καμίγ Σαιν-Σανς
Camille Saint-Saens (1835-1921)

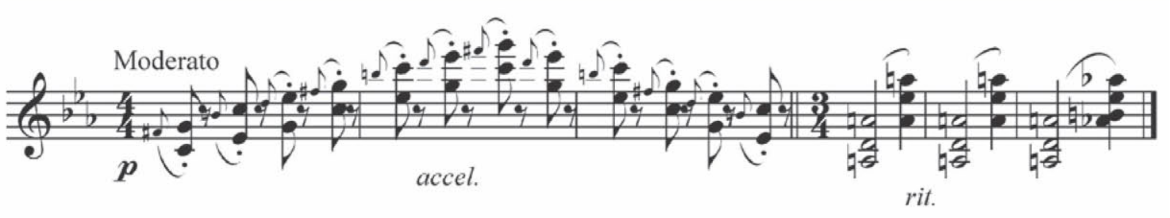

....

....

(β) Ποια μουσικά όργανα εκτελούν το πιο πάνω κομμάτι;

....

ΑΚΡΟΑΣΗ 3 Pizzicato Polka, opus 234

Γράφτηκε το 1869 από τα αδέλφια **Γιόζεφ** και **Γιόχαν Στράους ο ΙΙ** (Το ΙΙ αναφέρεται στον γιό Γιόχαν, ο οποίος είχε το όνομα του πατέρα του), για συναυλίες στη Ρωσία. Είναι ενορχηστρωμένη για ορχήστρα εγχόρδων και γκλόκενσπηλ. Το έργο αγαπήθηκε πολύ στη Βιέννη, στην Ιταλία και σε άλλες χώρες της Ευρώπης.

Πόλκα

Λαϊκός χορός της Βοημίας που διαδόθηκε σε όλη την Ευρώπη. Μελωδίες που χορεύονται στο χορό αυτό, χρησιμοποιήθηκαν από διάφορους συνθέτες.

Συνθέτης. Γιόχαν Στράους ο ΙΙ (Johann Strauss II). Αυστριακός συνθέτης, διευθυντής ορχήστρας και βιολιστής. Έζησε από το 1825-1899 και είναι το πιο διάσημο μέλος της οικογένειας Στράους. Ήταν γιος του Γιόχαν Στράους Ι και δικαίως γνωστός ως ο "Βασιλιάς του Βαλς". Είναι πολύ γνωστός για τα βιεννέζικα βαλς του, τα οποία διακρίνονται για τη γοητευτική μελωδία τους και τον παιγνιδιάρικο ρυθμό τους. Ανάμεσα στις συνθέσεις του ξεχωρίζουν: "Ο ωραίος γαλάζιος Δούναβης", "Βιεννέζικο Αίμα" κ.ά. Έγραψε επίσης οπερέτες όπως "Δαντέλα της βασίλισσας", "Ο Τσιγγάνος Βαρώνος", "Νυχτερίδα" κ.ά. Έγραψε, επίσης, με επιτυχία πόλκες και εμβατήρια.

Συνθέτης. Γιόζεφ Στράους (Joseph Strauss). Αυστριακός συνθέτης (1827-1870) που έγραψε βαλς και πόλκες, αδελφός του Γιόχαν Στράους II.

Γκλόκενσπηλ (glockenspiel)

Κρουστό όργανο που αποτελείται από κουρδισμένες μεταλλικές πλάκες. Παράγει ένα λεπτό, σαν καμπάνα, ήχο, όταν παίζεται με επικρουστήρες.

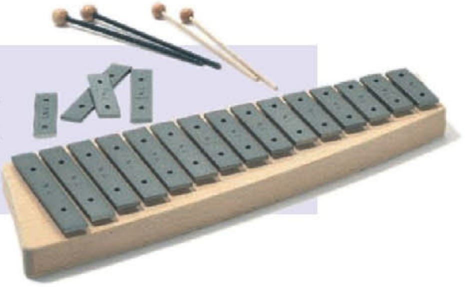

ΣΤ΄ ΕΝΟΤΗΤΑ
ΧΟΡΕΥΩ ΜΕ ΤΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

1α. Χορεύω Ελληνικά - Καλαματιανός

1β. Χορεύω Ελληνικά - Τσάμικος

2. Χορεύω Ευρωπαϊκά - Βαλς

ΣΤ΄ ΕΝΟΤΗΤΑ:
ΧΟΡΕΥΩ ΜΕ ΤΗ ΜΟΥΣΙΚΗ
1α. Χορεύω Ελληνικά - Καλαματιανός

Σκοπός: Εκμάθηση του μέτρου 7/8, του Καλαματιανού ρυθμού, της Λα Ελάσσονος Αρμονικής Κλίμακας, του Τριημιτονίου και της νότας Σολ δίεση.

Λέξεις Κλειδιά: Μέτρο 7/8, Καλαματιανός, κλίμακα της λα ελάσσονος αρμονικής, τριημιτόνιο, νότα σολ δίεση, βιολί, πιάνο, Μάνος Χατζιδάκις," Μια μικρή λευκή αχιβάδα", Άλκης Μπαλτάς, "Κυπριακή Σουίτα για βιολί και πιάνο".

Καλαματιανός ρυθμός 7/8

Χορός

Να τραγουδάτε και ταυτόχρονα να χορεύετε το παραδοσιακό τραγούδι Μακεδονίας "Μήλο μου κόκκινο", που είναι σε ρυθμό Καλαματιανού.

Μήλο μου κόκκινο
Παραδοσιακό τραγούδι Μακεδονίας

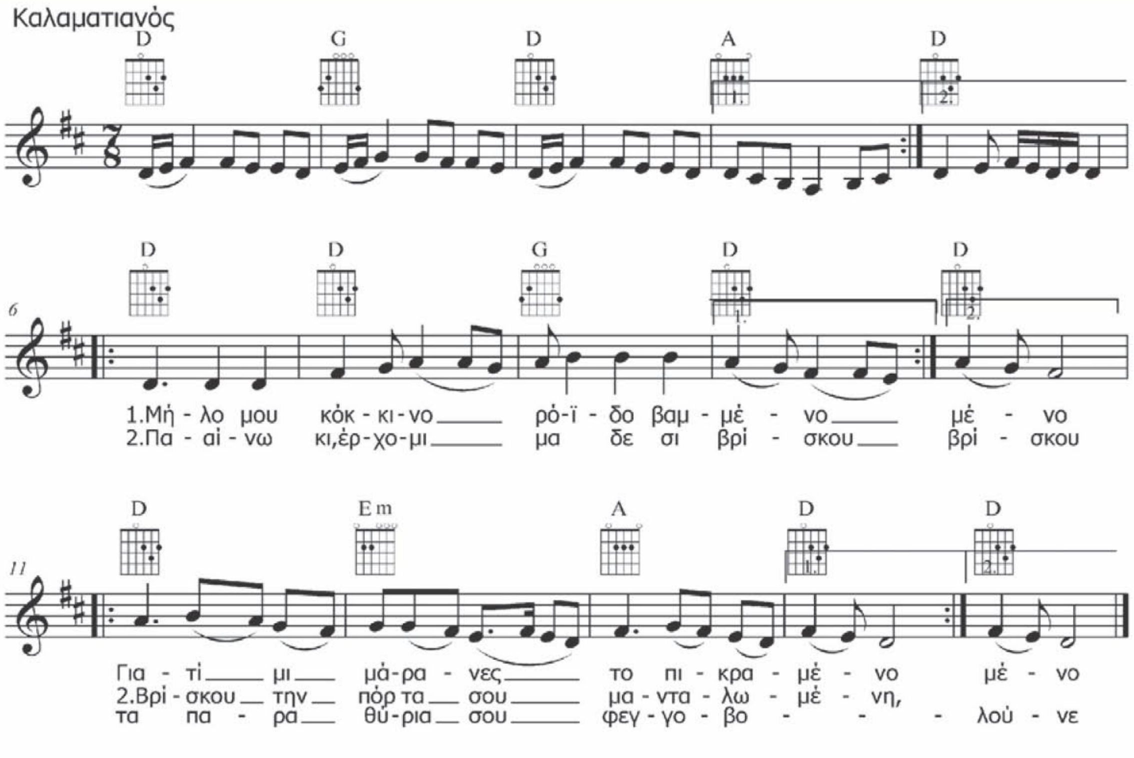

3. Ρουτώ το πάπλωμα 'Που είν' η κυρά σου;' (δις)
"Κυρά μ' δεν΄είνι δω πάει σι τση βρύση
Πάει σι να πιει νιρό κι να γιουμίσει (δις)

Τραγούδι

Να τραγουδήσετε το πιο κάτω ελληνικό δημοτικό τραγούδι "Καλότυχα είναι τα βουνά" και μετά να εργαστείτε στο Τετράδιο Εργασιών, για να σχηματίσετε την αρμονική κλίμακα της λα ελάσσονος πάνω στην οποία βασίζεται το τραγούδι.

Καλότυχα είναι τα βουνά

Ελληνικό δημοτικό τραγούδι

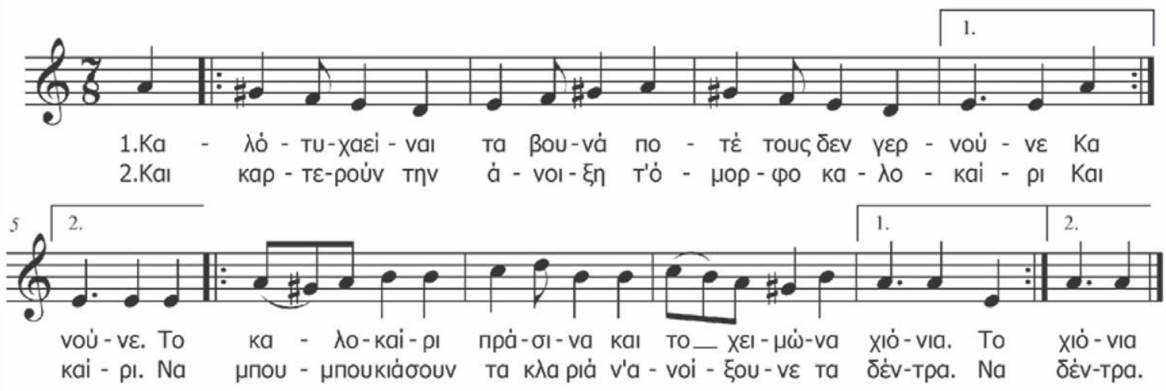

3.Να βγουν οι στάνες στα βουνά να βγούν οι βλαχοπούλες
Να βγούν και τα βλαχόπουλα λαλώντας τις φλογέρες.

Ελλάσων Κλίμακα Αρμονική

Διαδοχή οκτώ φθόγγων σε ανιούσα ή κατιούσα κίνηση με τη διάταξη:
Τόνος - Ημιτόνιο - Τόνος - Τόνος - Ημιτόνιο - Τριημιτόνιο - Ημιτόνιο.

Τριημιτόνιο 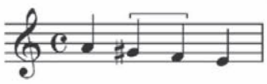

Τριημιτόνιο. Όπως θα προσέξατε, εκτός από τους τόνους και τα ημιτόνια που μάθατε, υπάρχει και η απόσταση τριών ημιτονίων που ονομάζεται τριημιτόνιο (3 ημιτόνια ή 1 ½ τόνος). Όπως το ημιτόνιο και ο τόνος, έτσι και το τριημιτόνιο αναφέρεται ανάμεσα σε δύο διαδοχικές νότες μιας διατονικής κλίμακας. Το τριημιτόνιο είναι χαρακτηριστικό διάστημα σε ελληνικά παραδοσιακά τραγούδια, καθώς και σε δημοτικά τραγούδια των Βαλκανίων και στη Βυζαντινή Μουσική.

Ενορχήστρωση

Να εκτελέσετε την πιο κάτω ενορχήστρωση του τραγουδιού "Καλότυχα είναι τα βουνά"

Καλότυχα είναι τα βουνά

Ελληνικό δημοτικό τραγούδι

Ενορχήστρωση: Μιχάλης Σταυρίδης

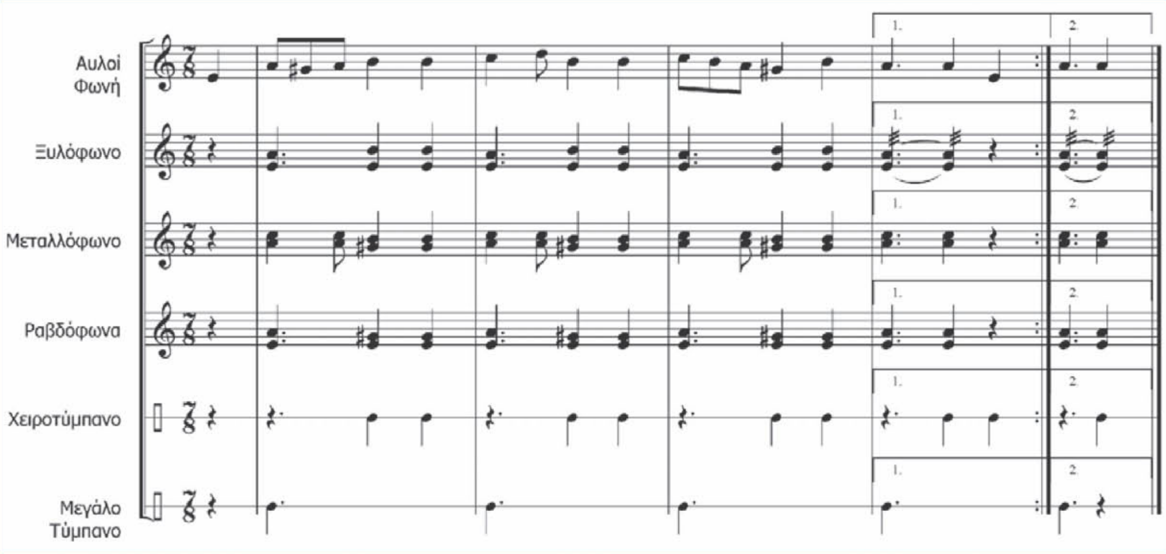

Κανόνας

Να τραγουδήσετε το δίφωνο κανόνα "Θαλασσινός σκοπός" που είναι γραμμένος σε μέτρο 7/8.

Θαλασσινός σκοπός

Δίφωνος Κανόνας

Στίχοι και Μουσική: Μιχάλης Σταυρίδης

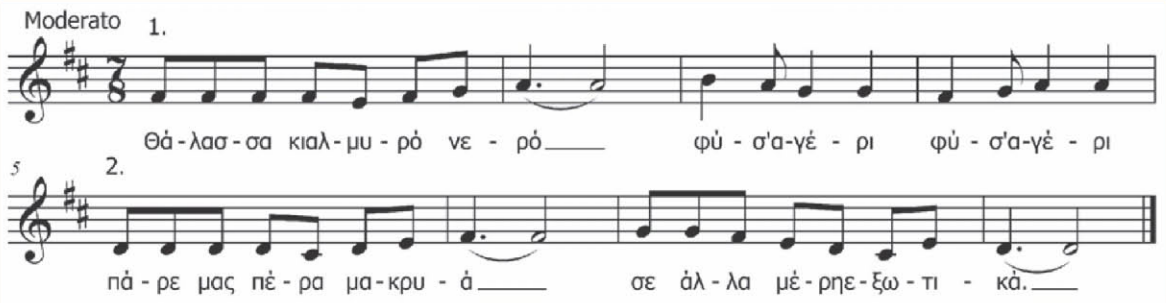

Η παραδοσιακή μουσική έχει σημαντική θέση στα έργα πολλών Ελλήνων συνθετών και ιδιαίτερα ο ρυθμός του Καλαματιανού. Ακούστε μερικά παραδείγματα:

ΑΚΡΟΑΣΗ 1 "Καλαματιανός" Moderato. Σειρά 1η αρ.8 από το έργο "36 Ελληνικοί Χοροί" (1935)

Συνθέτης. Νίκος Σκαλκώτας (1904-1949) (Δ΄ ενότητα).

Το έργο. Οι "36 Ελληνικοί Χοροί για Ορχήστρα" (1935) του Νίκου Σκαλκώτα είναι το πιο δημοφιλές και σημαντικό έργο του συνθέτη, το μόνο που είχε γίνει γνωστό στην Ελλάδα όσο ζούσε (βλ. "Ηπειρώτικος χορός", Δ΄ ενότητα). Το ενδιαφέρον και η αγάπη του Σκαλκώτα για την ελληνική δημοτική μουσική διατηρήθηκαν ζωντανά σ' όλη του τη σταδιοδρομία. Στον **"Καλαματιανό",** Σειρά 1η αρ. 8, ο συνθέτης χρησιμοποιεί τα θέματα από πολλούς ελληνικούς καλαματιανούς χορούς με ευφάνταστη ενορχήστρωση, επεξεργασία και παρουσίαση. Το **κυρίως θέμα** πάνω στο οποίο είναι βασισμένος ο χορός είναι το **"Μαντήλι Καλαματιανό"**.

Προσέξτε

- Ο χορός είναι γραμμένος στη ντο μείζονα.
- Είναι σε τριμερή μορφή, ΑΒΑ΄. Προσπαθήστε να αναγνωρίσετε τα διάφορα μέρη, ενώ ακούτε το χορό.

ΑΚΡΟΑΣΗ 2 "Καλαματιανός" από το έργο "Μια μικρή λευκή αχιβάδα" για πιάνο, έργο 1 (1961)

Συνθέτης. Μάνος Χατζιδάκις (1925-1994). Ένας από τους σημαντικότερους Έλληνες μουσικοσυνθέτες. Το έργο του θεωρείται πως συνέδεσε τη λόγια με τη λαϊκή μουσική και περιλαμβάνει δεκάδες ηχογραφήσεις, πολλές από τις οποίες αναγνωρίζονται σήμερα ως κλασικές. Χαρακτηριστικά της μουσικής του είναι οι λιτές μελωδίες, οι απλές αλλά συνάμα περίτεχνες αρμονίες του, οι πρωτότυπες και γεμάτες ευαισθησία ενορχηστρώσεις του και οι πηγαίοι εξελισσόμενοι ρυθμοί του, πολλοί από τους οποίους είναι εμπνευσμένοι από τη λαϊκή και δημοτική μουσική. Στα τέλη του 1989, ο Χατζιδάκις ίδρυσε και διηύθυνε την Ορχήστρα των Χρωμάτων, με σκοπό να παρουσιάσει μεγαλύτερη ποικιλία έργων σε σχέση με αυτά που συνήθως παίζονταν από τις ελληνικές συμφωνικές ορχήστρες.

" Μια μικρή λευκή αχιβάδα" για πιάνο, έργο 1 (1961)

«.....η ΑΧΙΒΑΔΑ γράφτηκε με μια διάθεση, θά 'λεγα, αντιδράσεως στην ταλαιπωρημένη "μουσική ευαισθησία", στο με χρωματιστό μολύβι "αίσθημα" που καθορίζει ο δάσκαλος, ... Γι αυτό η ΑΧΙΒΑΔΑ πρέπει να παίζεται με αυστηρή ρυθμική αίσθηση και με το προσδιορισμένο από τη γραφή του αίσθημα. Η ΑΧΙΒΑΔΑ είναι αντιρομαντικό έργο ...... κάθε ερμηνευτική υπερβολή και ρυθμική αυθαιρεσία, γελοιοποιεί τον ερμηνευτή και εξαφανίζει την μουσική ουσία του έργου».

"Σχετικά με το ύφος και την ερμηνεία του έργου" Μάνος Χατζιδάκις.

Καλαματιανός

Για μια μικρή λευκή αχιβάδα, Έργο 1 (1947-1948) Πρελούδια και χοροί.

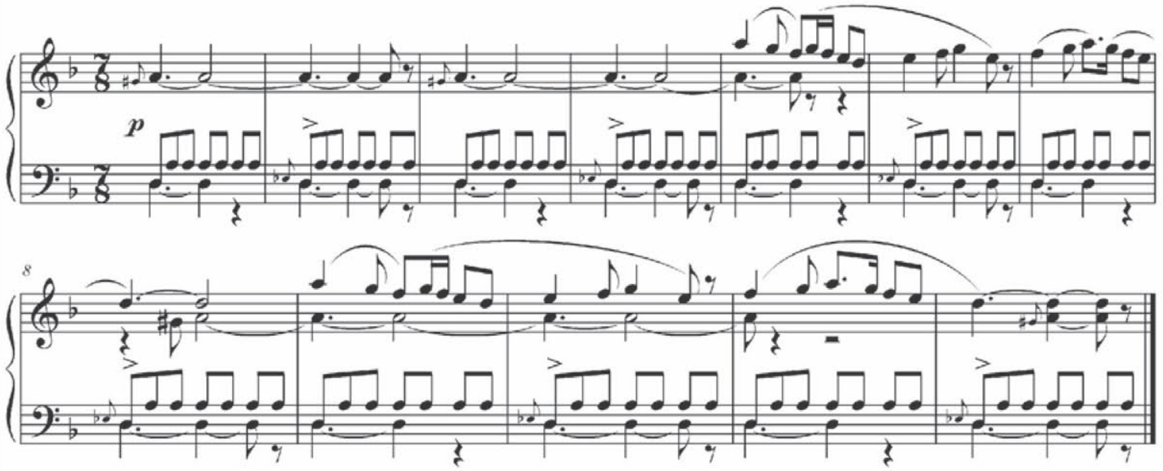

Να περιγράψετε τη συνοδεία του αριστερού χεριού ....

....

....

ΑΚΡΟΑΣΗ 3 Andante Dolente, III κίνηση από το έργο "Κυπριακή Σουίτα για βιολί και πιάνο" (βασισμένη στο κυπριακό δημοτικό τραγούδι "Το ρέσι").

Συνθέτης. Άλκης Μπαλτάς. Έλληνας συνθέτης και μαέστρος. Διετέλεσε καλλιτεχνικός διευθυντής της Κρατικής Ορχήστρας Θεσσαλονίκης, καλλιτεχνικός διευθυντής των Μουσικών Συνόλων της ΕΡΤ και καλλιτεχνικός διευθυντής της Εθνικής Λυρικής Σκηνής. Είναι καλλιτεχνικός διευθυντής του Ελληνικού Ωδείου Αθηνών, του Ωδείου Μουσικού Κολεγίου Θεσσαλονίκης και διδάσκει στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Είναι, επίσης, καλλιτεχνικός διευθυντής του Θρησκευτικού Φεστιβάλ της Πάτμου "Η Θεία Αποκάλυψη της Μουσικής". Έργα του έχουν εκτελεστεί τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό.

Andante Dolente,

III κίνηση από το έργο "Κυπριακή Σουίτα για βιολί και πιάνο"

Συνθέτης: Άλκης Μπαλτάς

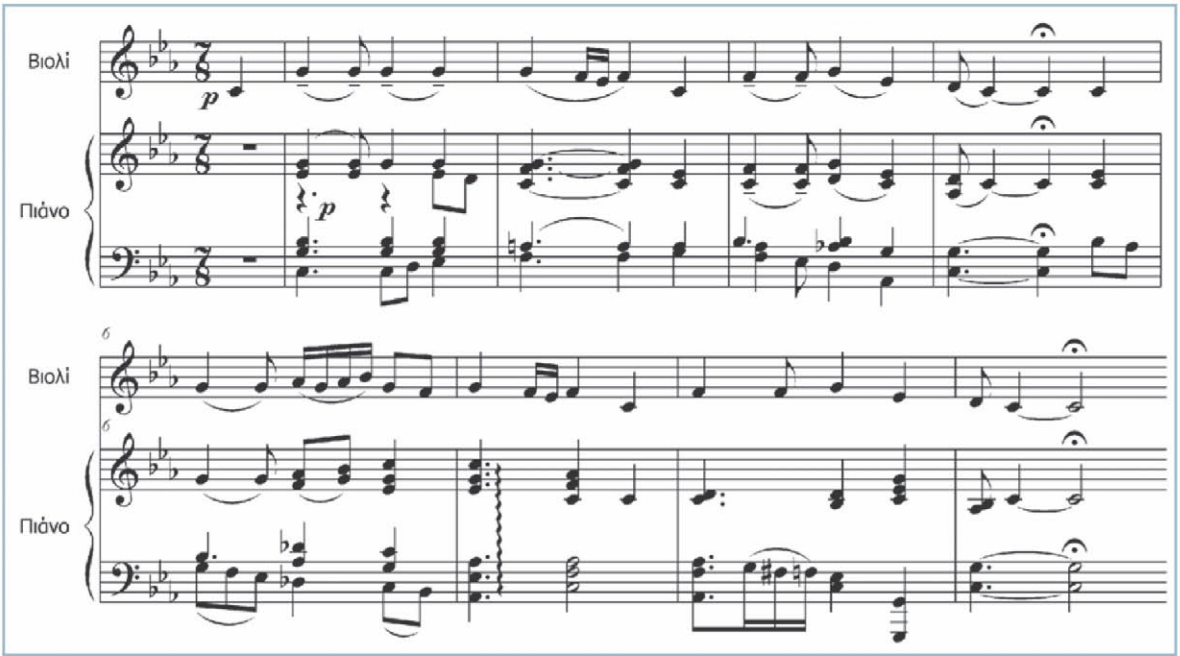

Να συγκρίνετε το πιο πάνω απόσπασμα με το κυπριακό τραγούδι "Το ρέσι":

Το ρέσι*

Κυπριακό Παραδοσιακό Τραγούδι

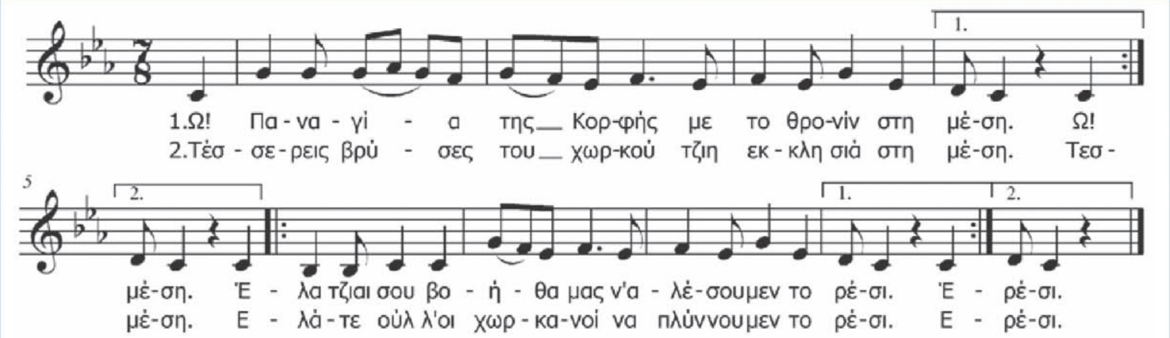

3. Ελάτε ούλλες του χωρκού στη βρύση για να πάμεν,
   να πλύννουμεν το ρέσι τους, στο γάμο τους να φάμεν.
4. Σαρανταπέντε λεμονιές τζαι ούλλες αθθισμένες,
   αλέθουσιν το ρέσιν τους, κοπέλλες στολισμένες.

*Ρέσι. Το τραγούδι αυτό είναι το χαρακτηριστικό τραγούδι που τραγουδούν οι γυναίκες σαν αρχίσουν την προπαρασκευή για το "ρέσι", δηλαδή το καθάρισμα και το κοπάνισμα σιταριού, που θα χρησιμοποιηθεί για το καθιερωμένο έδεσμα της Κυριακής του Γάμου, ιδίως στην Πάφο.

ΣΤ΄ ΕΝΟΤΗΤΑ:
ΧΟΡΕΥΩ ΜΕ ΤΗ ΜΟΥΣΙΚΗ
1β. Χορεύω Ελληνικά - Τσάμικος

Σκοπός: Γνωριμία με τον Τσάμικο και το παραδοσιακό κλαρίνο

Λέξεις Κλειδιά: Τσάμικος, παραδοσιακό κλαρίνο, μονή γλωττίδα, Μίκης Θεοδωράκης," Άξιον Εστί", Μάνος Χατζιδάκις, "Μια μικρή λευκή αχιβάδα", Νίκος Σκαλκώτας, Τσάμικος, 36 ελληνικοί χοροί.

ΠΑΙΧΝΙΔΙ. Να σταθείτε σε κύκλο, χωρισμένοι σε ομάδες και με την καθοδήγηση του καθηγητή σας να δημιουργήσετε ρυθμικές φράσεις, πάνω από μια ρυθμική συνοδεία, σε ρυθμό τσάμικο (βλ. Τετράδιο Εργασιών)

ΑΚΡΟΑΣΗ 1 Να ακούσετε το πιο κάτω τραγούδι και να το συγκρίνετε με το προηγούμενο παιχνίδι που παίξατε:

Τσάμικο

Στίχοι και Μουσική: Διονύση Σαββόπουλου

1. Τόσος κόσμος πλάι του πέρασε και τον προσπέρασε τι να ζητάει.
Επαρχιώτες στην Ομόνοια μέσα στο ψηλόβροχο αρχές του Μάη.
Ψυχές πολύβουες κι ούτ' ένα πρόσωπο τι καρτεράει.
Κλαρίνα παίζουν, κόσμος περνάει, γρήγορα πάει, γρήγορα πάει.

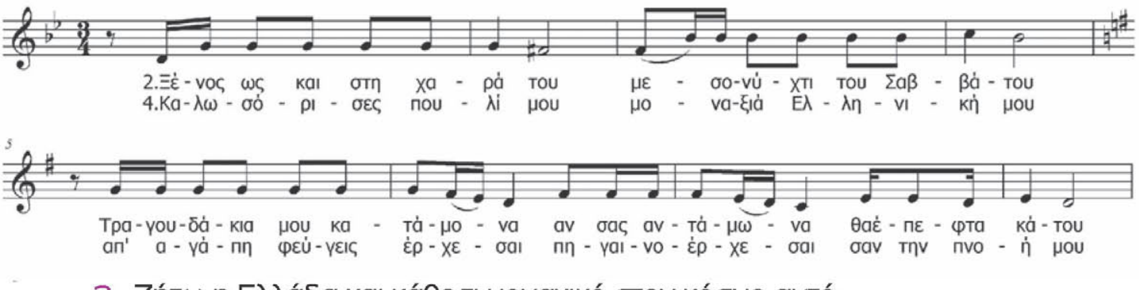

2. Ζήτω η Ελλάδα και κάθε τι μοναχικό στον κόσμο αυτό:
Ελασσόνα, Λιβαδειά, Μελβούρνη, Μόναχο, Αλαμάνα και Γραβιά, Αμέρικα, Βελεστίνο, Άγιοι Σαράντα, Εσκί Σεχίρ, Κώστας, Κώστας, Μανώλης, Πέτρος, Γιάννης, Τάκης, Πλατεία Ναβαρίνου, Διοικητηρίου και Εξαρχείων, Αλέκος, Βασίλης, Άγγελος, Μπιζανίου κι Αναλήψεως, Αγίας Τριάδας κι 25ης Μαρτίου
Η Ελλάδα που αντιστέκεται, κι η Ελλάδα που επιμένει
Κι όποιος δεν καταλαβαίνει δεν ξέρει πού πατά και πού πηγαίνει.

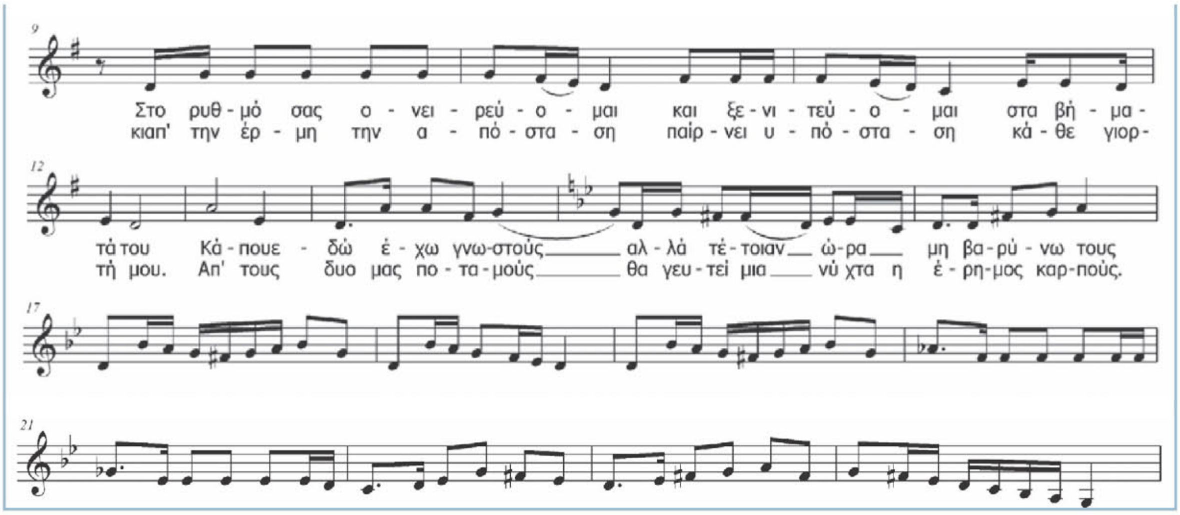

Τσάμικος

Παραδοσιακός ελληνικός χορός κατά παράδοση ανδρικός, λεβέντικος που χορεύεται κυκλικά σε μέτρο ¾. Έχει χαρακτηριστικό ρυθμικό σχήμα και περιλαμβάνει εντυπωσιακές φιγούρες του πρώτου χορευτή.

Χορός/ Ακρόαση 2

Ενώ ακούτε τον ελληνικό δημοτικό τσάμικο χορό "Κάτω στου Βάλτου", να τον τραγουδάτε και να τον χορεύετε.

Παραδοσιακό Κλαρίνο

Ξύλινο πνευστό όργανο, με μονή γλωττίδα και κυλινδρικό σωλήνα. Στην Ελλάδα πρωτοήρθε με τις βαβαρικές μπάντες που έφερε στην Αθήνα ο βασιλιάς Όθωνας. Το κλαρινέτο είναι όργανο με πολύπλοκη κατασκευή που δεν μπορεί να το φτιάξει μόνος του ο οργανοπαίκτης. Πολλοί όμως λαϊκοί οργανοπαίκτες κάνουν μικροεπεμβάσεις που διαφοροποιούν τον ήχο του οργάνου. Το παραδοσιακό κλαρίνο είναι λίγο μικρότερο και απλούστερο στην κατασκευή του από το κλαρινέτο της συμφωνικής ορχήστρας.

Μονή γλωττίδα

Κάποια ξύλινα πνευστά έχουν επιστόμιο που λειτουργεί με τη βοήθεια της μονής γλωττίδας, που είναι ένα μικρό και λεπτό φύλλο από καλάμι. Οι παλμοί του χρησιμεύουν για την παραγωγή ήχου σε ορισμένα ξύλινα πνευστά όπως την οικογένεια των κλαρινέτων και στα σαξόφωνα.

Επιστόμιο, μονή γλωττίδα και σφιγκτήρας

Τραγούδι

Να τραγουδήσετε το πιο κάτω τραγούδι και να εκτελέσετε το ρεφρέν (μέτρα 14-21) με μουσικά όργανα τάξης.

Τσάμικος

Μουσική: Μάνου Χατζιδάκι
Στίχοι: Νίκου Γκάτσου

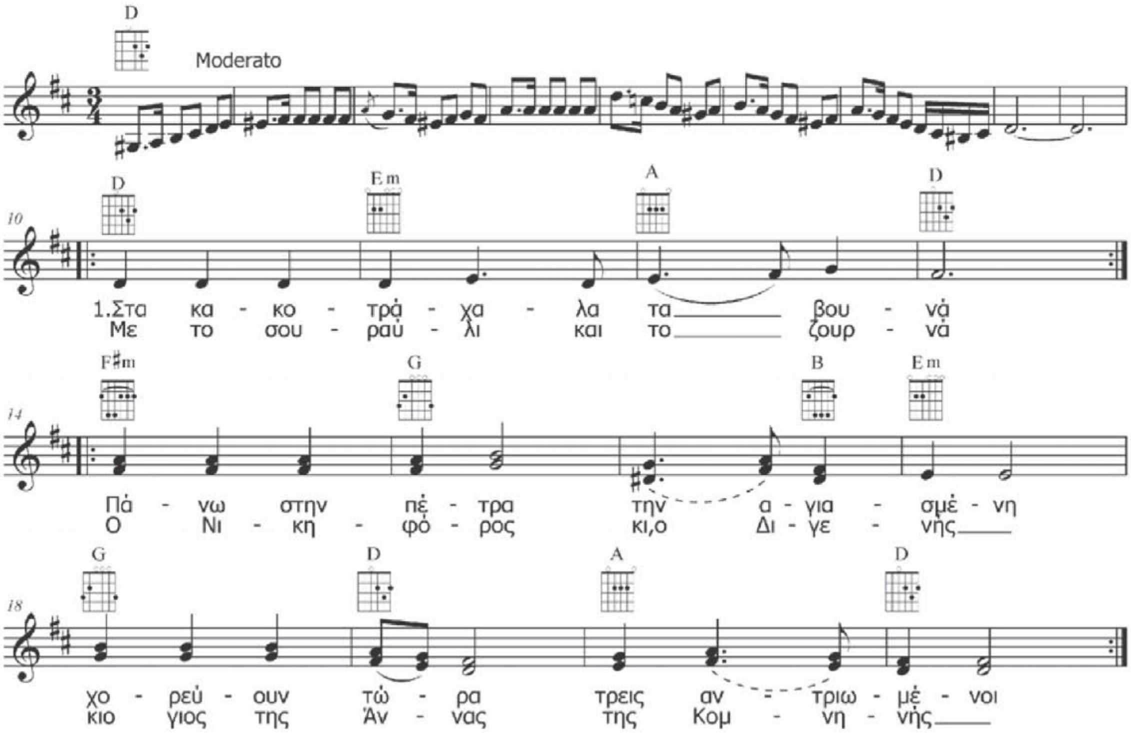

2.Δική τους είναι μια φλούδα γης μα συ Χριστέ μου τους ευλογείς
για να γλιτώσουν αυτή τη φλούδα απ' το τσακάλι και την αρκούδα
δες πως χορεύει ο Νικηταράς κι' αηδόνι γίνεται ο ταμπουράς.

3.Απο την 'Ηπειρο στο Μοριά κι' απ' το σκοτάδι στη Λευτεριά
το πανηγύρι κρατάει χρόνια στα μαρμαρένια του χάρου αλώνια
κριτής κια αφέντης είναι ο Θεός και δραγουμάνος του ο λαός.

ΑΚΡΟΑΣΗ 3 "Τσάμικος" ΑΚ Ι:Ι από το έργο "36 Ελληνικοί Χοροί" Συνθέτης. Νίκος Σκαλκώτας (Έλληνας, 1904-1949)

Τσάμικος (Κάτω στου Βάλτου), στη Ντο ελάσσονα, Moderato Vivace (1936). Είναι ο ένατος χορός της 2ης Σειράς των ελληνικών χορών που έγραψε ο συνθέτης. Το κομμάτι ξεκινά με τον χαρακτηριστικό τσάμικο ρυθμό στις βιόλες και αμέσως, ακολουθεί η πρώτη φράση του χορευτικού τραγουδιού "Κάτω στου βάλτου τα χωριά", στα φλάουτα. Στη συνέχεια, ακολουθεί η επεξεργασία των δύο θεμάτων με πολύπλοκο τρόπο. Στο τέλος, γίνεται επανάληψη του πρώτου μέρους Α (Μορφή ΑΒΑ΄).

ΑΚΡΟΑΣΗ 4 Το Δοξαστικόν (το Άξιον Εστί) από το Λαϊκό Ορατόριο "Άξιον Εστί", Συνθέτης: Μίκης Θεοδωράκης, Ποίηση: Οδυσσέα Ελύτη.

Το Άξιον Εστί, γράφτηκε στα 1960, σε ποίηση Οδυσσέα Ελύτη, για βαρύτονο, λαϊκό τραγουδιστή, αφηγητή, χορωδία, λαϊκή και κλασική ορχήστρα. Το έργο διατρέχει ολόκληρη την ιστορική περίοδο του Ελληνικού έθνους και αποτελείται από τρία μέρη:

I. Η Γένεσις.

II. Τα Πάθη.

III. Το Δοξαστικόν (Το Άξιον Εστί). Το τελευταίο αυτό μέρος είναι το αποκορύφωμα ολόκληρου του έργου.

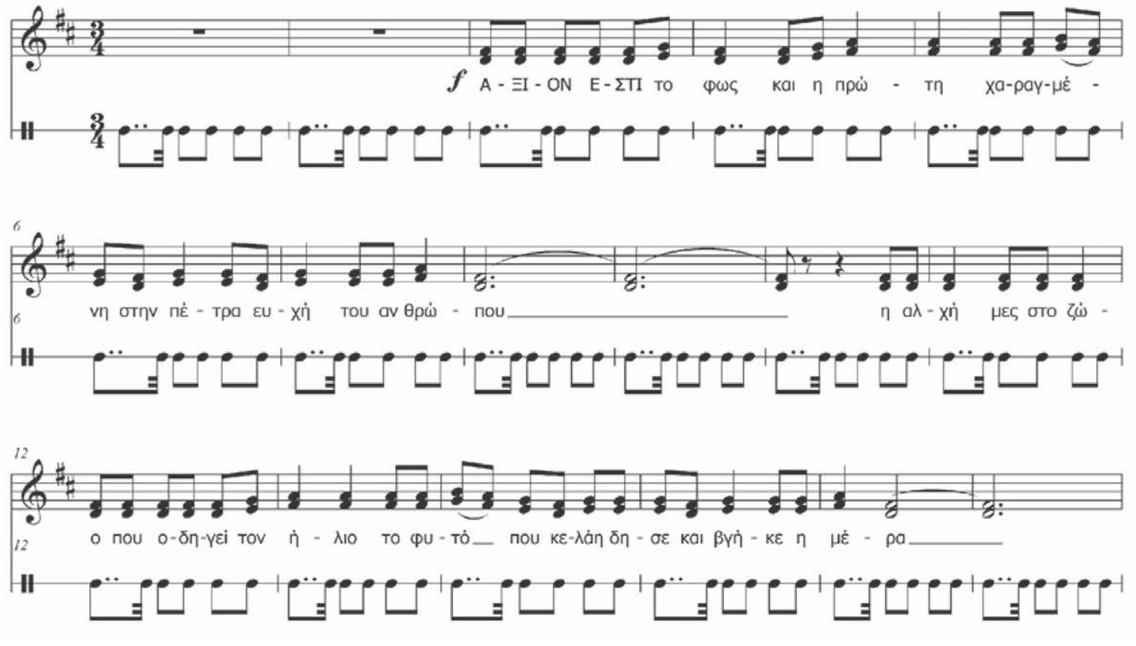

Καθώς ακούτε, να αναφέρετε 3 μουσικά όργανα που ξεχωρίζετε στο πιο πάνω απόσπασμα:

....

ΑΚΡΟΑΣΗ 5 "Τσάμικος" από το έργο "Μια μικρή λευκή αχιβάδα" για πιάνο (βλ. Μάθημα 18). Συνθέτης: Μάνος Χατζιδάκις.

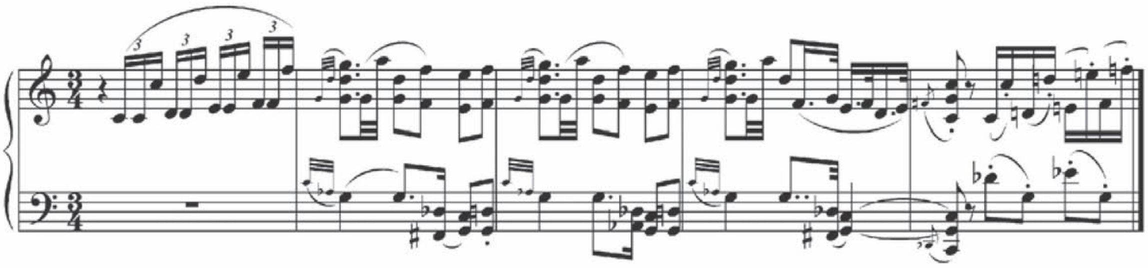

1. Καθώς ακούτε με προσοχή το έργο, σημειώστε τα θέματα με τη σειρά που ακούγονται:

....

....

2. Σε ποια μορφή νομίζετε ότι είναι γραμμένο το κομμάτι; ....

....

ΣΤ΄ ΕΝΟΤΗΤΑ:
ΧΟΡΕΥΩ ΜΕ ΤΗ ΜΟΥΣΙΚΗ
2. Χορεύω Ευρωπαϊκά - Βαλς

Σκοπός: Γνωριμία με το βαλς.

Λέξεις Κλειδιά: Βαλς, Λαίντλερ, Άρπα, Γιόχαν Στράους ΙΙ, "Στον ωραίο γαλάζιο Δούναβη".

Βαλς (γερμ. waltz - γαλλ. valse). Χορός σε τριμερές μέτρο (συνήθως σε 3/4, αλλά κάποτε σε 3/8 ή 6/8). Θεωρείται εξέλιξη του παραδοσιακού λαίντλερ. Το βαλς ως χορός, συναντάται στη λαϊκή παράδοση των χωρών της Κεντρικής Ευρώπης και της Αμερικής. Το βαλς αγαπήθηκε από όλο τον κόσμο. Πολλοί συνθέτες χρησιμοποίησαν το ρυθμό του βαλς και σε μεγάλα συμφωνικά έργα. Το βιεννέζικο βαλς χρωστάει τη φήμη του στην αυστριακή οικογένεια Γιόχαν Στράους. Είναι έργο με πολλά θέματα στη σειρά (5-6) αργή εισαγωγή και coda (επίλογο).

Λαίντλερ. Παραδοσιακός χορός των Βαυαρικών Άλπεων σε τριμερές μέτρο.

Άρπα

Είναι νυκτό όργανο, πολύ παλιάς προέλευσης, από την 5η χιλιετία π.Χ. (χρησιμοποιείτο στην αρχαιότητα: Αίγυπτο, Ασσυρία και αρχαία Ελλάδα). Χρησιμοποιείται στη Συμφωνική Ορχήστρα τα τελευταία 160 χρόνια. Έχει 47 χορδές και 7 πεντάλ. Με τη χρήση των πεντάλ παίζονται όλες οι νότες της χρωματικής κλίμακας.

Παρακολούθηση DVD/ Ακρόαση. "Στον ωραίο γαλάζιο Δούναβη", έργο 134

Συνθέτης. Γιόχαν Στράους ΙΙ (Johann Strauss II, 1825-1899) (βλ. Ε΄ ενότητα)

Στον Ωραίο Γαλάζιο Δούναβη, έργο 134. Συμφωνικό βαλς. Αρχικά γράφτηκε για χορωδία και ορχήστρα (ανάθεση του έγινε από την "Ανδρική Χορωδία της Βιέννης". Έπειτα καθιερώθηκε να εκτελείται μόνο με ορχήστρα.

(α) Να παρακολουθήσετε απόσπασμα από το βαλς "Στον ωραίο γαλάζιο Δούναβη" του Γιόχαν Στράους ΙΙ (Johann Strauss II) από την Πρωτοχρονιάτικη Συναυλία της Βιέννης, με χορογραφία.

(β) Να τραγουδήσετε μερικά από τα θέματα του βαλς "Στον ωραίο γαλάζιο Δούναβη" του Γιόχαν Στράους ΙΙ (Johann Strauss II) όπως είναι γραμμένα πιο κάτω και μετά να ακούσετε απόσπασμα από το έργο, ενώ παρακολουθείτε την παρτιτούρα:

Στον Ωραίο Γαλάζιο Δούναβη

Γιόχαν Στράους ΙΙ
(Johann Strauss II, 1825-1899)
Απόδοση στα Ελληνικά: Λουλού Συμεωνίδου

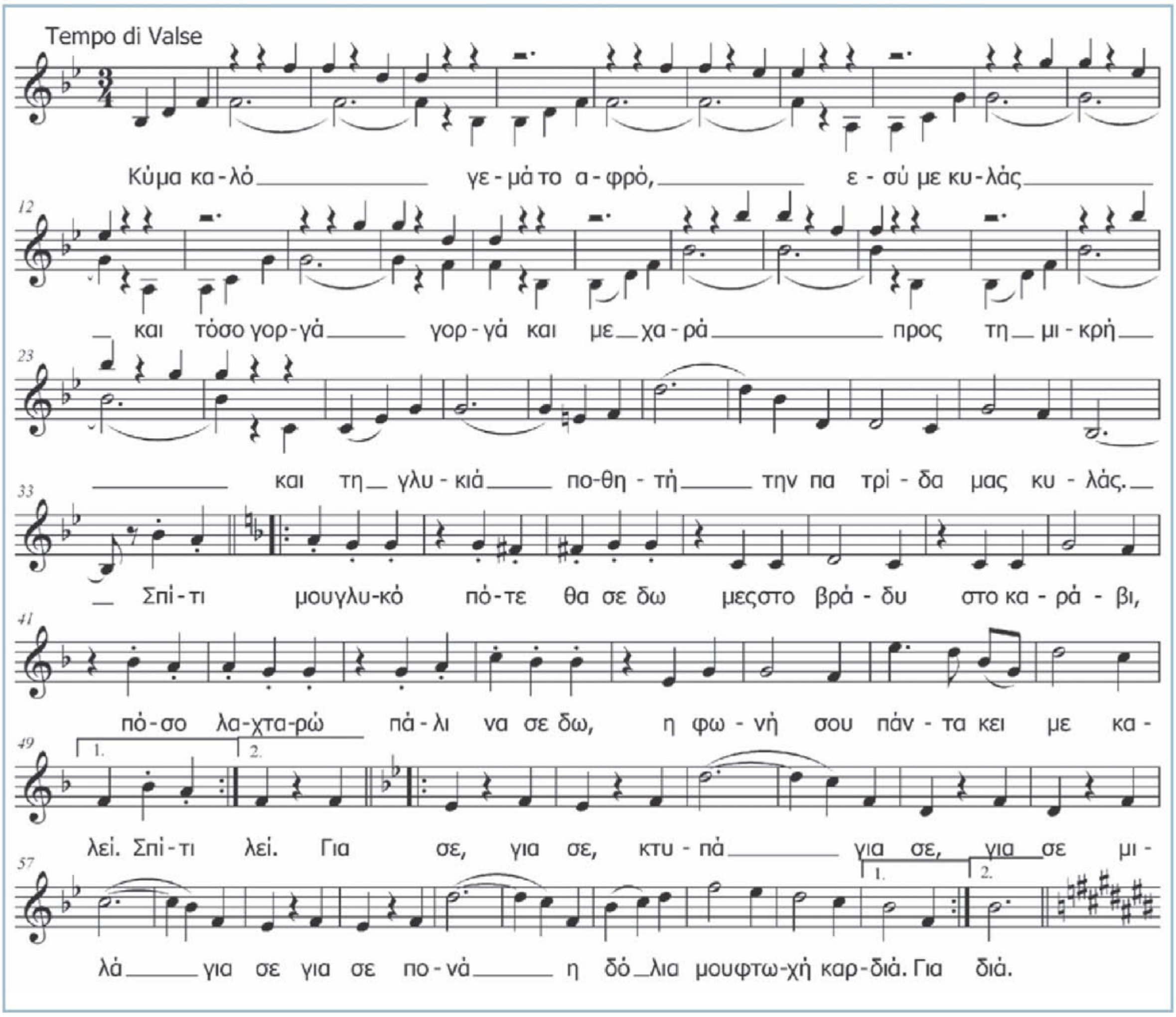

Τραγούδι

Να τραγουδήσετε το πιο κάτω τραγούδι το οποίο είναι σε ρυθμό αργού βαλς, όπως τα παλιά Λαίντλερ.

Τα Θερινά τα Σινεμά

Στίχοι και Μουσική
Λουκιανού Κηλαϊδόνη

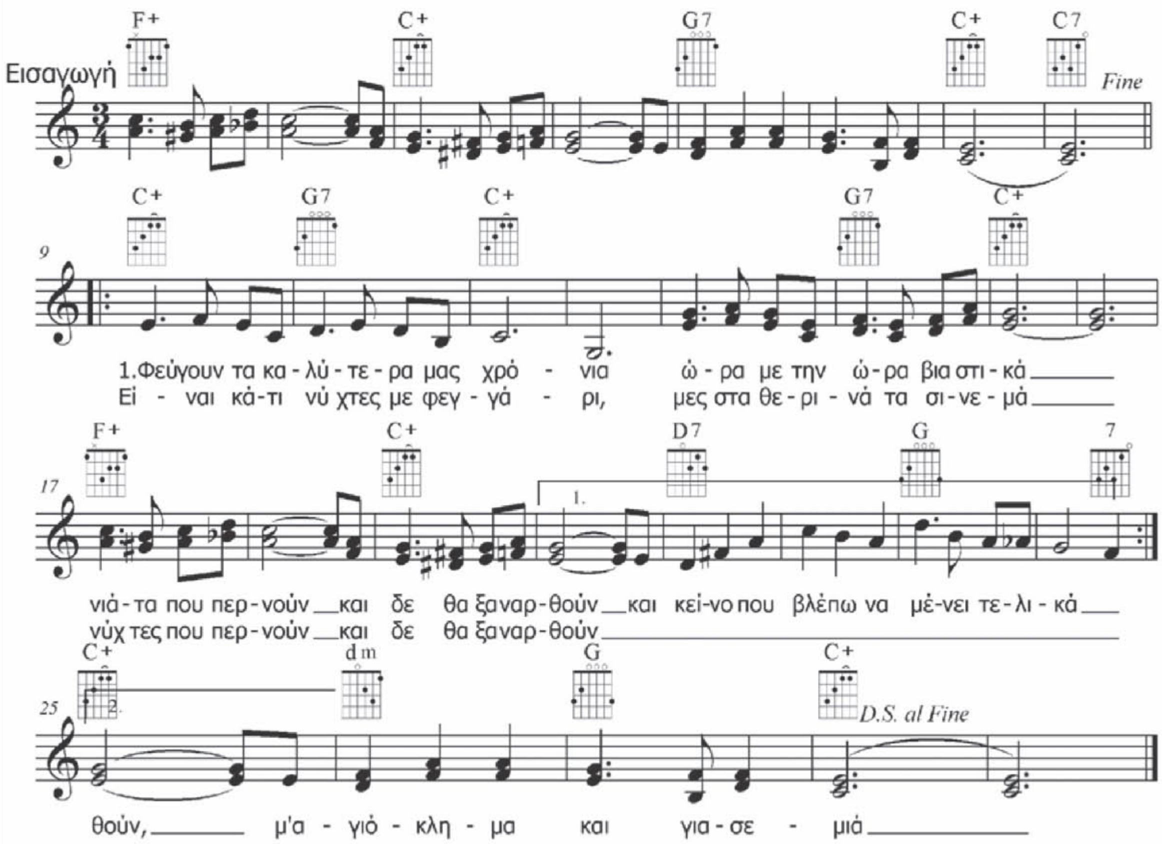

2. Φεύγουν τα καλύτερα μας χρόνια
κάποιος μας τα κλέβει μυστικά
χρόνια που περνούν που δεν θα ξαναρθούν
και κείνο που βλέπω να μένει τελικά

Είναι κάτι νύχτες με φεγγάρι.....

Ζ΄ΕΝΟΤΗΤΑ:
Ας κάνουμε μια επανάληψη (2)

Λέξεις Κλειδιά: Ζωρζ Μπιζέ, Εισαγωγή Κάρμεν.

Εκτέλεση

Να εκτελέσετε το πιο κάτω έργο. Να χρησιμοποιήσετε το στοιχείο της επιτάχυνσης (accelerando) και της επιβράδυνσης (ritartando).

Ρυθμοί τρένου

Συνθέτες: Στηβ Μπλοκ/ Κλάιβ Κέμπτον
Steve Block/Clive Kempton

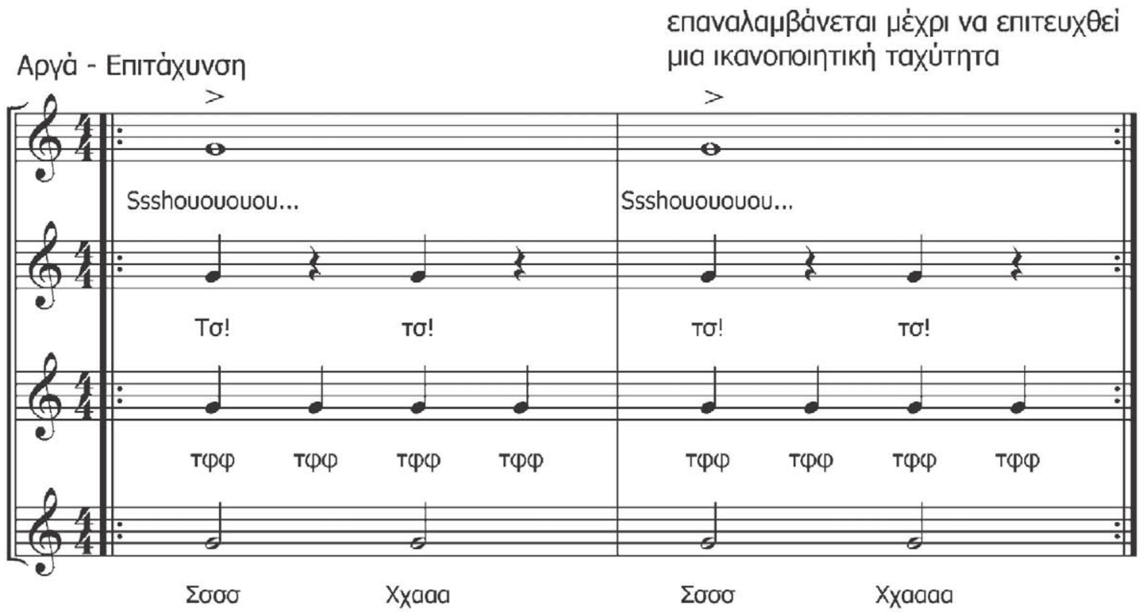

Τραγούδι

Να τραγουδήσετε το ελληνικό δημοτικό τραγούδι "Το λεμονάκι"

(α) Σημειώστε το μέτρο του τραγουδιού, στην αρχή, αμέσως μετά το κλειδί του Σολ.

(β) Σε ποιο χορευτικό ρυθμό είναι γραμμένο το τραγούδι; ....

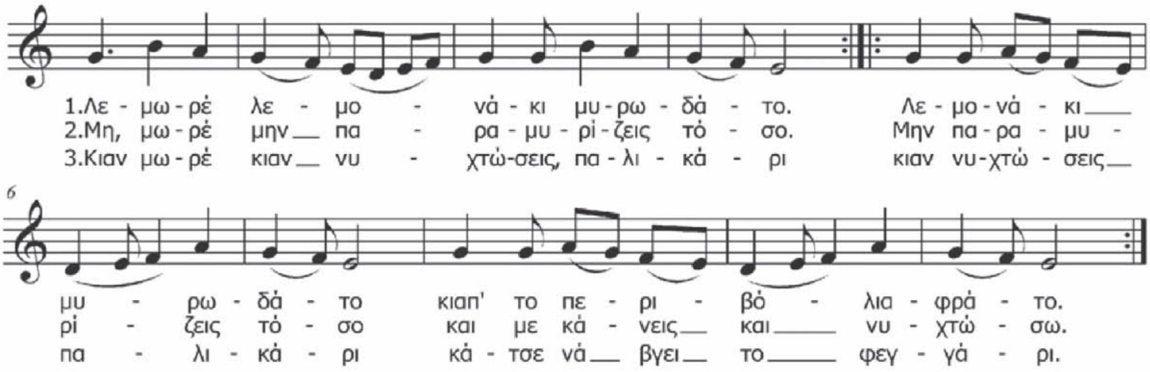

(γ) Σε ποια μορφή είναι γραμμένο το τραγούδι; ....

Ενορχήστρωση

(α) Να εκτελέσετε με μουσικά όργανα τάξης το πρώτο μέρος του δημοτικού τραγουδιού "Το λεμονάκι" (β) Να εκτελέσετε με μουσικά όργανα τάξης το πρώτο μέρος και να τραγουδήσετε το δεύτερο μέρος.

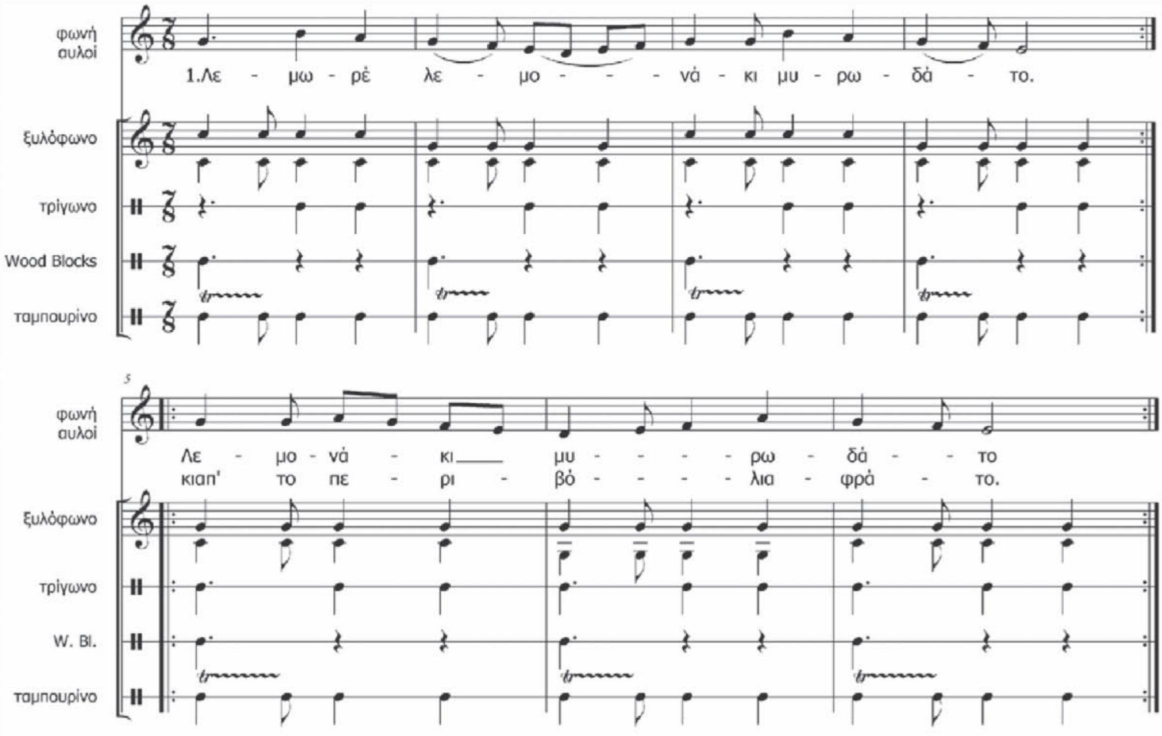

ΑΚΡΟΑΣΗ Ενώ ακούτε την "Εισαγωγή" από τη όπερα Κάρμεν (Carmen) του Ζωρζ Μπιζέ (Georges Bizet): να συμπληρώνετε το πιο κάτω φύλλο ακρόασης.

Εισαγωγή Από την όπερα "Κάρμεν" (Carmen)

Συνθέτης: Ζωρζ Μπιζέ (Georges Bizet)

Georges Bizet (1838 - 1875) (βλ. Α΄ενότητα μαθ. 1). Το πιο γνωστό του έργο είναι η όπερα "Κάρμεν", ένα αριστούργημα γεμάτο πάθος και ζωντάνια.

Κάρμεν. Όπερα σε 4 πράξεις, σε λιμπρέτο των Μεϊγιάκ και Αλεβί, βασισμένη στο ομώνυμο μυθιστόρημα του Μεριμέ. Γράφτηκε το 1875.

Υπόθεση. Η υπόθεση διαδραματίζεται στη Σεβίλλη, στη Βόρεια Ισπανία. Η Κάρμεν μια όμορφη τσιγγάνα που εργάζεται σε ένα εργοστάσιο τσιγάρων, είναι μια γυναίκα συναισθηματικά ελεύθερη. Αναγκάζει τον αξιωματικό Ντον Χοσέ να προδώσει το καθήκον του για να την ακολουθήσει και στο τέλος, μην αντέχοντας την εγκατάλειψη, να τη σκοτώσει.

Εισαγωγή (Overture). Στην εισαγωγή ακούγονται μουσικά θέματα τα οποία ο συνθέτης χρησιμοποιεί αργότερα στην όπερα. Έτσι δημιουργείται από την αρχή ο χαρακτήρας και η ατμόσφαιρα του έργου.

Φύλλο Ακρόασης

Ακούστε πρώτα τα πιο κάτω θέματα, το κάθε ένα ξεχωριστά και έπειτα ακούστε το έργο.

Θέμα Α. Είναι η μουσική των ταυρομάχων την ώρα που μπαίνουν στην αρένα (στρατιωτικά τύμπανα, δίσκοι και τρίγωνο).

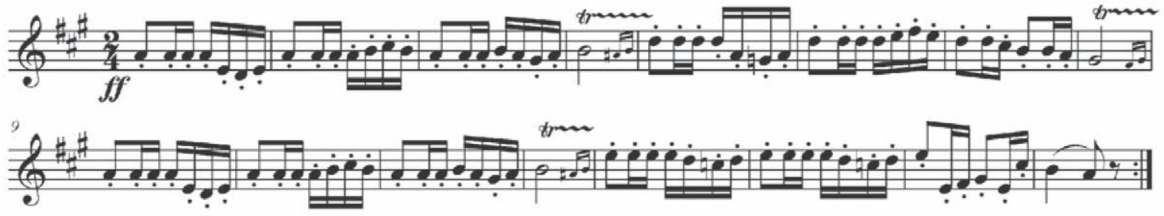

Το Θέμα Β είναι αντίθετο σε χαρακτήρα από το Θέμα Α.

Το **Θέμα Γ** ακούγεται από τις τρομπέτες και τα τρομπόνια και είναι το θέμα του ταυρομάχου Εσκαμίλλο.

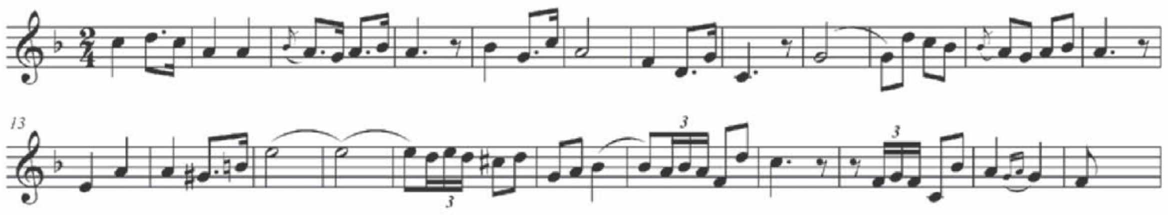

1. Ενώ ακούτε το έργο, σημειώνετε τα θέματα με τη σειρά που τα ακούτε.

....

2. Σε ποια μορφή είναι γραμμένη η "Εισαγωγή" στην όπερα "Κάρμεν" του Ζωρζ Μπιζέ;

....

Η΄ ΕΝΟΤΗΤΑ:
ΣΧΕΔΙΟ ΣΥΝΘΕΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
ΤΕΛΙΚΟ "ΠΡΟΤΖΕΚΤ"
ΘΕΜΑ: ΤΟ ΝΕΡΟ

1α. Το νερό

1β. Το νερό

1γ. Το νερό

1δ. Το νερό. Τελική Παρουσίαση

Η΄ ΕΝΟΤΗΤΑ: ΣΧΕΔΙΟ ΣΥΝΘΕΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
ΤΕΛΙΚΟ "ΠΡΟΤΖΕΚΤ"
1 α. Το νερό

Λέξεις Κλειδιά: Ύδραυλις, Τύμπανα νερού, Γκονγκ νερού, Προγραμματική Μουσική, Μωρίς Ραβέλ, "Παιχνίδια του νερού", Λούντβιχ βαν Μπετόβεν," Η καταιγίδα".

Το νερό σε στερεά (παγόβουνο), υγρή (θάλασσα) και αέρια (υδρατμοί στην ατμόσφαιρα) μορφή.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.

Το νερό είναι ίσως το πολυτιμότερο αγαθό που μας παρέχει η φύση. Σκεπάζει τα 70% του πλανήτη μας. Οι άνθρωποι και τα ζώα έχουν στο σώμα τους 60-70% νερό, ενώ στα κύτταρα το νερό φθάνει μέχρι και στα 90%. Απαντάται και στις τρεις μορφές στη γη: στερεή (πάγος, χιόνι), υγρή (νερό πηγών, ποταμών, θαλασσών) και αέρια (υδρατμοί στην ατμόσφαιρα). Στην υγρή του μορφή μας ξεδιψά και μας δροσίζει, μπορεί όμως να παφλάζει, να μας πιτσιλίζει και να μας βρέχει.

Η λέξη νερό προέρχεται από τη βυζαντινή/αρχαία ελληνική (και καθαρεύουσα) φράση **νηρόν (νεαρόν) ύδωρ,** το οποίο σήμαινε φρέσκο νερό, δηλαδή νερό που μόλις βγήκε από την πηγή.

Το νερό, ως πηγή έμπνευσης στη μουσική δημιουργία.

Το νερό αποτελεί πηγή έμπνευσης για πολλούς καλλιτέχνες (ζωγράφους, ποιητές, λογοτέχνες, γλύπτες). Πολλοί συνθέτες εμπνεύστηκαν από τον ήχο του ρυακιού, της βροχής που πέφτει στο έδαφος ή στα φύλλα των δέντρων, τον ήχο των κυμάτων της θάλασσας κ.λπ. Το νερό είναι ακόμα και χώρος στον οποίο γίνονταν παραστάσεις (γόνδολες στη Βενετία, βάρκες στον Τάμεση κ.ά.).

Claude Monet (1840-1926), "Νούφαρα", Orangerie, Παρίσι.

ΜΟΥΣΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ ΜΕ ΝΕΡΟ

Ύδραυλις

Είδος μουσικού οργάνου που χρησιμοποιούσε νερό και λειτουργούσε με υδραυλική πίεση. Η ύδραυλις ήταν μηχανικό αερόφωνο όργανο της αρχαιότητας με ισχυρό και οξύ ήχο. Χρησιμοποιείτο, στα θεάματα του ιπποδρόμου και στην εκτέλεση στρατιωτικής μουσικής. Η ύδραυλις (ή ύδραυλος), το λεγόμενο όργανο του νερού, ήταν επινόηση και εφεύρεση του μηχανικού Κτησίβιου του Αλεξανδρέα, και κατασκευάστηκε στην Αλεξάνδρεια τον 3ο αι. π.Χ. Χαρακτηριστικό γνώρισμα του οργάνου αυτού ήταν το υδραυλικό σύστημα πάνω στο οποίο βασιζόταν για να λειτουργήσει, καθώς αυτό ήταν υπεύθυνο για την παραγωγή, κίνηση και ρύθμιση της πίεσης του αέρα, ο οποίος διοχετευόταν στους αυλούς μέσω βαλβίδων.

Τύμπανα Νερού

Χρησιμοποιούνται σε διάφορες κοινωνίες και πολιτισμούς. Ένα τέτοιο τύμπανο χρησιμοποιείται από ιθαγενείς της Αμερικής. Αποτελείται από ένα τύμπανο το οποίο βρίσκεται μέσα σε ένα άλλο τύμπανο. Το εσωτερικό τύμπανο είναι γεμάτο με διάφορες ποσότητες νερού, ώστε να επηρεάζεται η χροιά και το ύψος του ήχου. Σε μερικές περιοχές της Αφρικής και της Νέας Γουινέας, τοποθετούν κοίλες κολοκύθες με νερό σε πιο μεγάλα δοχεία και τα κτυπούν με διάφορα πλήκτρα ή με τα χέρια τους.

Γκονγκ Νερού

Μπορούμε να κτυπήσουμε ένα συνηθισμένο γκονγκ ή ταμ-ταμ και αμέσως να το κατεβάσουμε μέσα σε ένα κουβά με νερό. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να χαμηλώνει το ύψος του ήχου. Με τον ίδιο τρόπο, μπορεί κάποιος να κτυπήσει ένα συνηθισμένο γκονγκ ή ταμ-ταμ μέσα στο νερό και αμέσως μετά να το βγάλει από το νερό, ώστε να ψηλώσει ο ήχος.

Προγραμματική Μουσική

Ενόργανη μουσική που αφηγείται μια ιστορία, απεικονίζει λογοτεχνικές ιδέες ή αναπαριστά ζωγραφικές σκηνές.

Τραγούδι

Σε όλους τους πολιτισμούς υπάρχουν τραγούδια που γράφτηκαν για το νερό ή εμπνεύστηκαν από τους ήχους του νερού. Να τραγουδήσετε το πιο κάτω ελληνικό δημοτικό τραγούδι: **Ένα νερό κυρά Βαγγελιώ**

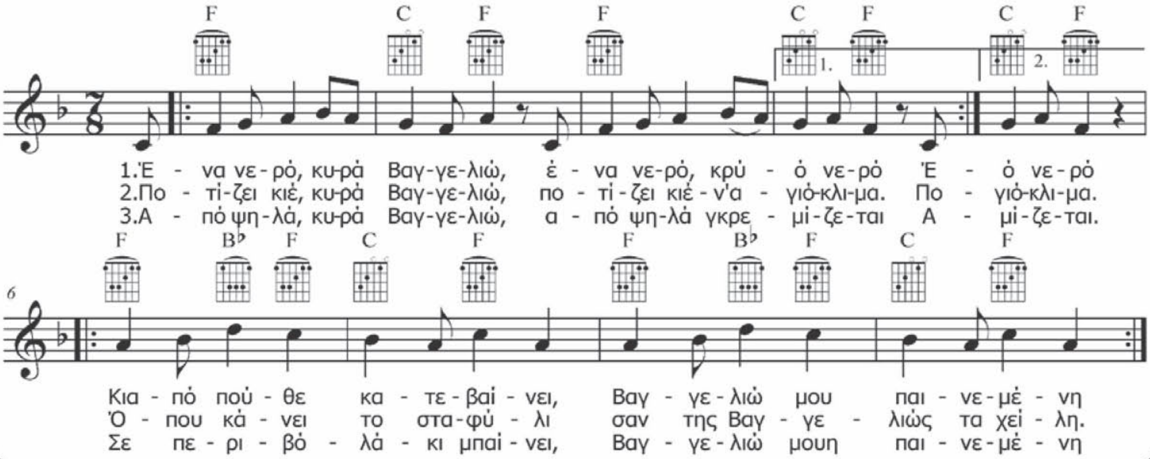

"Παιχνίδια του Νερού", για πιάνο "Jeux d'eau"

Συνθέτης: Μωρίς Ραβέλ (Maurice Ravel) (Γάλλος, 1875-1937).
(βλ. Β΄ ενότητα).

Το έργο είναι ένα δεξιοτεχνικό έργο για πιάνο. Γράφτηκε το 1901 και διακρίνεται για τις πιανιστικές καινοτομίες του συνθέτη. Περιγράφει τον ήχο του νερού.

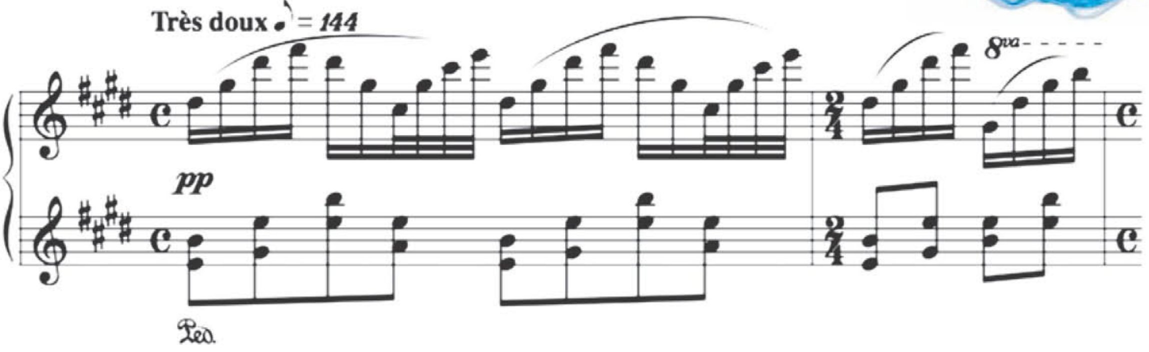

ΑΚΡΟΑΣΗ "Η Καταιγίδα" IV κίνηση από τη Συμφωνία αρ. 6 "Ποιμενική".
Συνθέτης: Λούντβιχ βαν Μπετόβεν (Ludwig van Beethoven, 1770-1827).

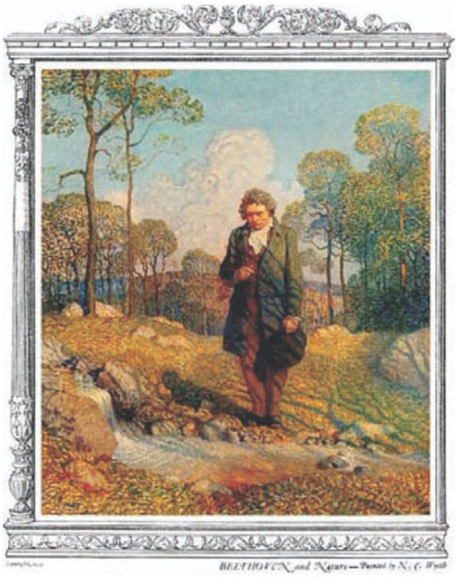

Ο Μπετόβεν και η Φύση (1919)
Πίνακας του N. C. Wyeth (1882-1945).

Ο Μπετόβεν αγαπούσε πολύ τη φύση και γι αυτό επισκεπτόταν πολύ συχνά την εξοχή. Την "Ποιμενική Συμφωνία" την έγραψε το 1807/1808 σε ηλικία 37 χρόνων, όταν η κώφωσή του προχωρούσε με πολύ γρήγορο ρυθμό. Δεν μπορούσε να ακούσει τις φωνές των πουλιών, το θρόισμα των φύλλων ή το ψιθύρισμα του ανέμου στα δέντρα. Ένοιωθε όμως έντονα μέσα του τη φωνή του ανέμου, το τραγούδι που λένε τα σύννεφα, τις μελωδίες που συγκλονίζουν ουρανό και γη. Τραγουδά στη μουσική του τις δυνάμεις της φύσης αλλά και τις απλές χαρές των χωρικών. «Με ρωτάς από πού παίρνω τις ιδέες μου», είπε κάποτε ο Μπετόβεν σε ένα φίλο του. «Δεν μπορώ να σου πω ακριβώς...Ο,τιδήποτε θα μπορούσε να εμπνεύσει έναν ποιητή... έξω στον καθαρό αέρα, στα δάση, ενώ περπατώ αργά τη νύχτα ή νωρίς το πρωί... Τις αρπάζω στα χέρια μου, τις μεταφράζω σε ήχους που τριγυρίζουν έντονα γύρω μου μέχρι να τις γράψω σαν νότες στο χαρτί ...»

" Η Καταιγίδα"
4η κίνηση, Allegro

Φύλλο Ακρόασης

1. Με τρομακτική μανία έρχεται η καταιγίδα.
2. Μια μακρινή βροντή ακούγεται στα βιολοντσέλα και στα κοντραμπάσα.
3. Οι πρώτες σταγόνες της βροχής ακούγονται στα βιολιά.
4. Όλα τα μέσα της ορχήστρας χρησιμοποιούνται για να περιγράψουν συγκλονιστικά τις αστραπές και τις βροντές.
5. Τα 2 τρομπόνια και το πίκολο με τους διαπεραστικούς τους ήχους μιμούνται το μανιασμένο άνεμο. Ιδιαίτερα πετυχημένο είναι το σφύριγμα του αέρα (στα φλάουτα και στα πίκολο) και τα ζιγκ-ζαγκ της αστραπής (στα έγχορδα).
6. Τέλος, με τρέμολο στα έγχορδα και ήχους που γίνονται διαρκώς πιο ασθενικοί - σχεδόν ψιθυριστοί η ορμητική αλλά σύντομη καταιγίδα απομακρύνεται.
7. Πέφτουν οι τελευταίες σταγόνες της βροχής.
8. Οι ουρανοί καθαρίζουν, ο ήλιος λάμπει και το φλάουτο εκτελεί μια κλίμακα που οδηγεί στον ύμνο του βοσκού. Τα ζώα που έχουν βγει από τις φωλιές τους, οι άνθρωποι και γενικά όλα τα πλάσματα της φύσης, ευχαριστούν το Δημιουργό με έναν ύμνο.

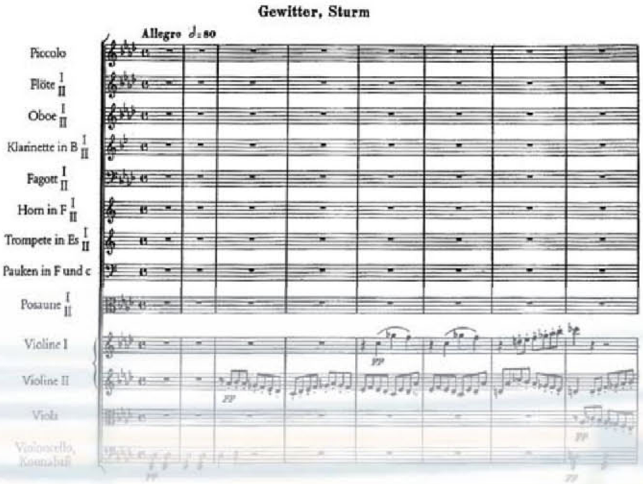

Η΄ ΕΝΟΤΗΤΑ: ΣΧΕΔΙΟ ΣΥΝΘΕΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΕΛΙΚΟ "ΠΡΟΤΖΕΚΤ"
1 β. Το νερό - η θάλασσα

Λέξεις Κλειδιά: Έντβαρντ Γκρίνγκ, "Η επιστροφή του Πέερ Γκυντ - Καταιγίδα στη θάλασσα" (Πέερ Γκυντ).

Τραγούδι

Να τραγουδήσετε το ελληνικό δημοτικό νησιώτικο τραγούδι "Μάουκας".

Μάουκας

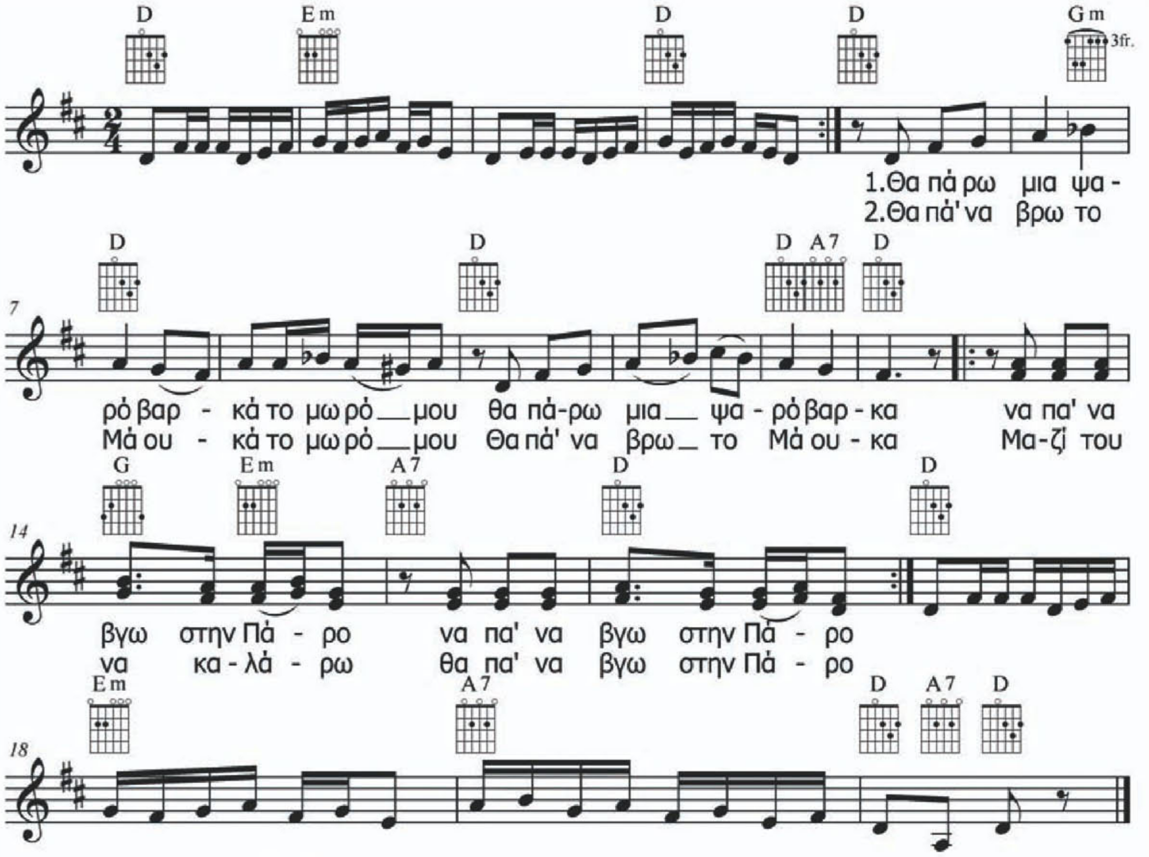

3. Που έχει μές' το τσούρμο του το μωρό μου,
   που έχει μές' στο τσούρμο του
   όλο λεβέντες νέοι, όλο λεβέντες νέοι.

4. Παριώτες και Τσιπιδιανοί το μωρό μου,
   Παριώτες και Τσιπιδιανοί
   κι' άλλοι Ναουσαίοι, όλο λεβέντες νέοι.

Ενορχήστρωση

Να εκτελέσετε με μουσικά όργανα τάξης το δεύτερο μέρος του ελληνικού δημοτικού νησιώτικου τραγουδιού "Μάουκας":

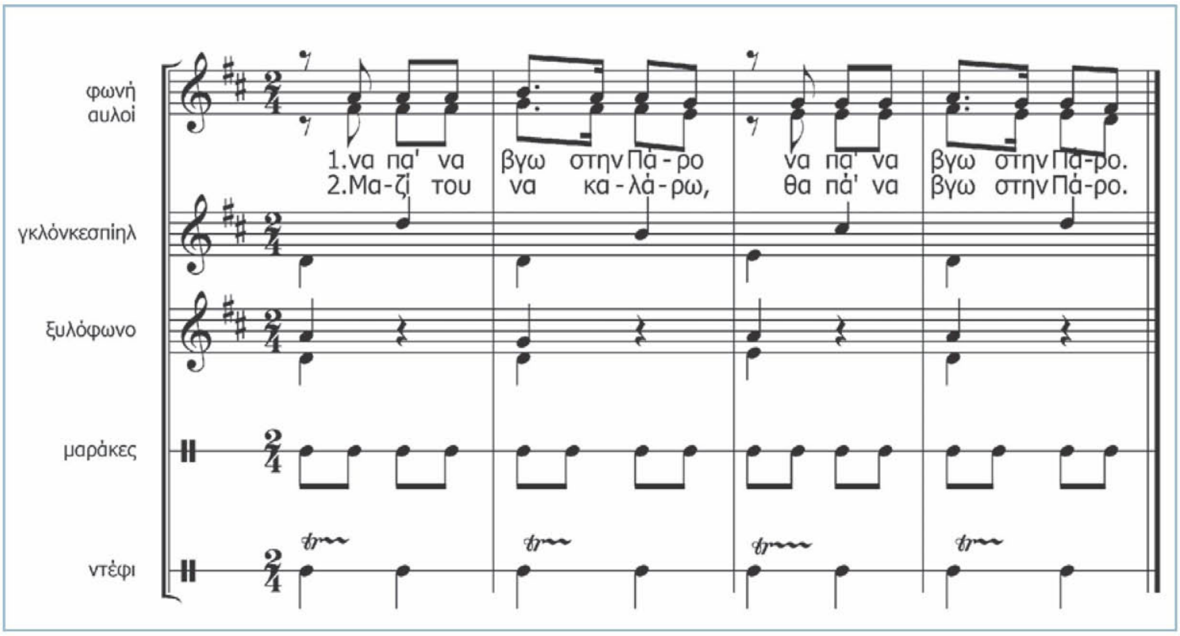

ΑΚΡΟΑΣΗ "Η επιστροφή του Πέερ Γκυντ. Καταιγίδα στη θάλασσα" από το έργο "Πέερ Γκυντ" (Peer Gynt), Σουίτα αρ.2
Συνθέτης: Έντβαρντ Γκρίγκ (Edvard Grieg), Νορβηγός, 1843-1907

(πίνακας του John Constable, 1776-1837)

Το έργο "Πέερ Γκυντ" του Νορβηγού εθνικού συνθέτη Έντβαρντ Γκρίγκ είναι βασισμένο στο ομώνυμο θεατρικό έργο του Ερρίκου Ίψεν. Στο συγκεκριμένο απόσπασμα, το οποίο είναι παρμένο από την τελευταία πράξη του έργου, ο Πέερ Γκυντ, ύστερα από πολλές περιπλανήσεις και περιπέτειες, γέρος πια, επιστρέφει στην πατρίδα του τη Νορβηγία. Έπειτα από μια δυνατή καταιγίδα το καράβι ναυαγεί έξω από τις ακτές της Νορβηγίας. Ο Πέερ καταφέρνει να αρπάξει μια σανίδα και να σωθεί.

Φύλλο Ακρόασης

Η κίνηση ξεκινά με το πιο κάτω θέμα:

Φανταστείτε τα θεόρατα κύματα να κτυπούν με δύναμη το καράβι από όλες τις μεριές και ακούστε τα σφυρίγματα του ανέμου. Προσπαθήστε να ξεχωρίσετε το διάλογο μεταξύ του πίκολο και των εγχόρδων. Τέλος, ύστερα από τα τελευταία δυνατά κτυπήματα, φανταστείτε τη γαλήνια πια, αλλά γεμάτη συντρίμμια, θάλασσα.

Η΄ ΕΝΟΤΗΤΑ: ΣΧΕΔΙΟ ΣΥΝΘΕΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
ΤΕΛΙΚΟ "ΠΡΟΤΖΕΚΤ"
1γ. Το νερό

Λέξεις Κλειδιά: "Βαρκαρόλα", Ζακ Οφφενμπαχ, Τα παραμύθια του Χόφμαν, Γκυόργκι Λιγκέτι, "Ατμόσφαιρες".

ΑΚΡΟΑΣΗ 1 "Βαρκαρόλα", από την όπερα "Τα παραμύθια του Χόφμαν"
Συνθέτης: Ζακ Όφφενμπαχ (Jacques Offenbach, 1919 - 1880).

Ο Όφφενμπαχ το 1860

Ο Ζακ Όφφενμπαχ (Jacques Offenbach, 1819-1880) ήταν Γάλλος (γερμανικής καταγωγής) συνθέτης και βιολοντσελίστας της ρομαντικής εποχής. Υπήρξε ένας από τους μεγαλύτερους συνθέτες του μουσικού είδους της οπερέτας και ένας από τους προδρόμους της σύγχρονης μουσικής κωμωδίας. Πολλές από τις συνθέσεις του παραμένουν και σήμερα δημοφιλείς. Το έργο που τον έκανε παγκόσμια γνωστό ήταν η όπερα "Ο Ορφέας στον Άδη" με το γνωστό "Καν-καν" (βλ. Β΄ενότητα). "Τα παραμύθια του Χόφμαν" ήταν η τελευταία όπερα του συνθέτη η οποία λόγω του θανάτου του έμεινε ημιτελής και ολοκληρώθηκε από το φίλο του Ερνέστ Γκιρό (Ernest Guiraud) και παρουσιάστηκε το 1881.

Η υπόθεση. Ο νεαρός ποιητής **Χόφμανν** είναι ερωτευμένος με την τραγουδίστρια **Στέλλα**. Πνίγει τον καημό του σε ένα καπηλειό μαζί με τον υπηρέτη του, τον **Νίκλαους** και αρχίζει να εξιστορεί τους τρεις αποτυχημένους έρωτές του. Ο τρίτος έρωτας του Χόφμαν είναι η **Τζουλιέτα**. Η εξιστόρηση παρουσιάζεται στην τέταρτη πράξη του έργου και διαδραματίζεται στα κανάλια της Βενετίας, σε ένα παλάτσο. Ο Νίκλαους και η Τζουλιέτα τραγουδούν τη φημισμένη Βαρκαρόλα "Νύχτα της αγάπης" στο ξεκίνημα της τέταρτης πράξης, ενώ παρακολουθούν τις γόνδολες να διασχίζουν το κανάλι.

Τραγούδι

Να τραγουδήσετε με νότες (σοφλέζ) το βασικό θέμα της "Βαρκαρόλας":

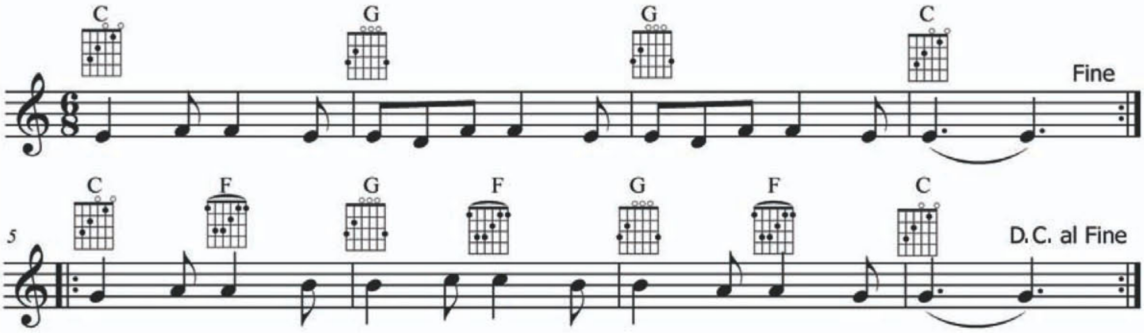

Ενορχήστρωση

Να εκτελέσετε την πιο κάτω ενορχήστρωση του θέματος της "Βαρκαρόλας" του Ζακ Όφφενμπαχ:

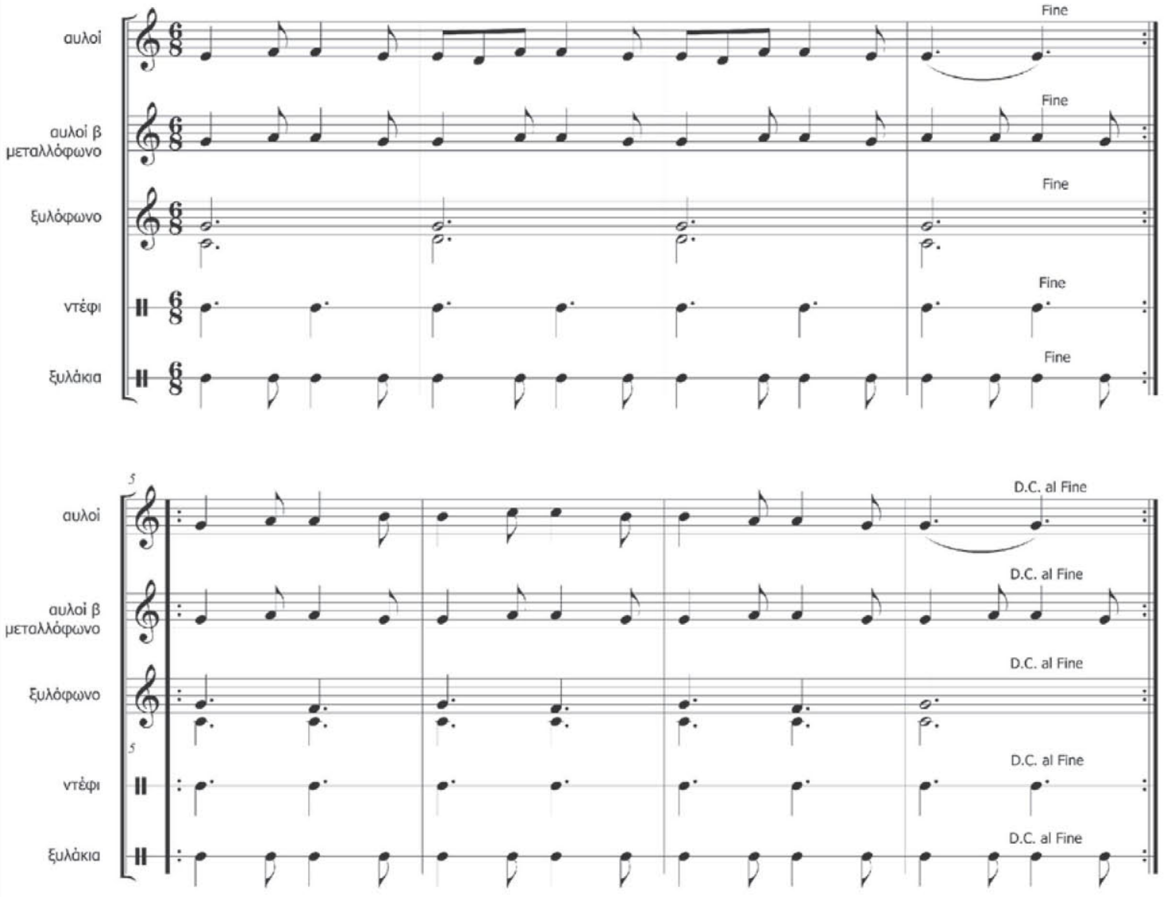

ΑΚΡΟΑΣΗ 2 Να δημιουργήσετε κίνηση στη μουσική "Ατμόσφαιρες" του Γκιόργκι Λιγκέτι (György Ligeti) (βλ. Τετράδιο Εργασιών).

Η΄ ΕΝΟΤΗΤΑ: ΣΧΕΔΙΟ ΣΥΝΘΕΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
ΤΕΛΙΚΟ "ΠΡΟΤΖΕΚΤ"
1δ. Το νερό.Τελική Παρουσίαση

ΤΕΛΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΤΟΥ “ΠΡΟΤΖΕΚΤ”

Για την τελική παρουσίαση των εργασιών του “Πρότζεκτ” σας μπορείτε να ακολουθήσετε κάποιες εισηγήσεις στο Τετράδιο Εργασιών.